

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12818

FAR DER SHUL

Isaac Leib Peretz

*The original of this title comes from the permanent collection of the
YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. ל. פערטעצ

פאר דער שול

קאונאס-1940

ארויסגעגעבן דורך דער געז. „ליבהאָפּער פּונ וויסנ“

דר"י נייטארנים.

די אויגנ רוים, די ליפנ בלאָ,
קיי טראָפּנ בלוט אינ באַק נישטאָ,
דער שטערנ בלאַס, באַדעקט מיט שווייס!
דער אָטעמ אָפּגעהאַקט אונ הייס — —
עס זיצנ דריי מיידלעכ אונ נייענ!

די נאָדל — בלאַנק, די ליוונט — שניי
אונ איינע טראַכט: איכ ניי אונ ניי,
איכ ניי פּאַטאָג, איכ ניי פּאַנאַכט,
קיינ כּופּע-קלייד זיכ ניי שט געמאַכט!
וואָס קומט ארויס, איכ ניי?
נישט איכ שלאָפּ אונ נישט איכ עס...
איכ וואָלט געגעבנ אפּ מיינער פּאַל נעס,
עפּשער וואָלט ער זיכ געמיט:
אנ אלמענ כאַטש, אנ אַל ט נ יד.
מיט קינדערלעכ אַ שאַק!

די צווייטע טראַכט: איכ ניי אונ שטעפּ,
אונ שטעפּ מיר אויס גאָר גראַע צעפּ!
דער קאַפּ — דער ברענט, די שלייפּ — וי האַקט,
אונ די מאַשינ — קלאַפּט צו צומ טאַקט:
— טאַטא, טאַטא, טאַטא!

איכ פּאַרשטיי דאָס יענעמס ווינק!
אַנ א כּופּע אָנ א ריינג,
וואָלט געווענ א שפּיל, א טאַנצ,
א ליבע אפּ — א יאָר א גאַנצ!
נאָר דערנאָכ, דערנאָכ?

די דריטע שפּייט מיט בלוט אונ זינגט:
איכ ניי מיכ קראַנק, איכ ניי מיכ בלינד.
עס צוויקט די ברוסט פּאַ יעדנ שטאַכ...
אונ ער — האַט כאַסענע די וואַכ!
איכ ווינטש אימ נישט קיינ שלעכטס!

עט, פּאַרגעסנ וואָס אַמאָל!...
טאַכריכימ וועט מיר געבנ קאָהאַל,
אויב אַקליינטשיק פּיצל ערד,
איכ וועל רוענ אומגעשטערט,
איכ וועל שלאָפּנ, שלאָפּנ!

באַנציע שווייג.

דאָ, אפּ דער וועלט, האָט באַנציע שוויגנס טויט נאָר קיין אינדרוק נישט געמאכט! פרענט עמיצנ פאכירעם: ווער באַנציע איז געוועזן, ווי אזוי ער האָט געלעבט, אויפּ וואָס ער איז געשטאָרבן! צי האָט אינ'מ דאָס האַר צי געפלאַצט, צי די קוויכעס זיינען אימ אויסגעגאנגען, צי דער מאַרכ־בייג האָט זיך איבערגעבראָכן אונטער א שווערער לאסט... ווער ווייסט? עפּשער איז ער נאָר פאַר הונגער געשטאָרבן!

א פּערד אינ טראַמוויי זאָל פאַלן, וואָלט מען זיך מער אינטערעסירט. עס וואָלט צייטונגען געשריבן, הונדערטער מענטשן וואָלטן פונ אלע גאסן געלאָפּן און די געוויילע פּאקוקט; באַטראַכט אפּילע דעם אָרט, וווּ די מאַפּאָלע איז געווען...

באַנציע האָט שטיל געלעבט און איז שטיל געשטאָרבן; ווי א שאַטן איז ער דורכ — דורכ אונדזער וועלט!

אויפּ באַנציעס בריס האָט מען קיין ווייני נישט געטרונקען, עס האָבן קיין קוויסעס געקלונגען! צו באַר־מיצווע האָט ער קיין קליינגענדיקע דראַשע נישט געזאָגט... געלעבט האָט ער ווי א גרוי קליין קערנדל זאמד פאַם פּרעג פונ יאמ צווישן מיליאָנען זיינס־גלויבן; און, אז דער ווינט האָט'ן אויפּגעהויבן און אפּ דער אנדערער זייט יאמ אריבערגעיאָגט, האָט עס קיינער נישט באַמערקט!

באַמ לעבן האָט די נאסע פּלאַטע קיין צייכן פונ זיינ פּוס נישט באַהאַלטן; נאָכן טויט — האָט דער ווינט דאָס קליינע ברעטל פונ זיינ קייווער אומגעוואָרפּן: דעם קאַברענס ווייב האָט עס געפונען ווייט פונ קייווער און דערביי א טעפּל קאַרטאַפּל אָפּגעקאַכט... עס איז דריי טעג נאָך באַנציעס טויט, פּרענט דעם קאַברען באַכירעם, וווּ ער האָט'ן געלייגט!

א שאַטן! זיינ פּאַטאָגראַפיע איז נישט געבליבן פאַ קיינעם אינ מוואַכ באַ קיינעם אינ האַרץ; עס איז פונ אימ קיין זייכער געבליבן!

„קיינ קינד, קיינ רינד“; עלנט געלעבט — עלנט געשטאָרבן!

ווען נישט דאָס מענטשלעכע גערודער, וואָלט עפּשער עמיצער אַמאָל דערהערט ווי באַנציעס מאַרכ־בייג האָט אונטער דער לאסט געקנאַקט; וואָלט

די וועלט מער צייט געהאט, וואָלט עמיצער עפּשער אמאָל פּאַמערקט, אז באַן ציע (אויב א מענטש) האָט לעבעדיקערהייט צוויי אויסגעלאָשענע אויגן און שרעקלעכ אינגעפאלענע באַסן; אז אפילע וועגן ער האָט נאָר שוין קיין לאַסט נישט אפּ די פּלויצעס, איז אימ אויב דער קאָפּ צו דער ערד געבויגן, נלטיב ער וואָלט לעבעדיקערהייט זיין קיווער געזוכט! וואָלט אזוי ווייניק מענטשן ווי פּערד אין טראַמוויי געוועזן, וואָלט עפּשער אמאָל עמיצער געפרעגט: וווּ איז באַנציע אהינגעקומען?!

וועג מען האָט באַנציען אין שפיטאָל אריינגעפירט, איז זיין ווינקל אין סוטערניע נישט לידיק געבליבן — עס האָבן דערויפּ צען זינס-נלטיבן גע-ווארט, און צווישן זיך דעם ווינקל „אינפלוס“ ליציטירט; וועג מען האָט'ן פונ שפיטאָל - בעט אין טויטנ-שטיבל אריינגעטראָגן, האָבן אפּן בעט צוואנציק אָרימע קראַנקע געווארט... וועג ער איז ארויס פונ טויטנ-שטיבל — האָט מען צוואנציק האַרזיג פונ אונטער אן אינגעפאלן הויז געברענגט — — — ווער ווייסט, ווי לאַנג ער וועט רוזן וווינען אין קיווער? ווער ווייסט, וויפל עס ווארטן שוין אפּ דעם שטיקל פּלאַצ...
שטיל געבוירן, שטיל געלעבט, שטיל געשטאַרבן און נאָכ שטילער באַגראָבן.

נאָר נישט אזוי איז געוועזן אויפּ יענער וועלט! דאָרטן האָט באַנציעס טויט א גרויסן אינדרוק געמאַכט!

דער גרויסער שוויפער פונ מאַשאַכס ציטן האָט געקלונגען, אין אלע זיבן הימלען: באַנציע שוויגן איז נופטער געוואָרן! די גרעסטע מאלאָכימ מיט די ברייטסטע פליגל זינען געפליגן און איינער האָט דעם אנדערן איבערגעגעבן: באַנציע איז, „אינגעלאַדן געוואָרן בעשוועע שעל מילע“! אין גאנידן איז א ראש, א סימכע, א גערודער: „באַנציע שוויגן! א שפּאַס, באַנציע שוויגן!!!“ יונגע מאלאָכימלעך מיט ביליאַנטענע אייגעלעך, נאָלדענע דראַמ-ארבע-טענע פליגעלעך און זיבערנע פּאַנטאָפּעלעך זינען באַנציען אקעגן געלאָפּן מיט סימכע! דער גערויש פונ די פליגל, דאָס קלאַפּן פונ די פּאַנטאָפּעלעך און דאָס פּרוילעכע לאַכט פונ די יונגע, פּרישע, רויזיקע מילעכלעך האָט פּאַרפולט אלע הימלען און איז צוגעקומען ביז צום קיסוי האַקאווער, און נאָט אליין האָט אויב שוין געוויסט, אז באַנציע שוויגן קומט!

אוראָהאָם אַווינו האָט זיך אין טויער פונ הימל געשטעלט, די רעכטע האַנט אויסגעשטרעקט צום ברייטן „שאַלעם אלייכעם“ און א זיסער שמייכל שניט אזוי העל אפּ זיין אלטן פּאַנימ!

וואָס רעדלט אזוי אין הימל?

דאָס האָבן צוויי מאלאָכימ אין גאנידן אריין פאר באַנציעס וועגן א גינגאָלדענע פּאַטערשטול אפּ רעדלעך געפירט!
וואָס האָט אזוי העל געבליצט?

דאָס האָט מען דורכגעפירט א גאָלדענע קרוין מיט די טייערסטע שטיי-
 נער געזעצט! אלץ פאר באַנציענ!
 — נאָך פארן פסאק פון בעזדנ שעל מיילע? פרעגט די צאדיק פארוואַנד-
 דערט און נישט גאָר אָן קינע?
 — אָ! ענטפערט די מאלאָכים, דאָס וועט זיין א פראָסטע פוסטע פאַרמע!
 קעגן באַנציע שוויג וועט אפילע דער קאמייגער קיין וואָרט אין מויל נישט גע-
 פינענ! די „דיעלע“ וועט דויערן פינף מינוט!
 — איר שפילט זיך מיט באַנציע שוויג? —

אז די מאלאָכיםלעך האָבן באַנציענ געכאפט אין דער לופט און
 אָפגעשפילט אים א זעמער; אז אוראָהאָם אַווינו האָט אים ווי אן אלטן קא-
 מעראד די האנט געשאַקלט; אז ער האָט געהערט, אז זיין שטול איז גרייט
 אין גאנצייג, אז אפ זיין קאָפ ווארט א קרוין; אז אין בעזדנ שעל מיילע וועט
 מען איבער אים קיין וואָרט נישט ריידן — האָט באַנציע, גלייב ווי אפ יענער
 וועלט, געשווינגן פאר שרעק! עס איז אים דאָס הארץ אנטגאנגענ! ער
 איז זיכער, אז דאָס מוז זיין א כאַלעם, אָדער א פראָסטער טאָעם!
 ער איז צו ביידע געוויינט! נישט איינמאָל האָט זיך אים אפ יענער
 וועלט געכאַלעמט, אז ער קלייבט געלט אפ דער פאָדלאָגע, נאנצע אויזרעם
 ליגט... און אופגעכאפט האָט ער זיך נאָך א גרעסערער קאפצן ווי נעכטן...
 נישט איינמאָל האָט אים עמיצ פאר טאָעם צוגעשמייכלט, א גוט וואָרט געזאָגט
 און איבערגעדרייט זיך און אויסגעשפינגט...

— מיין מאזל — טראכט ער — איז שוין אזוי!
 און ער האָט מוירע די אויגן אופצוהויבן, דער כאַלעם זאָל נישט פאר-
 שווינדן; ער זאָל זיך נישט אפכאפן ערגעץ אין א הייל צווישן שלאנגען און
 עקדישן! ער האָט מוירע פון מויל א קלאנג ארויסצולאָזן, מיט א נליד א ריר
 צו טאָגן—מען זאָל אים נישט דערקענען און אוועקשלידערן אפ קאפ-וועקאל (*)...
 ער ציטערט און הערט נישט די מאלאָכים קאמפלימענטן, זעט נישט
 זייער טאנצן ארום אים, ער ענטפערט נישט אוראָהאָם אַווינו אפן הערלעכע
 „שאַלעם אלייכעם“, און — געפירט צום בעזדנ שעל מיילע — זאָגט ער אים
 קיין „גוט-מאָרגן“ נישט...

אויסער זיך איז ער פאר שרעק!
 און זיין שרעק איז נאָך גרעסער געוואָרן, אז ער האָט, נישט ווילנדיק,
 דערזען די פאָדלאָגע פון בעזדנ שעל מיילע. סאמע אלאפאסטער מיט ברי-
 ליאנטן! „אפ אזא פאָדלאָגע שטייענ מינע פיס!“ — ער ווערט אינגאנצן
 פארשטארט!, ווער ווייסט וועלכע גוויר, וועלכע ראָוו, וועלכע צאדיק מען מינט...
 ער וועט קומען — וועט זיין מיין פינצטערער סאָפ!“

(* קאפ האקעלא:

פאר שרעק האָט ער אפילע נישט געהערט, ווי דער פרעזעס האָט בעפוי־
רעש אויסגערופֿן: „די דיעלע פֿונ בּאַנציע שווינ!“ און, דערלאנגערדיק דעם
מייליצ יוישער די אקטן, געזאָגט: „לעז, נאָר בעקיעזער!“
מיט בּאַנציענ דרייט זיך דער גאַנצער סאַלאָן. עס רוישט אימ און די
אויערן. אינ'מ גערויש הערט ער דאָך אלע מאָל שאַרפֿער און שאַרפֿער דעם
סאַלאָן־מייליצס זיס קאָל ווי א פידל:

— זינט גאַמען — הערט ער — האָט אימ געפּאַסט ווי צונ א שלאַנק
לייב א קלייד פֿונ אן ארטיסט א שניידערס האַנט.

— וואָס רעדט ער? — פרעגט זיך בּאַנציע, און ער הערט ווי אן אומ־
געדולד קאָל האקט אימ איבער און זאָגט:
— נאָר אַן מעשאַלימ!

— ער האָט זיך קיינמאָל — הייבט ווייטער אָן דער מייליצ יוישער — אפֿ
קיינעם נישט געקלאָגט, נישט אפֿ גאָט, נישט אפֿ לייט; אינט זינט אויב האָט
קיינמאָל נישט אופֿגעפלאַמט קיין פֿונק פֿונ האַס, ער האָט עס קיינמאָל נישט
אופֿגעהויבן מיט א פרעטענזיע צום הימל.

בּאַנציע פּאַרשטייט ווייטער נישט א וואָרט, און דאָס האַרטע קאָל שלאַנגט
ווייטער איבער:

— אַן רעטאָריק!
— אייעוו האָט נישט אויסגעהאַלטן. ער איז אומגליקלעכער געוועזן —
— פּאַקטן, טרוקענע פּאַקטן! רופֿט נאָך אומגעדולדיקער דער פרעזעס.
— ער האָט אלץ געשווינגן (פירט ווייטער דער מייליצ יוישער), אפילע וועג
די מוטער איז אימ געשטאַרבֿן און ער האָט צו דרייצן יאָר א שטיפּמאַמע
באַקומענ... א שטיפּמאַמע א שלאַנג, א מאַרשאַס...

— מיינט מען דאָך עפּשער פּאַרט מיך? טראַכט בּאַנציע —
— אַן אינסיוואַציענ*) אפֿ דריטע פּערזאָנען, ביזערט זיך דער פרעזעס.
— זי פלעגט אימ קאַרנג דעם פּיכנ... אייערנעכטיק פּאַרשימלט ברויט...
האַר־פּלאַקס פּאַר פּלייש... און זי האָט קאווע מיט שמעטענע געטרונקען —
— צו דער זאכ! שרייבֿט דער פרעזעס.

— זי האָט אימ פּאַר דאָס קיין נעגל נישט געקאַרגט און זינט ברוינ־אונ־
בלוי לייב פלעגט ארויסקוקן דורכ אלע לעכער פֿונ זיינע פּאַרשימלט־צערעיסענע
קליידער... ווינטער אינט די גרעסטע פּרעסט האָט ער איר בּאַרוועס אפֿן הויפֿ
האַלצ געהאַקט, און די הענט זיינען צו יונג און צו שוואַכ געוועזן, די קלעצלעך
צו דיק, די האַק צו שטומפּיס... נישט איינמאָל האָט ער זיך די האַנט פֿונ די
געלענקען אויסגעריסן, נישט איינמאָל האָט ער זיך די פּיס אָפּגעפּרוירן, נאָר
געשווינגן האָט ער, אפילע זיך פּאַרן פּאַטער —

(*) מאַסירעס.

— פארן שיקער! לאכט אריין דער קאמיונער, און באַנציען ווערט קאלט
אין אלע אייוורים —

— נישט געקלאַגט, ענדיקט דער מיליצ יוישער דעם זאצ.
און שמענדיק עלנט — פירט ער ווייטער — קיין כאווער, — קיין טאלמור-
טוירע, קיין ביידער... קיין נאנצ בעגעד... קיין פרייע מינוט —
— פאקטן — רופט ווייטער דער פרעזעס.

ער האָט געשווינגן אפילע שפעטער, ווען דער פאָטער האָט'ן, שיקערערהייט
אמאָל אָנגעכאפט באַ די האָר און אינמיטן אַ שנייענדיקער ווינטער-נאכט
ארויסגעוואָרפן פון שטוב! ער האָט זיך שטיל אָפּגעהויבן פון שניי און איז
אנטלאָפן, ווי די אויגן האָבן אים געטראָגן...
אפן נאנצן וועג האָט ער געשווינגן... באַמ גרעסטן הונגער האָט ער נאָר
מיט די אויגן געפעטלט!

ערשט איז אַ שווינדלדיקע, נאסע פּרילינגס-נאכט, איז ער איג אַ גרויסע
שמאָס אריינגעקומען; ער איז אריין ווי אַ טראָפן אין אַ יאם און דאָך האָט ער
די אייגענע נאכט אין ארעסט פארבראכט... ער האָט געשווינגן, נישט געפרעגט
פארוואָס, פאר ווען? ער איז ארויס און די שווערסטע ארבעט געזוכט! נאָר
ער האָט געשווינגן!
שווערער פאר דער ארבעט איז געוועזן זי צו געפינען — ער האָט
געשווינגן!

באָדניק זיך אין קאלטן שווייס, צוואמענגעדריקט אונטער דער שווער-
סטער לאסט, באַמ גרעסטן קראמפּ אין ליידיקן מאָגן — האָט ער געשווינגן!
באשפּריצט פון פרעמדער בלאָטע, באשפיגן פון פרעמדע מיילער, געיאָגט
פון טראָטוארן מיט דער שווערסטער לאסט אראָפּ אין גאסן צווישן דראָזשקעס,
קארעטן און טראמווייס, קוקנדיק יעדע מינוט דעם טויט אין די אויגן אריין —
האָט ער געשווינגן!

ער האָט קיינמאָל נישט איבערגערעכנט, וויפיל פּוּד לאסט עס קומט אויס
אפ אַ גראָשן, וויפיל מאָל ער איז געפאלן באַ יעדן נאנג פאר אַ דרייער, וויפיל
מאָל ער האָט שיר נישט די נעשאַמע אויסגעשפינגן, מאָנענדיק זינג פארדינסט;
ער האָט נישט גערעכנט, נישט זיין, נישט יענעם מאַזל, נאָר געשווינגן!
זינג איינג פארדינסט האָט ער אויב נישט הויב געמאָנט! ווי אַ בעטלער
האָט ער זיך באַ דער טיר געשטעלט, און אין די אויגן האָט זיך אַ הינטישע
באקאַשע געמאָלט! „קום שפעטער“ און ער איז פארשווונדן שטיל ווי אַ
שאַסן, קעדיי שפעטער נאָך שטילער אויסצופעטלען זינג פארדינסט!
ער האָט אפילע געשווינגן, ווען מען פלעגט אים אָפּרייסן פון זינג פארדינסט
אָדער אריינזוארפן אַ פאלשע מאטביוע!...

ער האָט אלץ געשווינגן...

— מינט מען דאָך טאקע מיב! טרייסט זיך באַנציע.

— איינמאָל — פֿירט ווייטער דער מיליציי־ישער נאָך אַ טרונקוואַסער —
איז איך זיין לעבן און ענדערונג געשען... עס איז דורכגעפֿלויגן אַ קאָטש אויפֿ
גומענע רעדער מיט צעפֿלאַשעטע פֿערד... דער שמיסער איז שוין לאַנג פֿונ-
זווייטנס געלעבט מיט אַ צעשפֿאַלמענעם קאַפֿ אפֿן ברוק... פֿון די דערשראָקענע
פֿערדס מילער שפּריצט דער שוים, פֿון אונטער די פֿאַדקאָועס יאָגן זיך פֿונקען,
די אויגן בלישטשען ווי ברענענדיקע שטורקאצן איז אַ פינסטערער נאכט —
און איך קאָטש זיצט נישט טויט נישט לעבעדיק אַ מענטש!

און באַנציע האָט די פֿערד פֿאַרהאַלטן!
און דער געראטעוועטער איז געוועזן אַ יוד אַ פֿאַל־צדאַקע און האָט
באַנציען די טויווע נישט פֿאַרגעסן!
ער האָט אים דעם געהאַרנענס פֿיטש איבערגעגעבן; באַנציע איז אַ
שמיסער געוואָרן!

און באַנציע האָט אַלץ געשווינגן!
— מיך מיינט מען, מיך! באַפֿעסטיקט זיך באַנציע איך דער דייע, און
האַט דאָך נישט די האָזע און אויג צו וואַרפֿן אפֿן בערן שעל מילע"...
ער הערט זיך ווייטער אייגן צום מאַלאַך מיליציי:
— ער האָט געשווינגן אפֿילע, ווען זיין פֿאַלטויווע האָט איך קורצן פֿאַר-
קראַטירט און אים זיין לויב נישט באַצאָלט...
ער האָט געשווינגן אפֿילע, ווען דאָס ווייב איז פֿון אים אנטלאָפֿן און
איבערגעלאָזט אים אַ קינד פֿון דער ברוסט...
ער האָט געשווינגן אפֿילע מיט פֿופֿצן יאָר שפּעטער, ווען דאָס קינד איז
אופֿגעוואַקסן און גענוג שטאַרק געוועזן — באַנציען אַרויסצוואַרפֿן פֿון שטוב ...
— מיך מיינט מען, מיך! פֿרייט זיך באַנציע.

— ער האָט אפֿילע געשווינגן — הייבט אָן ווייכער און טרויעריקער דער
מאַלאַך מיליציי — ווען דער אייגענער פֿאַלטויווע האָט זיך מיט אַלע אויסנע-
גלייכט נאָר אים קיין גראַשן סכירעס נישט צוריקגעגעבן — און אפֿילע
דעמאָלט, ווען ער איז באַנציען (ווייטער פֿאַרנדיק אפֿ אַ קאָטש מיט גומענע
רעדער און פֿערד ווי־לייבן) איבערגעפֿאַרן ...
ער האָט אַלץ געשווינגן! ער האָט אפֿילע דער פֿאַליציי נישט געזאָגט, ווער
עס האָט אים צורעכט געמאַכט...

ער האָט געשווינגן אפֿילע איך שפּיטאָל, וווּ מען מען שוין שרײַען!
ער האָט געשווינגן אפֿילע, ווען דער דאָקטאָר האָט אָן פֿופֿצן קאָפּיקעט
נישט געוואָלט־צווייגן צו זיין פעס, און דער וועכטער, אָן פינף קאַפּ. — טוישן
אים די וועש!

ער האָט געשווינגן באַם נויסעסן — ער האָט געשווינגן באַם שטאַרבן...

— קיין וואָרט קעגן נאָט, קיין וואָרט קעגן לײַט!
— דיקסי!

באָנציע הייבט אָן ווייטער צו ציטערן אפּן גאנצן לײַב. ער ווייסט, אז
נאָכן מייליץ יוישער גייט דער קאטייגער! ווער ווייסט, וואָס דער וועט זאָגן!
באָנציע אליין האָט זיין לעבן נישט געדענקט. נאָך אפּ יענער וועלט האָט ער
יעדע מינוט די פּרוערדיקע פּארגעסן... דער מאַלאַכ־מײליץ האָט אים אלץ
דערמאָנט... ווער ווייסט, וואָס דער קאטייגער וועט אים דערמאָנען!

— ראַבויסי! הייבט אָן א שאַרפֿ־שטעכנדיק־פּרוענדיק קאָל —

נאָר ער האַקט אָפּ —

— ראַבויסי, הייבט ער נאָכאמאָל אָן, נאָך ווייכער און האַקט ווייטער אָפּ.

ענדלעך הערט זיך, פון דעם אייגענעם האַלדז ארויס, קימאט א ווייך קאָל:

— ראַבויסי! ער האָט געשוויגן! וועל איך אויך שוויגן!

עס ווערט שטיל — און פון פּאָרנט הערט זיך א נייע ווייכע ציטערדיקע

שטימע:

— באָנציע, מיין קינד באָנציע! רופּט אים ווי א האַרפע... מיין האַרציק

קינד באָנציע!

איך באָנציען צעוויינט זיך דאָס האַרצ... ער וואָלט שוין אַצונד די אויגן

געעפנט, נאָר זיי זיינען פאַרפֿינצטערט פון טרערן... עס איז אים אזוי זיס־

וויינענדיק קינמאָל נישט געוועזן... „מיין קינד“, „מיין באָנציע“ — זײַט די

מוטער איז געשטאָרבן, האָט ער אזא קאָל און אזוינע ווערטער נישט געהערט.

— מיין קינד! פֿירט ווייטער דער אויפֿעזנד — דו האָסט אלץ געליטן

און געשוויגן! עס איז נישטאָ קיין גאַנצ גליד, קיין גאַנצ ביינדל אין דיין לײַב

אָן א וונד, אָן א פֿלוטיק אָרט, עס איז נישטאָ קיין איין באַהאַלטן אָרט אין

דיין נעשאַמע, וווּ עס זאָל נישט פֿלוטן... און דו האָסט אלץ געשוויגן...

דאָרט האָט מען זיך נישט פאַרשטאַנען דערויפֿ! דו אליין האָסט נאָר

עפּשער נישט געוואָסט, אז דו קענסט שרײַען און, אז פון דיין געשריי קענען

יעריכויס מויערן ציטערן און אינפֿאַלן? דו אליין האָסט פון דיין פאַרשלאָג־

פענעם מוואַך נישט געוואָסט...

אפּ יענער וועלט האָט מען דיין שוויגן נישט באַלוינט, נאָר דאָרט איז

דער אַויל־אַמ־האַשע־קער, דאָ אפּן אַויל־אַמ־האַשע־מערס

וועסטו דיין לויב פאַקומען!

דיך וועט דאָס בעזנד שעל מילע נישט מישפעטן, דיר וועט עס נישט

פאַסקענען.

דיר וועט עס קיין כוילעק נישט אויס־און נישט אָפּטײלן: נעם דיר וואָס

דו ווילסט! אלעס איז דיין!

באָנציע הייבט דאָס ערשטע מאָל די אויגן אָפּ! ער ווערט ווי פאַר־

בלענדט פון דער ליכט פון אלע זיטנ! אלעס בלאנקט, אלעס בלישטשעט, פון
אלעס יאָגנ שטראַלנ: פון די ווענט, פון די קיילימ, פון די מאלאָכימ, פון די
דייאָנימ! סאמע ענגלענ!

ער לאָזט די מידע אויגן אראָפ!

— טאקע? פרעגט ער מעסופעק און פארשעכט.

— זיכער! ענטפערט פעסט דער אורבעזדנ! זיכער, זאָג איך דיר, אז
אלעס איז דינ. אלעס אינ הימל געהער צו דיר! קלייב און נעם, וואָס דו
ווילסט, דו נעמסט נאָר בא דיר אליינ!

— טאקע? פרעגט באַנציע נאָכאמאָל, נאָר שוין מיט א זיכערן קאָל.

— טאקע! טאקע! טאקע! ענטפערט מען אימ אפ זיכער פון אלע זיטנ.

— נו, אויב אזוי — שמיכלט באַנציע — וויל איך טאקע אלע טאָג

אינדערפרי א הייסע בולקע מיט פרישע פוטער!

דייאָנימ און מאלאָכימ האָבן אראָפגעלאָזט די קעפ פארשעכט; דער
קאטייגער האָט זיך צעלאכט.

בא דער פרעמדער כופע-קלייד.

(א סצענע פון ווארשעווער לעבן).

אינ א מאָדערנאגאזינ.

פערזאָנען: מאָדיסטקעס און האנטרימיידלעכ.

די ערשטע כאָדיסטקע:

אפ יענער זיט יאמ איז געשטאנען אמאָל

אפ הינערשע פיסלעך א הייזל אינ טאָל,

געשטאנען זיך איינפאך, אָן אועס, אָן שטאָלצ,

אָן פוצאכצ, אָן צירונג — פון ליימ און פון האָלצ!

א פענצטער — א פיצלס, נאָר כענעוודיק האָלד!

די זון זי פאשיט עס טאָג - טעגלעך מיט נאָלד!

לעוואָנע און שטערנ

פארהאלטנ זיך גערנ

און מאָלן מיט זילבער די שוויבן.

דאָס האָט דער הימל די ליבע באַלוינט:

עס האָבן אינ הייזל צוויי פרידער געווינט!

עס האַלטן צוויי הערצער צוואמען געטרין.

שווער איז די ארבעט, נאָר ס'ארבעט זיך פריי!

ווייס איז דאָס מעפל, מיט קליינע דאָס ברויט,
נאָר אלץ איז צוזאמען — די פרייד און די נויט!
עס האָט זיך געלעבט,
די צייט האָט געוועבט
איר לאנג, איר קאָשערנ פאָדיר!

נאָר איינמאָל באווייזט זיך א נאסט אפ דער שוועל,
פול גינגאָלד, שמאראגרי, עס פינקלט זיינ פעל!
די שלאנג איז געקומען מיט גלאנצ און מיט פראכט;
דער עלטערער ברודער דערזעט זי און טראכט:
עס איז אפ דער וועלט דאָך ריכטומ פאראן!
ווען איך האָב א שמאראגרי, איך, אָרעמער מאן,
כ'פארעוים אימ, וואָס ניט?
כ'וואָלט אפן יאָריד
געקויפט מיר צו מעלקן א קו!

די שלאנגיי — זיי ווייסן, וואָס ס'טראכט זיך בא לייט;
זי ווינקט איך און רופט אימ אוועק אין א זייט
און זאָגט איך: „אי, ברודער, וואָלסטו נאָר געוואָלט,
שימסטו דיר אָן פעסער פול גאָלד,
קרעלן, דיאמאנטן, בריליאנטן א וועלט
און אלץ, וואָס מען קען נאָר באקומען פאר געלט!“
איך מאכ נישט קיין שפאָט:
זאראן אזא סאָד,
איך קאָן אים דיר זאָגן אין וואָלד!

די שלאנג איז אוועק, און דער יונגערער קלערט:
זי גאָט האָט זיך יעדן זייגן שיינקייט באשערט;
זיי פרעגן: דער גלאנצ און די שיינקייט וואָס טויג?
די לידנשאפט פלאמט שוין אין עלטערנס אויג:
קרעלן, דיאמאנטן, בריליאנטן — אכ, גאָט!
זי זאָל נאָר נישט נארן און זאָגן דעם סאָד!

קוקט ער צום וואָלד,
און גאנוועט זיך באלד
פונ ברודער ארויס צו דער שלאנג!

די זונ גייט שוין אונטער, פארגאָלדט נאָך די זוימ
פונ וואָלסטן אין הימל; און אונטער א בוים
זיצן שוין ביידע — דער מענטש און די שלאנג;
זיי זיצן צוזאמען און שמועסן שוין לאנג.

עד ציטערט און ווייסט נישט — פאר פרייד צי פאר שרעק?
זי וויקלט דאָס הארץ אימ ארום מיטן עק
און רערט פון דואמאנט,
קרעלנ, בריליאנט:
„אלץ וועסטו האָבן נאָר גרינג!“

„באטראכט נאָר דיין ברודער: דאָס איז א פאבריק
פון קרעלנ, בריליאנט, דואמאנט און גליק!
עס טרעפט זיך, ער ארבעט, און ווונדערלעך הייס
ווערט אימ, דער שטערן באדעקט זיך מיט שווייס,
עס טריפן די טראָפּן! ... ער ווישט מיט דער האנט;
לאָז נישט! דער טראָפּן דאָס איז א דואמאנט!
נאָר ארבעטן הייס!
קלייב אופ דעם שווייס,
שיטסטו אָן פּעסער דואמאנט!“

עס טרעפט, און אימ פאלט פון די ברעמע א טרער;
מיינסטו, דו נאר, עס איז וואסער נישט מער,
און טרייסט און האלדזן; דו האלטסט עס נישט אויס,
און קושט אימ די טרערן פון ד'אויגן ארויס!
פארשווענדסט דיין פארמעגן, דו, נארישער קאָפּ!
לאָז וויינען, לאָז טריפן! און קלייב יעדן טראָפּ!
א טרער, האָב פארשטאנד,
דאָס איז א בריליאנט, —
„רייך וועסטו זיין ווי א קיניג!“

„דערנאָך — האָט דיין ברודער אן איידעלע פעל,
א שטאָב מיט א נאָרל — דו האָסט שוין א קרעל!
בלוט — זאָנסטו — איז עס, בלוט — זאָנסטו — א קאפּ?
דו נאר! עס איז קרעלנ, דו צאפּ נאָר און צאפּ!
זאָל ער נאָר בלוטן און בלוטן נישט קארן!
אַנשיטן וועסטו שוין קרעלן א בארן!
דו האָסט א פאבריק,
און מאכ דיר דיין גליק,

ביסט שטארקער און ווייסט שוין דעם סאָד!
די ליפּן פארביסן, די פויסטן געבאלט,
זייט שוין דער עלטערער ברודער פון וואלד;
די אויגן זיי ברענען און זוימען זיך שווארץ,
דאָך צאפּלט די ליבע צום ברודער אין הארץ;
ער טרייסט זיך: „איך וועל דאָך נאָר מאכ א פרווּוּ,

א שטאָכ וועל איך געבן א קליינעם, נישט טיפ;
 מיין ברודער? איך ווייס!
 נאָר טרערן און שווייס
 זינען בריליאַנטן, בריליאַנטן!"

עס הערט די לעוואָנע נאָך ד'אייגענע נאכט,
 זוי ס'האָט אינמ' שטיבל געווינט און געלאכט.
 עס קוקט די שטערן אין פענצטער אריין:
 זוי לאכט עס א ברודער באַם ברודערס געוויינ?
 די זון האָט צומאָרגנס געוונדערט זיך שטארק:
 זוי שלאָגט עס א ברודער דעם צווייטן אין קארק?
 עס וונדערט צוגלייך
 דעם וואַלד און דעם טייך:
 וואָס איז עס אין שטיבל געשען?

און עס איז געקומען אפּ ביידע גאָטס שטראָפּ!
 דאָס גליק איז פארשוונדן, עס ווייכט זיי דער שלאָפּ,
 אוועק איז די ליבע, דער פרידן אוועק! —
 דער שלאָפּט ניט פאר ווייטיק, דער צווייטער — פאר שרעק:
 דער שרײַט: ס'איז מיין אשירעס, מיין ריכטומ, מיין גוט;
 און יענער: ס'איז טרערן, מיין שווייס און מיין בלוט!
 אלע

נאָר וואָס איז געוועזן
 דער סאָפּ פון דער זאך?
 דער סאָפּ פון דער שרעקלעכער מיסע
 די ערשטע מאָדיסטקע:
 אוי, ס'איז געוועזן א שרעקלעכע נאכט
 שטענדיק געקלערט
 און קיינמאָל געהערט
 דעם סאָפּ פון דער שרעקלעכער מיסע!

דאָס שטרײַמל

זײַן בין איך א קירזשנער, נאָר דער איקער — א שטרייַמל־מאכער. עמעס
 איז אז דאָס ראָון פארנאָסע האָב איך פון פויערשע סיערמענגעס און טרענער
 פעלצלעכ.

עס פאלט אויך אמאָל אריין לייב־מילנער מיטן שאַפֿן־פעלצ...
 עמעס איז, אז א שטרייַמל טרעפט זיך זעלטן, זייער זעלטן; דען — ווער
 טראָגט הינט א שטרייַמל? אַראָון! און א שטרייַמל לעבט אימ שטענדיק איבער...
 אויב איז עמעס, אז ווען עס טרעפט זיך שוין א שטרייַמל, מאכ איך עס

אומזיסט, אָדער האַלב אומזיסט. לעכאַל־האַפּאַכעס — לייג איך מיין ארבעט צו.
דאָס אלעס בין איך מוידע, און דאָך בין איך דער איקער א שטרימל־מאַכער,
זויגל א שטרימל האָב איך ליב צו מאכנ!

אז עס קומט מיר אין די הענט אריין, איז אפ דער עלטער — פיל איך
ערשט, וואָס איך בין און וואָס איך קאָנ!

פון וואָס דען — זאָגט אלייג — זאָל איך האַנאָע האָבנ?

איך פלעג אמאָל נאכעס האָבנ פון פויערשע סיערמיענגעס...

ערשטנט: פארוואָס נישט?

צווייטנט: האָב איך מיר געטראכט: „דאָס פויערל גיט אונדז ברויט, ער
ארבעט זומער אזוי שווער און ביטער, און איך קען איך נישט שיצן פאר דער
זונ, וועל איך כאַטש ווינטער, ווען ער רוט, איך אָפּהיטן פון קעלט!“

אויב בין איך געוואָר געוואָרן, אז ערד איז דאָ ווייניק, פויעריג אטאכ...
מען זאָגט: צופיל... אז די „איבעריקע“ פויעריג לידן הונגער; אז אפילע פון
זעקס מאָרגן ערד קען מען אויך נישט לעבן, אז ווינטער, דעריבער, רוט דאָס
פויערל נישט.

עס גייט ערשט א „זוואַקע!“

א שיינע דו האָט ער עס ווינטער! נאנצע טעג און נעכט פירט ער ווייץ
איך ליובלס מיך אריין!

וואָס קלערט איר? איך קען אסאך נאכעס האָבן, אז מיין סיערמיענגע,
מיין פראצע, ווערט א גאנצן ווינטער אויסגעוויקט, נאָכקריכנדיק א פאָר
פענירעשע פערד, וואָס שלעפן ליובל מילנערס טוועג פאר 13 גראָשן פער זאק,
פאר 5 מייל וועגן!

פיש! און וואָס האָב איך פאר א נאכעס פון א טרעגער־פעלצ?

א נאנצן זוינטער טראָגט עס זעק מיט מעל איך ליובל מילנערס מיך
אריין און א נאנצן זומער ליגט עס פארזעצט איך שענק פאר כאי גראָשן.
עלול צייט, אז מען ברענגט עס מיר אפצורייכטן, ווער איך נאָך שיקער
פון רייאב פון שלעכטן בראָנפן.

אז איך ליובל מילנערס שאַפּנ־פעלצ, ביכווידע אוועקצמע, פאלט מיר
אין די הענט אריין, ווי מייןט איר, האָב איך נאכעס.

עס איז טאקע א שאַפּנ־פעלצ, עס איז טאקע א קאווער, מען האָט טאקע
דערפאר דערעכערעצט איך שטעטל; נאָר מיר קומט דערפון קיין גוטס נישט ארויס.

איך האָב א מיעסע טעווע געקריגט: איבער וואָס איך זע, האָב איך ליב
צו קלערן: פון וואָס זען עס קוכט? פאר וואָס עס איז אזוי? צי קען
נישט אנדערש זיינן און אזוי ווי איך קריג ליובל מילנערס פעלצ איך דער
האנט אריין, הייב איך אָן צו קלערן:

ריבויגוי שעל אוילאָמ! נאָך וואָס האָסטו באשאפן אזויפיל מינים פעלצן?

פארוואָס האָט איינער אַ שאַפּנ־פעלצ, דער צווייטער א טרענער־פעלצל און דער דריטער א סיערמיענגע און דער פערטער נאָרנישט?

און קוים הייב איך אָן קלערן, פארטראכט איך מיך, די נאָדל פּלעכט שטייג, און האָזשע האצנוע מאָראס מיריאָם טיכיע ווארפט מיר, וואָס עס קומט איר אונטער דער האנט, איך קאָפּ אריין...

זי וויל גלייך מיט אלע, אז „בערל קאָלפּאס“ זאָל ווייניקער קלערן און מער ארבעטן...

נאָר וואָס זאָל איך טאָן, אז איך מוז קלערן! אז איך ווייס פאָרט, אז ליובל מילנער לאָזט זיך נישט פריער איבערשטרײַכען דעם שאַפּנ־פעלצ, ביז ער רייסט נישט אָפּ א גראָשן פונ זאק דער סיערמיענגע, און דעם אייגענעם גראָשן פער פוד דעם פעלצל...

נו, זאָל איך פונ דעם נאכעם האָבן?

עס איז מיר מיאוס פארן לעבן! איר לאכט? און דאָך, אז איך האָב נישט קיין שטריימל, איז מיר אלעס נימעס אומאָס! וואָרן וואָס? אפּ וואָס ארבעט איך? אלץ דעם שטיק כויםער אָנצולייגן! און מיט וואָס? מיט ברויט און מיט קארטאָפּל, ברויט אָן קארטאָפּל און נאנצ אָפט נאָך מיט קארטאָפּל אָן ברויט, קעריי?

גלויבט מיר, אז א מענטש ארבעט פופציק יאָר און עסט פופציק יאָר טאָגטעגלעך קארטאָפּל, מוז איך נימעס אומאָס ווערן דאָס לעבן! מוז איך דאָך אמאָל אינפאלן — זיך, אָדער ליובל מילנער, א מיסע צו טאָן! און אויב איך עס ווייטער רויק מיינע קארטאָפּל און ארבעט ווייטער, האָב איך עס נאָר דעם שטריימל צו פארדאנקען!

אז איך קרוג א שטריימל איך דער האנט אריין, ווערט מיר אופגעפרישט דאָס בלוט איך די אָדערן! ווייס איך נאָך וואָס איך לעב!

מאכנדיק דאָס שטריימל, פיל איך, אז איך האלט א פויגל איך דער האנט, און אָט וועל איך זי עפענען, וועט דער פויגל ארופלעגן הויב, הויב, קוים מיטן אויג צו דערזען!

און איך וועל שטייג און קוקן און קוועלן: דאָס איז מיין פויגל, איך האָב געמאכט, איך האָב אים ארופגעשלאָגן אינדערהויב!

איך שטאָט, באַרויך האשעם, האָב איך קיין דייע נישט, צו קיין אסיפע רופט מען מיך נישט, אלייג ניין, בין איך קיין שנידער נישט, איך קום נישט קימאט ארויס איך נאָם אריין! איך האָב קיין שטאָט נישט, נישט איך שול, נישט איך בייס־האמעדרעש, נישט בא א מיניען! איך האָב אפּ גאָרנישט, איך ערנעצ נישט צו שאפן... אינדערהויב איז מאָראס מיריאָם די רייטערקע! איידער איך פראוו עפענען דאָס מויל צו ריידן א וואָרט, באהאָלט זי מיך שוין מיט

קלאָלעס! זי ווייסט שוין, וואָס איך וויל זאָגן, וואָס „בערל קאַלבאָס“ מיינט, און עס קאָכט!

נו, וואָס בין איך? א נאָרנישט! און-דאָך, לאָז איך אמאָל ארויס א שטריימל אפ קאָהאַל — בוינט זיך קאָהאַל אין דרייען!

איך זיצ אינדערהיים און שוועג, און מיטן שטריימל שאַקלט זיך אויפֿנאָגן אויפֿ א כאַסענע, אויפֿ א סודאס מיצווע... עס הוידעט זיך איבערן גאנצן אוילעם בא דער קאלפֿי, בא א דינטיורע!
און אז איך דערמאָגן מיך אין דער גדולע, וואַקסט מיר טאקע דאָס הארצ...
* * *

קעננאיבער מיר וווינט א שמוקלער... איך בין אימ אָסער נישט מעקאנע!
זאָל זינער'אָן עפֿאַלעט, אָדער א שליפע, זאָגן אפֿ א ייִג אָס „טרייפֿע“!
און אויפֿן צווייטן „קאָשער“! אדעראַבע לאָמיר זען! און אז מיטן שטריימל זאָגט אפֿ פֿיר אָסן דורכאנאָג: „טרייפֿע!“ ווערט דער קאָצעוו אַויסגערֿיסן, די העקערֿיונגען באַהאַלטן די צייג אין בײַטל, דאָס נאנצע שטעטל האָט נייע „נונג טעג“, א נאנצע סאָטניע קאָזאָקן קרינט פֿאַר זעקס גראָשן א פונט פֿלייש, און פֿאַרפֿאַלן! עס הערט קיינער נישט א וואָרט!
אַט, דאָס הייסט א נוורע!

איך געדענק דען נישט?! פֿאַראַיאָרן איז געווען א פענירע אפֿ שאַפֿ.

עפעס, זאָגט מען, מאַכן די שעפעלעך אזוינע מאָדנע האַקאָפֿעס, בין זיי פֿאַרדרייען די קעפלעך און פֿאַלן אַנדער טויט! איך בין נישט געוועזן דערפֿין; „האַקאָפֿעס“ איז „האַקאָפֿעס“, נאָר מינהאַסטאָמ האָט שוין יענאַל קאָצעוו געהאַט וואָלוויל שאַפֿנֿפֿלייש!

דער וועטערינאַר איז געקומען און געזאָגט: טרייפֿע! מען הערט אימ ווי די קאָז!

ער האָט אַראָפֿגעבראַכט פֿירערֿליי עפֿאַלעטן, א פֿאַר שליפעס! מען האָט זיי אַלע אוועקגענאַנוועט דאָס פֿלייש פֿון אונטער די הענט, און נאָך אפֿן דריטן טאָג האָט דאָס נאנצע שטעטל געהאַט וואָלוויל קאָשערֿפֿלייש אפֿ וועטשערע!
בא מיטן שטריימל נאנוועט מען נישט! עס דאַרפֿ קיין שליפעס, קיין עפֿאַרֿלעטן נישט. ער אַלייגן דירט זיך אויך נישט פֿון אָרט! און קאָלומאַן מיטן שטריימל זאָגט נישט: עס! עפֿנט זיך אין שטעטל קיין מויל נישט אפֿ!

איר מיינט עפֿשער, אז די נוורע שטעקט אין דעם, וואָס איז אונטער שטריימל? אָסער כאָזער!
איר ווייסט עפֿשער נישט, וואָס דערונטער איז?

איך באַרעכ־האשעם, ווייס!

די ברויע איז, באַרעכ־האשעם, פרויער אין נאָך א קלענער שמעטל א מעלאמעד געוועזן, און מיין טאטע, אַלאָוו האשאַלעם, איידער ער האָט געזען, אז עס וועט שוין פון מיר קיין לויט נישט זיין, האָט ער מיך אהיין געשיקט צו דער ברויע לערנען! עס איז געוועזן ראכמאַנע ליצלאַן א שלימדאזל, וואָס די וועלט פארמאָגט עס נישט! אזעלענער מעלאמעד.

די פאלעבאטימ האָבן געזען, אז ער קען זיך נישט אפ קיין „צורעם מאטבייע, האָבן זיי אימ פאלד אָפגעריסן א העלפט סכירעם, און די צווייטע העלפט געצאָלט מיט אָפגעריסענע צווייערס פאר דרייערס, אָדער מיט פלעבענע פערציקערס; די רעבעצן האָט געזען, אז זי וועט מיט אימ מיט גוטן נישט ארויס, פלעגט זי אימ טאַגטעגלעך דאָס בערדל אויסצופאַן.

און איר האָט איר נישט וואָס פאריבֿל צו האָבן!

ערשטנס, האָט געפעלט פארנאָסע; צווייטנס, האָט ער שוין אזא בערדל געהאט, וואָס האָט זיך געבעטן, קימאט געכאלעשט, מע זאָל עס צופאַן! עס האָט אזוי באשיינפערלעך געבעטן, אז מיר טאלמידים האָבן זיך אויך נישט געקענט אינהאלטן, און אלע מאָל האָט זיך אן אנדרער געמוזט אראַפלאָזן אונטערן טיש, צוכאַפן זיך צום רעבנס בערדל און אויסרייסן א האָר!

נו, זאָגט אליין! קען אין אזא ברויע שמעקן א גוורע?

עפּשער מינט איר, ער איז מיט דער צייט אנדרעש געוואָרן?

אָסער כאזער! עס איז אין אימ קיין שום ענדערונג נישט געשען! די אייגענע קליינע, פארלאָשענע, מיט אייטער פארגאַסענע, פאטלאָנישע, שטענדיק דערשראָקענע אויגן...

עמעס, פאר דאכקעס איז אימ דאָס ערשטע ווייב געשטאַרבן, נו וואָס איז? מיין נאפּקעמינע? צופּט אימ די צווייטע דאָס בערדל! ווי פאלד עס בעט זיך, עס כאלעשט, מען זאָל עס צופאַן, אז מען קען עס נישט אָפּזאָגן! און איך אליין, ווען איך זע עס, קומט מיר אויך דאָס וואסער אין מויל ארײַן, א צופּ צו טאָן! נאָר וואָס דען איז געשען? נישט מער נאָר וואָס איך האָב אימ א שטרימל געמאַכט!...

איך בין מוידע אומיסוואדע, אז נישט מיין אייזע איז עס געוועזן! מיר וואָלט עס גאָר נישט איינגעפאלן!

קאָהאַל האָט פאשטעלט און איך האָב געמאַכט; נאָר קיימ איז דאָס אייגענע קאָהאַל געוואָרן געוואָרן, אז דאָס שמרימל, וואָס זיי האָבן בא מיר פאשטעלט, וואָס איך אָרימער „בערל קאָבאס" האָט געמאַכט, קומט צו פאָרן און איז שוין א וויאָרסט אונטער דער שטאַט, איז עס ארויסגעלאָפּן מיט א סימכע, מיט א גדולע! קינד־אניקייט איז ארויסגעלאָפּן, קראַנקע זינגען פון די בעטן ארויס! מען האָט אויסגעשפּאַנט די פערד און גאַנצ קאָהאַל האָט זיך אפּ איינמאַל געוואָלט איינגעשפּאַנען און שלעפּן מיין שטרימל; גאָט ווייסט, וואָס פאר אַ

מאכלויקעם עם וואָלט דערפונ ארויס! וואָס פאר פעטש, וואָס פאר א מסורעס...
ווען נישט וואָס א כאָכעם האָט אן אייצע געגעבן: מען זאָל מאַכן א ליציטאציע!
און לייבֿל מילנער האָט געגעבן כּי מאָל כּי גילדן, און ער איז געוועזן דאָס
ערשטע פּערד!

נו, שטעקט נישט א גוודע אין מיין שטרײַמל?
מיין אישע צנוע רופט מיך (א כּוצ בערל קאָלבאס) נאָך פּאַלטינעוועניק,
אזום מעכצפעניק, קאָל בויניק, און וואָס דאָס וואסער ברענגט איר אין מויל
אַרײַנ...

עס איז עמעס, א מענטש איז קיין כאזער נישט! איך האָב האנאָע פון
א גלייכווערטל; איך האָב אמאָל ליב לייבֿל מילנער, אין די אויגן און
אונטער די אויגן, ארענצוזעצן א שפּילקע.
נאָר, גלויבט מיר, אז נישט דאָס דערהאלט מיך באַם לעבן!

מיך דערהאלט באַם לעבן איין זאכ: איך ווייס, אז איך לאָז איין מאָל
אין א יווול ארויס אן אווידע־זאָרעלע אויפ קאָהאָל, און דער גאַנצער אוילעם
בוקט זיך צו איר, צו מיין מיסיי יאָדני!

ווען זי קומט אהיים ערעו שאַבעס און יאָנטעו פון יאטקע אָן פלייש,
און שילט דעם קאַצעו — ווייס איך, אז דער קאַצעו איז א מאַסע שולדיק,
אז מיין שטרײַמל לאָזט זי הענט קיין קונגל נישט מאַכן!

איך ווייס, אז ווען זי נעמט נאָך נאָר א גוטן טאָפּ און ווארפט אים
ארויס אין גאַס ארײַנ, אז דאָס האָט נישט זי, נאָר מיין שטרײַמל דעם טאָפּ
ארויסגעוואָרפן! אז ווען זי נעמט און קניפּט אויס פון ראָשטיניע א שטיק
טייג און ווארפט עס אין פייער ארײַנ, און הייבט אופ די הענט און פאַרגלאָצט
די אויגן צום פּאַלקן, ווייס איך גאַנצ נוט, אז דער פּאַלקן הייבט דערפון
נאָרנישט אָן צו וויסן, — אז דאָס האָט נאָר מיין שטרײַמל דאָס שטיקל
טייג פאַרברענט!

* * *

און דערפון ווייס איך, אז מיין אישע צנוע איז נישט קיין באַסיעכידע
בא קאָהאָל, און קאָהאָל איז נישט קיין בעניאָכיד באַ גאָט: אז קאָהאָל האָט
אַסאך אזוינע נאָשימ צירקאַניעס, און גאָט באַרע־האשעם האָט אַסאך אזוינע
קאָהאָלס, און אז מיין שטריימל האָט איבער אלע מיליאָנען מיליאָסן נאָשימ
צירקאַניעס צו שאַפן!

מיליאָנען ווייבער מאַכן נישט קיין קונגל, מיליאָנען טעפּ פּלאַצן אפּ
די שטיינער אין גאַס, און פון דעם כאַלע־נעמען וואָלט איך מיך אונטערנעמען
מעפּאַרנעם צו זיין א פּאַלק עוויגניג!

און ווער טוט דאָס אלעס? אלע מיסיי יאָדני! אלע מיין שטרײַמל!

די נאכט-וועכטער

א נאכט — א מעכטיגע, דאָס נעכטל איז טייער!
נאָר היט אייך פאר פּייער! היט אייך פאר פּייער!
נאָר נישט נעקאָכט און געזאָט!
פארשליסט נאָר די פענצטער און טירן און טויערן,
פארמאכט די אויגן, פארשטאָפט אייך די-אוייערן,
און כראָפעט ווי גאָט האָט געבאָט!
און קאָנט איר נישט שלאָפן, נו, ליגט באַטש בעריט;
און הערט זיך שטיל ווי די פלעדערמויז פליט,
ווי שטיל און הארציק און טייער!
און הערט איר ווי קוילעס, געשרוייען, געלעכטער,
צי קלאָלעס — זיט רוּק, מיר זיינען די וועכטער,
און היטן אייך אלע פאר פּייער!
פארשאָלטן זאָל ווערן, ווער עס רירט זיך און גייט,
און צינדט אָן א פּייער, צי רירט די טראַכפייט,
צום בלאָזן, צום וועקן באנאכט!
מען וועט איך געהענעם די ליבער זיי דרעשן,
און דאָ וועלן מיר לעשן און לעשן, און לעשן.
נעטריי וועלן מיר דינען דער נאכט!
שלאָפט אייך! מיר דאוונען בעטן און סניען
פאר גאָט! דער ריבוינוי שעל אוילעם זאָל ציען
א וואָלסן א שווערן, ווי בליי
איבער אייך אלע! אָ, גאָט וועט אונדז הערן,
ער וועט נאָך פארלעשן לעוואָנע און שטערן
און דעמלט — ווי עטעמט זיך פריי!
און מיר וועלן רופן נאָך פעסטער, נעטרייער:
היט אייך פאר פּייער, היט אייך פאר פּייער!
שא, קיינ גערויש, קיינ געלעכטער!
קיינ ליכטל איך מויאכ, קיינ פלעמל איך הארץ!
פרום זאָל זיין! רוּק און טויטלעכ, און שווארץ!
מיר זיינען, מיר זיינען די וועכטער!

די פרומע קאצ.

דרוי זינג-פייגעלעך זינגען געוועזן אין איין שטוב און אלע דרין, איינס נאָכנ צווייטן — האָט די קאצ צורעכט געמאכט ...

עס איז קיין איינפאכע קאצ נישט געוועזן, נאָר אן עמעס, עמעס פרומע נעשאַמע, וואָס האָט נישט אומויסט געטראַנג די ווייסע גוט-יודישע יופע און געהאט אייגעלעך, אין וועלכע דער הימל האָט זיך אָפגעשפּיגלט ...

עס איז א פרומע קאצ, א טוילע-סאצ געווען! 10 מאָל אין טאָג האָט זי זיך געוואשן ... און געגעסן האָט זי שטיל, ערגעץ אין א זיט, אין א ווייך קעלע ...

א נאנצן טאָג האָט זי געכאפט וואָס עס איז מילכיגס, און ערשט, אז די נאכט איז צוגעפאלן, האָט זי געגעסן פלייש, קאָשער מיזנ-פלייש ...

און נישט געזיגט זיך צו דער אכילע, ווי א גראָבע זאך. נישט געכאפט און געשלאנגען ווי פרעסער כווען; נאָר בידיםעס, שפילנדיק ... זאָל דאָס מיזל לעבן נאָך א רעגע, נאָך א רעגע ... זאָל עס א ביסל ארומטאנצן, אָפציטערן, ווידע זאָגן — א פרומע קאצ כאפט נישט ...

אז מען האָט אין שטוב אריין דעם ערשטן זינג-פויגל געברענגט האָט זי אפ איך באלד ראכמאָנעס פאקומען; עס האָט זי באט הארץ אָנגעכאפט. — א א שיינס, — זיפצט זי, — אזא קליינס, אזא מעכאיעדיק פייגעלע זאָל קיין אוילעם האבע נישט האָבן!

— און עס קען קיין אוילעם האבע נישט האָבן! — איז זיכער די קאצ — ערשט נאָך וואשט זיך עס דייטשעריש, מיטן גאנצן לייב אין שימעלע וואסער ...

צווייטנס, אז מען האָט עס איינגעזעצט אין שטינג, איז עס שוין א כויע דאָ, כאָטש-א יונג, זיס און פייג זינג - פייגעלע ... האלט עס שוין מער פונ דינאמיט ווי פונ שולכנ - אָרום!

היינט דאָס זינגען אליין! דאָס אויסגעלאסענע זינגען, דאָס צופיפן און דאָס קוסן-נלנכ אָן א שום דערעך - ערעץ אין הימל אריין! דאָס רייסן זיך ארויס פונ שטינג צו דער זינדיקער וועלט, צו דער פרייער לופט, צום אָפגענעם פענצטער ...

צו איז נאָך אמאָל אַ קאצ אין אַ שטינג געזעסן? צו האָט נאָך אמאָל אַ

פרומע קאצ אזוי געפיפן?

— אונ אַ שאָד! — וויינט דאָס פרישע הארץ אין דער פרומער קאצ, —

עס איז דאָך אַ לעבעדיקע זאך, אַ טייערע געשאַמע, אַ פונק פונ דער הויכ!

דער קאצ קומען טרערן אין די אויגן:

— אונ דאָס נאנצע אומגליק איז, וואָס דער זינדיקער גופ איז אזוי שוין,

דער אוילעם האזע דעריבער — אזוי לוסטיק, דער יעיצער האָרע אזוי שטארק ...

ווי קען אזא קליינ זיס פיינעלע זיכ אקעגנשטעלן דעם שרעקלעכע גרויסן

יעיצער האָרע?

אונ וואָס מער עס לעבט, מער זינדיקט עס, גרעסער וועט זיין די

שטראַפּ ...

הא!

אונ אַ הייליק פייער האָט זיכ אָנגעצונדן אין דער קאצ, דאָס פייער פון

פינכעס בענ עלאָזאָר, בענ ארנ האקויען ... איז זי איז ארופגעשפרונגען אפן

טיש, ווו די שטינג מיטן זינגפייגעלע איז געשטאנען, אונ —

עס פלעגן שוין פעדערן אין צימער ...

מען האָט די קאצ געשלאָגן ... די שלעגן נעמט זי אָן פאר ליב ...

האָט פרומ אָפגעקרעכצט, אָפגעמיאוסטשט אַ זימערלעכע אַל כעט ...

מער וועט זי שוין נישט זינדיקן ...

די קלוגע קאצ פארשטייט, פאר וואָס מען האָט זי געשלאָגן ... מער ווי

זי אפ קיינ שלעגן נישט פארדינען ...

— מען האָט זי געשלאָגן — פארשטייט די קאצ — דערפאר וויל זי די

פארפעדערט די שטוב; וויל אפן ווייסן געשימוקטן מיישטעב זיינען געבן

פלעקן פון פלוט ...

אזא פסאק מוז מען מעקויעם זיין גוט, שטיל אונ פרומ, עס זאל קיינ

פעדער ניט פלעגן, קיינ טראַפּן פלוט נישט פאָרן ...

אונ — אז מען האָט דעם צווייטן זינגפייגל יעקויפט אונ אין שטוב

געלאָזט, האָט זי אימ שוין שטיל אונ פייג דערווארגן אונ מיט די פעדערן צו

מען אינגעשלאָנגען ...

מען האָט די קאצ געשמיסן ...

אצינד האָט ערשט די קאצ פארשטויבן זיך מיט זיין וועגן פעדערן ווי

נישט וועגן פלעקן פון פלוט אפן מיישטעב

דער טאָד איז, אז מען טאָד נישט זינגן ... מען דארף ליב די

מויכל זיין ... אז נישט מיט ארבע מ סייב די יעקויפט מען די

וועלט!

מען דארף ארופירן אפן גוטן וועג, מוסער זאגן, צום הארץ דירן!
א קאנארעק באל-טשווע קען קומען צו אזא מאדריינע, צו וועלכער די
פרומסטע קאצ וועט נישט דערנרייכנ!
און די קאצ דערפילט, ווי עס וואקסט אין איר דאָס הארץ פאר פרייד!
אויס אלטע, שלעכטע און הארטע צייטן! אויס בלוט פארניסן!
ראכמאָנעס, ראכמאָנעס, און נאָך אמאָל ראכמאָנעס...

און מיט ראכמאָנעס איז זי צוגענאנגען צום דריטן קאנארעק!
— שרעק דיכ נישט — מאכט זי, מיט דער ווייכסטער שטימע, וואָס איז
אמאָל ארויס פון א קאציקן האַלדז, — זינדיק ביסטו, נאָר איכ וועל דיר קיין
שלעכטס נישט טאָגן, ווייל איכ האָב ראכמאָנעס אפ דיר!
איכ וועל דיר אפילע די שטייג נישט עפענען, איכ וועל דיכ אפילע נישט
אַנרירן!

דו שוויגסט? זייער גוט! איידער פרעכע לידער צו זינגען איז גלייכער
שוויגן!

דו צאפֿלסט — נאָך בעסער! צאפֿל, צאפֿל, מיין קינד, נאָר נישט פאר
מיר, פארן בוירע אוילעם צאפֿל, פאר זיין ליבן נאָמען!
האלעווי זאָלסטו שוין אזוי בלויבן — שמיל, ריי און צאפֿלדיק...
איכ וועל דיר, העלפֿן צאפֿלען! פון מיין פרומע נעשאַמע וועל איכ הויכ
אפ דיר שטילקייט, זיסקייט און פרומקייט... מיט מיין הויכ זאָל אריין עמונע און
דיין ליב, יוראס שאָמאָמ אין דינע ביינדעלעכ, טשווע און כאַראַטע אין דיין
הערצעלע!

און די קאצ פילט ערשט, ווי גוט עס איז מויכל צו זיין, ווי א פרייד עס
איז יענעם אריינצובלאָזן מיטן הויכ פרומקייט און ערלעכקייט...
און עס וואקסט דאָס פרימסטע הארץ אין דער פרימסטער ווייסער קאצ —
נאָר דער קאנארעק קען אין דער קאצ-לופט נישט עמעמען —
עס האָט אים דערשטיקט!

ה"נ נ"ש פ...

מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע — באשאפן
מאכט א וועג מיט פויסטן און נעגל
צום שענק-פאס, און פרעסן און זויפן, ווען אנדערע
קוקן פון ווייטן מיט גלעזערנע אויגן
פארכאלעשט, און שליינגען דאָס שפיינעכצ און ציען
צוזאמען דעם מאָגן, וואָס ווארפט זיכ אין קראמפן!
אַ, מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע!

מיינ נישט, די וועלט איז א בערזע — באשאפן,
דער שטארקער זאָל האנדלען מיט מירע און שוואכע,
זאָל קויפן בא אַרעמע מיידלעך די בושע,
בא פרויען די מילך פון די ברוסטן, בא מענער
דעם מאַרש פון די ביינער, בא סינדער דעם שמייכל,
דעם זעלטענעם גאסט אפן וואקסענעם פאָנעם —
אַ, מיינ נישט, די וועלט איז א בערזע!

מיינ נישט, די וועלט איז העפקער — באשאפן
פאר וועלכ איז פאר פוסטן, פאר רויב און פאר שווינדל;
דער הימל — א פאָרהאנג, אן נאָט זאָל נישט זען!
דער נעפל — מען זאָל אפ די הענט דיר נישט סוקן;
דער ווינט — צו פארשטיקן די ווילדע געשרייען;
די ערד איז צו זאפן דאָס בלוט פון קאַרבאָנעם —
אַ, מיינ נישט, די וועלט איז א העפקער!

די וועלט איז קיין קרעטשמע, קיין בערזע, קיין העפקער!
געמאָסטן ווערט אלעס, געוווינגן ווערט אלעס!
קיין טרער און קיין בלוטיקער טראָפן פארנייען,
אומזיסט ווערט קיין פונק און קיין אויג נישט פארלאָשן!
פון טרערן ווערן טייכן, ווערן יאמימ,
פון יאמימ — א מאבל, פון פונקען — א דונער —
אַ, מיינ נישט, לעס די וועלעס דייען!

ניסי' אפני' אמי.

אינ דער מעדינע האָלאַנד, אינ א האַלב איינגעזונקענע היזל באַם ברעג פונ יאָמ, האָט געווינט אויב א שטומע נעשאַמע — א ייִדישער פישער מיטן נאָמען „סאָטיע". עפשער נאָכ אַן עלטער־זיידן סעאָדיע; נאָר פונ דעם האָט ער נישט געוויסט, ער האָט ביכלאַל זייער ווייניק געוויסט פונ ייִדישקייט. פונ אָוועס אווויסאָוו א פישער, פארברענגט טעג און יאָרן אפני יאָמ, געלעבט — איינ איינ־ציקע ייִדישע מישפּאַכע צווישן נישט ייִדן, וואָס זאָל ער וויסן? סאָטיע כאַפט פּיִיש, דאָס ווייב זינס שטריקט נעצן און פירט די שטוב, די קליינע קינדערלעך וואַלגערן זיכ אינ זאָמד און זוכן בורשטיג... און אז סאָטיע גייט אפני יאָמ און עס מאַכט זיכ א שטורע־מיווינט, עס ווערט סאַקאַנעסנעפּאַשעס, האָט — נישט ער אפני יאָמ, נישט דאָס הויזגעזינד אינ שטוב, נישט געקאַנט אפילע קיין שמאַ ייסראַעל מיספּאַלעל זיג... האָט סאָטיע געקוקט שטומ אינ הימל אַרייַן; דאָס ווייב זינס שלאָגט זיכ אינ קאַפּ אַרייַן, אָדער שלידערט נאָכ עפשער א בייזן בליק צום בייזן, פינצטערן הימל אַרופ, און די קינדער וואַרפן זיכ אפני זאָמד און דופט גלייב מיט אַנדערע קינדער: סאַנטאַ מאַריאַ, סאַנטאַ מאַריאַ!

און פונ וואַנען האָבן זיי געזאָלט וויסן מער? צופוס גיין אינ קעהילע אַרייַן — איז ווייט, פאָרן האָט די אַרעמע פאמיליע, וואָס האָט קוימ פאַרנאָסע געהאַט, נישט געקאַנט, און א כּוּצ דעם, לאָזט דער יאָמ נישט אוועק. סאָטיעס פאַמער, סאָטיעס זיידע און עלטער־זיידע זינען אומגעקומען אפני יאָמ, נאָר אזא קויאכ האָט ער שוין, דער יאָמ: ער איז דעם מענטשנס געפערלעכסטער סוינע, און נאַנצ אָפּט א פאַלשער סוינע, און — ליב האָט מען אים, און ציען ווערט מען צוגעצויגן צו אים ווי מיט צוואַנגען... און מען קאַן זיכ פונ אים נישט אַפּרייסן, וויל מען לעבן אפ אים און אונטערניין אים...

נאָר איינ ייִדישער מינהען איז אינ דער מישפּאַכע געבליבן — יוימ־קיפּער! ערעוו יוימ־קיפּער אינדערפרי האָט מען אויסגעקליבן דעם גרעסטן פיש, און די גאַנצע מישפּאַכע איז גענאַנען מיטן פיש אינ שטאַט אַרייַן, און אָפּגעגעבן האָט מען דעם פיש דעם קאָהעלשן שויכעט, באַ וועלכען מען פלעגט פאַרפאַסטן און עסן נאָכן טאַנעס.

איבערן מעסלעס פלעגט די מישפאכע זיצן אין האַלענדישן מאַקעם קאָדעש, צוהערן זיך ווי דער כאָר זינגט, ווי דער אָרגעל שפּילט, ווי דער כאַזן זאָגט אפּ זיין אויפן און שטייגער ... פּאַרשטאַנען אַ וואָרט האָט מען נישט. נעקוט האָט מען נאָר צום אָרנ־קוידעש, צום פּריידיקער אין דער גאָלדענער יארמולקע. האָט זיך די גאָלדענע יארמולקע אופגעהויבן, האָט מען זיך אויך אופגעשטעלט; האָט זיך די גאָלדענע יארמולקע אראָפּגעלאָזט, האָט מען זיך צוריק געזעצט. טיילמאָל פלעגט סאַטיע פאַר מידקייט אינדערמעלען, האָט אים אַ שאַכט מיט אַן עלנבויונג צום אופשטיין געוועקט ...

אָט דאָס איז געווען דער נאַנצער יוימ־קיפּער. אז עס איז אַ יוים האַרין, אז אַ פּיש אין וואסער ציטערט, און וואָס אין הימל טוט זיך, — פון דעם האָט סאַטיע נישט געוויסט. עס איז באַ אים אַ מינהעג געווען, יוימ־קיפּער צו הערן כאָר און אָרגעל אַז מ'געט אַן, און אז נאָך „נילע“ (ער האָט אפּילע נישט געוויסט, אז עס הייסט „נילע“) גייט מען צום שויכעט אפּ וועטשערע ... אסאך מער האָט דער שויכעט אליין עפּשער אויך נישט געוויסט — האָלאַנד!

און באַלד גאָכט שוואַרצן קאַפּע, פלעגט סאַטיע מיטן ווייב און מיט די קינדערלעך זיך אופהייבן, געזעגענען זיך מיטן שויכעט און זיין הויזגעזינד און אַנווינטשעווען זיך, און אוועקגיין און וואַנדערן אַ גאַנצע נאַכט צום יאַמ. נישט „אהיימ“ פלעגט מען זאָגן, נאָר — „צום יאַמ“.

און אופהאלטן לאָזט מען זיך נישט.

— סטייטש, — טינגעט דער שויכעט מיט דער שויכעטקע: — איר האָט דאָך אפּילע די שטאָט נישט געזען.

פאַרקרימט זיך סאַטיע:

— די שטאָט!

קיינ באַלדאָרען איז סאַטיע נישט: דער יאַמ לערנט שווייגן. נאָר די שטאָט האָט ער פּינט. ענג, אָן לופט און אָן הימל. אַ פאַסיקל צווישן דאָך און דאָך ... אפּן יאַמ אָפּער — אַ ראַכוועס ... עס עטעמט זיך ...

— עס איז דאָך אַינער סיינע ... אַינער טויט! — טינגעט מען צו אים.

— אָפּער אַ גוטער טויט!

ער וויל האָבן זיין פאַטערס און זיין זיידנס סאָפּ — אַינגעשלאָנגען ווערן געזונטערהייט פון יאַמ, נישט קרענקען און גויעסן אַ צייט לאנג אפּ אַ בעט ... הערן ווי מען וויינט ... און דערנאָך פאַנגראָבן ווערן ... אין דער האַרטער ערד ... פּרר!

קאַלט ווערט אים, אז ער דערמאָנט זיך פון אזאַ קוורע ... —

און מען גייט צופּוס אהיימ, צום יאַמ ...

און אז מען גייט צופּוס איבער נאַכט, און עס הייבט אָן גרויען דער טאָג, און מען דערזעט דעם גאָלדענעם אָפּגלאַנצן פּונ זאַמדיקן ברעג, און דערנאָך פּליצט אַ אופ דער שפּיגל פון יאַמ, דערפרייט מען זיך, פאַטשט מען מיט די הענט ...

א כאָסן מיט א קאלע פרייט זיכ נישט אזוי

און אזוי גייט עס פון יאָר צו יאָר . . .

עס פייט זיכ דער פישער, זעלטענער — דער שויכעט; מינהעג בלייבט מינהעג.

און דער מינהעג איז א סכומ האקוילעל פון פאסטן, כאָר און אָרגעל, אויס-
נעמישט מיטן גרויסן פיש צו דער וועטשערע נאָך נילע באמו שויכעט, מיטן געזע-
נענע און אָנווינטשן זיכ . . .
דאָס אלץ צוואמען איז דער איינציקער פאָדעם, וואָס פונט-צו סאטיען צום
קלאַ-זיסראַעל . . .

ווינהי - האיווי, איינמאָל פארטאָג, קוים גערייטלט האָט זיכ דער מיזרעכ,
שטיל וועקט זיכ אופ דער יאמ, קוים ער עטעמט, קוים עס הערט זיכ זיין ברומען,
ער ציט זיכ פויל און נאָך פארכאָלעמט אויס, און ציט זיכ איינ . . . ווירנישט-ווו
פלאטערט אין דער בלאָער לופט א וויסע פאָר פליגל, שרייט-אופ אן אָפ . . . און
ווייטער שטיל . . . שטילע גלאנצן פלוען איבערן יאמ, גאָלדענע פלעקן גלייטשן
זיכ איבערן געלן זאמר, פארמאכט זיינען די פישער-שטיבלעכ איבערן ברעג, נאָר
איינ טיר סקרופעט, — סאטיע גייט ארויס . . .

ערעוו ווימדיקער איז היינט. פרומ און ערנסט איז זיין פאָנעם, שטיל לויכטן
אימ די אויגן: ער גייט טאָג א מיצווע, כאפן א פיש אפ ווימדיקער!
און ער גייט צום שיפל צו און נעמט אָן די קייט, מיט וועלכער עס איז געווען
צוגעבונדן צום פאָרט. די קייט קלינגט, און קוילעס דערהערן זיכ רעכטס און
לינקס:

— ניטע, ניטע!

דאָס רופן צו אימ די שכינימ, וואָס האָבן ארויסגעשטעקט די קעפ פון די
קליינע פענצטערלעכ.

רויק און שטיל ליגט ווייט און פרייט אויסגעגאָסן דער יאמ, צוואמענעגאָסן
מיטן זוימ פון פריש-מאָרגנדיק לאכנדיקן, פריילעכן הימל . . . קוים ער עטעמט,
דער יאמ, קוים ער רונצלט זיכ באמ ברעג, און ווי בא א גוטער באָבן, טאנצן ליכ-
טיק-גלאנצנדיקע שמיכלען צווישן די רונצלען . . . און עפעס מורמלט ער, א
באָבע-מייטע דערציילט דער יאמ די צעוואָרבענע, מיט לאנגע וואסער-פלאנצן, ווי
מיט האָר באוואקסענע שטיקער פעלזן, און ער גלעט זיי איבער די האָר שמיכלען-
דיק, שפילנדיק — דער פישער אָבער קען בעסער דעם יאמ, און ער גלויבט אימ
נייט.

— ניטע . . .

דער יאמ ווינט זיכ און וועט זיכ צעווינג, און פלאצן וועט דער ליכטיקער
שפיגל, און פון שפיל וועט ווערן אן ערנסט, פון שטיילן ברומען — געשריי און
געפילדער, און פון רונצלען וועלן אופשטיין וואלן, וואָס וועלן שלינגען שפילעכ

און שיפן, ווי קליינע פישלעך דער ליוויאָסן ...

— נימע ...

און א באַרוועסער אלטער-מאן, מיט א פלאַטערדיקן גרויען קאָפּ און א היטל,
מיט אן איינגעשרופטן פאַרעם, ווי דער יאמ, נאָר אַ זינן פאלשן, זיסן שמייכל.
— קומט ארויס פון א שטיבל, גייט צו סאטיען צו און לייגט אים ארום די האנט
אפן אקסל:

— זע!

און ער ווייזט אים א קליין שווארץ פינטעלע, וואָס נאָר א פישער-אויג קאָן
דערזען, אפן זוימ פון הימל.

— פון דעם וואַקסט ארויס א וואָלסן ...

— כ'וועל פרויער צוריק אינדערהיים זיין, — ענטפערט סאטיען: — איין
פיש וויל איך נאָר כאַפן.

און ערנסטער ווערט דאָס פאַנעם באַ זיין אלטן שאַכט:

— האַסט ווייב און קינד, סאטיען!

— און א נאָט אין הימל! — ענטפערט סאטיען מיט ביטאַכט: ער גייט זיין

מיצווע טאָן ... און ער שטופט אָפּ דאָס שיפל און שפּרינגט אריין ...

און ליכט ווי א פּעדער טראַגט זיך סאטיען שיפל איבערן יאמ, און דער
יאמ ווייגט עס ארום. זיס-ברומענדיק, אזוי ליבלעך, און זוימט עס און וויקלט עס
ארום מיט די שענסטע פּערל, וואָס ער פארמאָגט — און דער אלטער פישער שטייט
אפן ברעג און מורמלט:

— סאנטא מאריא, סאנטא מאריא!

ליכט טראַגט זיך סאטיען שיפל איבערן יאמ — געשיקט ווארפט סאטיען אראָפּ
זיין נעץ, און שווער און שווערער ווערט די נעץ, און מיט אלע קויכעס ציט ער זי
קוימדיקום ארויס און געפינט אין איר וואסער-פלאַנצן, יאמ-שטערן, — נאָר נישט
קיין איינציקן פיש ...

דער אלטער פישער אפן ברעג האָט דאָס שיפל שוין פארלוירן פון אויג.
סאטיען ציט שוין צום דריטן מאָל און צום פירטן מאָל ארויס די נעץ: נישט
ליכט איז זי ארויסצוועגן, אלערליי וואסער-פלאַנצן האָבן זיך אין אירע אויגן
פארפלאַכטן — נאָר קיין איינציקער פיש ...

און דער יאמ ווייגט און צעווייגט זיך וואָס אַמאָל שטארקער, און אפן הימל
איז שוין ארופגעשווומען די זון, נאָר פליכט אין איר גלאַנץ — א פארווייניגע
זון; און דאָס שווארצע פינטעלע אין עס הימל האָט זיך אויסגעצויגן אונטער-
וויילעכצ אונטער דער זון, ווי אַ ברוינע שלאַנג, און ווערט טונקעלער און טונקעל-
לער, און רוקט זיך צו דער זון ...

עס איז שוין האַלבער טאָג, און סאטיען שווימט און שווימט, פרוווט און
פרווט דאָס מאַל —

— גאָט, טראַכט ער, וויל נישט, איך זאָל דאָס יאָר מעקניעם זײַן די מיצווע, מען מוז צוריק! און טרויעריק ווערט אימ אפּן האַרצן: ער האָט געמוזט עפעס זינדיקן קעגן גאָט, וועלכער באַוויליקט נישט הײַנאָר זײַן קאָרפּן. און ער נעמט דעם רודער פּעסט אין דער האַנט אַרײַן און וויל שוין אויסדרײען דאָס שיפּל צוריק. נאָר אין דער זעלבער רענע באַקומט ער א שפּריצ אין פּאָנעם אַרײַן, און ער דרײט זיך אויס און דערזעט, ווי א גרויסער גאָלדענער פּיש וואַרפט זיך, שפּילנדיק, אַיבערן יאָם און שפּריצט מיטן ווידל אַיבערן וואַסער.

ע! דעם פּיש מוז ער כאַפּן, דעם פּיש האָט אימ גאָט באַשערט, גאָט, וואָס האָט זײַן אַנמעס־נעפּעש געזען, זײַן בענקען, מעקניעם צו זײַן די מיצווע. — און ער דרײט צוריק אויס, און יאָגט נאָך דעם פּיש...

און דער יאָם איז שוין צעווייגט, כּוואַליעס הײבט זיך העכער און העכער... אַ האַלבע זון איז שוין מיט אַ וואַלקן־באַדעקט, בונטע ווייסע שטראַלן רײסן זיך קווער אַהער פּון אונטערן וואַלקן, און דער פּיש שווימט אַיבער די פּלייצעס פּון די כּוואַליעס, און סאַטיעס שיפּל נאָך, נאָך... און פאַרשווינדן ווערט פּלוצלונג דער פּיש, צווישן אימ און סאַטיעס שיפּל הײבט זיך אַפּ אַ וואַל, אַפּגעפּלאָזן, אַפּגעיאָגט פּון ווינט...

— עס נאַרט מיך, עס בלענדט מיר די אויגן! — טראַכט סאַטיע און וויל ווייטער אויסדרײען דאָס שיפּל און שווימען צוריק. אין דער זעלבער רענע לײנט זיך אָבער די כּוואַליע, ווי זי וואַלט מיטאַמאָל אַינגעזונקען געוואָרן; קימאַט צום שיפּל צו שווימט צו דער פּיש און קוקט אַפּ אימ מיט גרויסע אויגן, גלייב ער בעט זיך: נעם מיך, נעם מיך... זיי מעקניעם מיט מיר די מיצווע, זיי מיך מעזאַקע מיט איר...

דרײט סאַטיע צוריק אויס, — פאַרלירט ווערט דער פּיש! א נײַע כּוואַליע שווימט אַפּ צווישן אימ און דעם שיפּל, און עס הײבט זיך ווידער אָן דער „וירגעזונ“ פּון יאָם! נישט קײַן לײבלעך לירל זינגט ער, דער יאָם, ער קאַעסט זיך: אַ האָזע, אַצינד אַפּ אימ צו שווימען! אַפּ זײַנע כּוואַליעס צו טרעטן! און גלייב זי וואַלט זיך פאַרן יאָם דערשראָקן, באַהאַלט זיך אונטערן וואַלקן די זון... אַפּ דעם, זעט אויס, האָט נאָר געוואַרט דער ווינט — ער איז באַפּרײט געוואָרן, און צעיאָגט זיך מיט אַן אויסגעלאַסענעם צאָרן, און ער שמײסט, און פאַטשט ווי מיט רײטער, און רײצט נאָך מער אַפּ דעם יאָם, און דער יאָם פּרוּיזט און קנאַקט, גלייב טוויזנטער באַסן שפּילן אין זײַנע געדערעם, קעסל־פּויקן — אין זײַנע כּוואַל־ליעס...

— אַהוימ, אַהוימ! — קלאַפּט באַ סאַטיען דאָס האַרץ, און ער נעמט צוזאַם מען די נעצן אין שיפּל אַרײַן, און כאַפּט שטאַרקער אָן דעם רודער, און אַרבעט מיט אלע קרעפּטן. די אָדערן אין דער האַנט ווילן פּלאַצן. ווי אַ הײלע נוס וואַרפט זיך דאָס שיפּל אַפּ און אָפּ אַיבער די כּוואַליעס, פאַרשוואַרצט אין דער הימל, פּרוּינ־צאָרניק דער צעבראַכענער יאָם — און ער אַרבעט אלץ — אַהוימ, אַהוימ...

פלוצלונג דערזעט ער, עפעס שווימט צו אימ פון דער זייט — א מענטש-
לעכער קערפער שווימט, א דערטרונקענער — א פרוי איז עס — פאר איר שווי-
מען די האָר, שווארצע האָר — זיין ווייב האָט אזוינע האָר ... פון אונטער די
האָר באווייזט זיך ווייסע הענט — זיין ווייב האָט אזוינע הענט ... און א קאָל
רופט: ראטעווע! — זיין ווייסע קאָל ... די מוטער פון זיינע קינדער ... זי
האָט אימ געמוזט נאָכשווימען אפן צווייטן שיפל. זי טרינקט זיך, זי רופט נאָך
זיין הילף ...

און ער דרייט דאָס שיפל אויס רעכטס און וויל צו צום קערפער, — דער יאמ
לאָזט נישט! כוואליעס הייבט זיך אין דער מיט, דער שטורעם רייסט און וואָיעט—
נאָר אין דעם שטורעם הערט ער איר קאָל: העלף! העלף! סאטיע, העלף! ...
און ער שטרענגט אָן די לעצטע קרעפטן צוצושווימען, און אָט איז ער שוין
נישט ווייט פון ווייסן פלעק; די האָר זעט ער שוין נישט, נאָר דאָס שווימענדיקע,
זינקענדיקע קלייד ... מיטן רודער צו דערלאנגען ... נאָר אין דער מיט, צווייטן
אימ און זיין ווייב, הייבט זיך אופ א וואָל, שטויסט זי אָפּ אין איינ זייט, דאָס שיפל
— אין דער צווייטער — — —

— א פארבלענדעניש! — טראכט ער, זיך דערמאָנענדיק, אז דאָסזעלבע
האָט ער געהאט מיטן גאָלדענעם פיש; און נישט ווילנדיק ווארפט ער אן אויב
צום ברעג, זעט ער, ווי עס ליכט זיך שוין אין די פישערייזעלעך די פענצטער!
— יוימקיפער! — דערמאָנט ער זיך, און לאָזט פלוצלונג ארויס דעם רודער
פון דער האנט.

— טו מיט מיר, — שרייבט ער צום הימל ארום, — וואָס דו ווילסט, יוימ-
קיפער רודער איך נישט!

און דער וויינט רייסט, אין קאפ — האקעלא ווארפן די כוואליעס דאָס שיפל;
און סאטיע, ווי ער האָט ארויסגעלאָזט דעם רודער פון דער האנט, אזוי צייט ער
רוק, און קוקט מיט אָפענע אויגן אמאָל צום פארשלאָסענעם הימל ארום, אמאָל
צום קאָכנדיק-שווימענדיקן יאמ אראָפּ.

— טו מיט מיר, גאָט, וואָס דו ווילסט! זאָל דיין ראָצן נעשען ...

פלוצים דערמאָנט ער זיך א ניגן פון כאָר, אונטערנעהאלטן פון אָרבעל, און
ער הייבט אָן נאָכצוויינגען דעם ניגן. די ראָזיקע שטומע נעשאַמע האָט נאָר דאָס
איינציקע לאָשן צו רייזן מיט נאָט — און ער זינגט. דער הימל ווערט שווארצער
און שווארצער, די כוואליעס הייבט זיך העכער און העכער, שארפער נאָך בלאָזט
דער וויינט ... דאָס שיפל ווארפט זיך פארגאָפּ, פארגאָפּ, איינ כוואליע ווארפט
עס צו דער צווייטער ... איינע רייסט אימ ארויס און שלידערט אימ אוועק דעם
רודער, א צווייטע קומט אָן פון היינט און יאָגט זיך נאָכן שיפל מיט אַן אָפּן מויל...
דער וויינט רייסט ווי טויזנטער וועלפ — און אין דעם גערודער אריין זינגט סאטיע
דעם ניגן פון „מי יאָנאכ אומי יאָנא“ ... ווי דער כאָר, אונטערנעהאלטן פון
אָרבעל ...

די כוואליע שלאָגט אין שיפּל אַרטיג. סאַטיע וויל שטאַרבן זינגענדיק, נאָר
דאָס שיפּל קערט זיך איבער ... אָפּער סאַטיענ איז נאָך דער טויט נישט
באַשערט ...

צוויי וויסע נעשטאַלטן, ווי פון נעפּל געוועבטע, גייען, האַלטנדיק זיך באַ
די הענט, באַרוועס, מיט צעפּלאַסענע האָר און לביכטנדיקע אויגן, איבערן יאָמ,
און ווי סאַטיע דרייט זיך איבער מיטן שיפּל, קומען זיי צו, הייבן אים אָפּ, נעמען
אים צווישן זיך, און גייען מיט אים אונטער די אָרעם, און טרעטן מיט אים איבער
די כוואליעס, ווי איבער בייטן און בערגלעך, און פירן אים אזוי געאַרעמט צווישן
ווינט און געטומל. ער קוקט און וויל ריידיג, עפעס פּרעגן וויל ער — נאָר זיי זאָגן
אים:

— זינג בעסער, סאַטיע, זינג! דיין געזאַנג וועט גויווער זיין דעם צאָרג פון
יאָמ ...

זיי גייען מיט אים, און סאַטיע הערט, ווי דאָס שיפּל זינגט גיט אים נאָך ...
ער דרייט זיך אָמ — דאָס שיפּל מיט דער נעץ, און אין דער נעץ איז פאַרוויקלט
דער גאָלדענער פּיש ...

און אז זיי האָבן אים צוגעפירט צום ברעג און געלאָזט אים אהיים, האָט ער
געטראָפּן באַ זיך דעם שוויכעט מיט דער שוויכעטקע ...

אין שטאַט איז אַ סרייפּע געווען, זינען זיי געקומען צו אים צו גאַסט ...
האָט מען געקוילעט דעם פּיש, און — מינהען איז געבליבן מינהען ...

באַל גוים צו קאַפּנס.

דער שאַמעש פון גאַנידן — אַ לויכטיקער מאַלאַכ — אַן אָפּגלאַנצ פון
זינט ליבן נאָמען שטראַלנדיקער גענאַד, קומט איין מאָל פאַרנאַכט פון גאַנידן
ארויס און עפּנט, צערודערט און פאַרזאָרגט, אַ פענצטערל פון הימל, בויגט
ארויס דעם שטראַלנדיקן קאַפּ און ווענדט זיך מיט אַ טרויעריקער, ציטערדיקער
שטימע צו דער אונטערנייענדיקער זיג און פּרענט:

— ווייסטו נישט, זיג, וואָס באַ ליבּל קאַנסקוואַלער טוט זיך?

די זיג שווייגט; זי ווייסט נישט.

נאָך אומרוקער ציט דער מאַראַב זיגן שטראַלנדיקן קאַפּ צוריק.

און נישט אומזיסט איז אומרוק דער מאַלאַכ.

שוין מיטאַמע וועקאַמע יאַרן רוישן צוויי מאָל אין טאַג אלע זיבן הימלען

מיט ליבּל קאַנסקוואַלערס, „שמאַ ייסראַעל“ ...

ווי אַ זילבערנער שרויט צעשיט זיך זיגן „עכאַאַד“ צופּונסן פאַם קיסי

האַקאווייר ... און עס קאַלערט זיך דער „עכאַד“ און זומט, און ברומט, און

זידט, ווי א מאכנע זומער־פיינלעך, וואָס גלױסט און בענקט צו דער פֿלאַמ, ווערט צוגעצוינג צו איר און פריט זיך און ברענט אין איר, מיטן גרעסטן טיינעג פון „יִסּוּרִים שׁעל אהאוואָ“ — יִסּוּרִים פון ליבע... דאָס לעצטע מאָל האָט ער אים צו שאכרים געהערט.

צו מינכע האָט ער שוין געפעלט!

איך געבעט און לויב־געזאנג פון אלע וועלטן איז דעריבער א פענימע געווען...

איך אָרקעסטער איז פֿלוצלונג שטיל געוואָרן א קיילי; א סטרונע בא אן ערשטער פידל האָט געפלאצט און איז פארשטומט געוואָרן.

צו האָט לייבל קאָנסקיוואַלער פארגעסן צו דאווענע מינכע?

וועט ער זאָגן צוויי שמוינע־עסריים בא מיניווי?

נידעריקער לאָזט זיך דערווייל אראָפּ די זונ. די שטיל באהאלטענע שאַטנס קרינג רעשום, ארויסצוקומען פון זייערע באהעלטענישן, — און זיי קריכן ארויס פון די שפאלטן אין די פעלזן בא יאמיט, פון גריבער און היילן אין וויסטע מיטדבאָריעס, פון אונטער ביימער און צווישן צווינג און בלעטער אין די טיפסטע וועלדער... און זיי פארשפרייטן זיך איבערן יושעוו און פלעכטן זיך ארום און ארום...

און אָט איז אראָפּ די זון אינגאנצן. לעוואָנע און שטערן בלאַנקע שטיל־שוויינדריק אופ און געמען איבער די מעמשאַלע איבער דער וועלט אפ איבער נאכט... און זיי שפינען און וועפן זייער פארקישעפט שפינוועבס — א זילבער־דינע נעץ איבער דער פארמאטערטער ערד...

און גלייך מיט דער זון איז איבערן הימל פארזונקען געוואָרן די כאיע מיט דער אופשריפט „עמעס“ אפן שטערן, און צוזאמען מיט דער לעוואָנע איז ארויסגעשווומען פון דער צווייטער זיט די כאיע מיט דער זילבערנער טרעסט אפן שטערן און מיט דער אופשריפט „עמונע“...

און באלד עפענען זיך שטיל־שוויינדריק די טויערן פון הימל, און לאָזן אריין גאנצע מאכעס געשאַמעס פון אינגעשלאַפענע מענטשן, וואָס קומען נאכט אפ נאכט ארום און פארשרייבן אין די הייליקע ביכער, ווי אזוי עס האָט זיך אָפגעלעבט דער מאָגן...

און עס סקריפען די פערערן, און עס רוישען מיליאָנען — מיליאָסן פלינגל, טייל ווייסע ווי שניי, ס'ראָוו גרויע און פארפלעקטע, מאכע אויך רויט פאר־בלוטיקטע...

און אלע זיבן הימלען ווערן פול מיט א געמישט גערויש פון געבעט, כאַראַקטע, בענקעניש, ליבשאפט, האָפענונג און שרעק... און פלוצלונג בלייבט אלץ ווי פארשטארט.

אדום קיסיי האקאווער וויקלט זיך שטיל א זילבערנער נעפל, וויקלט זיך און וויקלט זיך און ווערט טונקעלער און טונקעלער...

און פון אונטערן נעפל הערט זיך א ברומען ווי פון א טויב:

„וויי איז מיר, וואָס איך האָב כאָרעו נעמאכט מיין הויז ...
„וואָס איך האָב פארברענט מיין פאלאצ ...
„וואָס איך האָב פארטריבן מיין זון, מיין איינציקע זון“ ...
און א שוידער פון ראכטמאָנעס נייט דורכ אלע זיבן הימלען ...
און עס ווערט ווייטער שטיל, אלץ האָט זיין אָטעם פארהאלטן, ווארטנדיק
ווי אפ א נעם, אפ עפעס א וואַנדער, אפ א בסודע א ניעע ...
עס איז אָבער נאָרנישט נעשען ...

עס דעהערט זיך פון אונטן א קאָל: עס קרייט דער האַג.
פון קיסיי האקאווער נייט אָפ דער נעפֿל, דער פארישישעפטער שוידער
פלאצט און צערינט ... עס עפענען זיך ווייטער די פענצטער פון הימל, די
נעשאַמעס פלעגן צוריק ארויס ... מאלאָכים מיט בריליאַנטענע פלעדערווישן
יאָגן ארויס די פארשעטיקטע, די פארציטערטע, פארוויינטע און טיפ
דערשראָקענע ...

עס דויערט נייט לאַנג, און מען הערט ווי מען קלאפט אונטן צו
כצאָס ...

באלד הייבט אָן פלאם און פלאסער צו ווערן דער צייכן „עמונע“ אפ
דער זיילבערנער טרעסט. א דינער, רויטלעכער שטראל וועקט זיך פון
מיראכ זייט ...

דער נאניידנשאמעש וועקט זיך ווי פון א טיפן כאַלעם, נייט צו און עפנט
נאָכאָמאָל א פענצטערל אין הימל, בויגט ארויס דעם קאָפ און רופט,
פרענדיק:

— לעוואַנע און שטערן, איידער איר פארשווינדט, צי קענט איר מיר
נייט זאָגן, וואָס עס האָט מיט לייבל קאָנסקיוואַלער פאסירט?
און דעמלט האָט זיך נאָרדנצעפלאקערט א קליין שטערנדל פון ווייטן,
איז צוגעשוואמען צום פענצטערל און האָט געענטפערט:
— איך ווייס, ליכטיקער מאלאכ!

איך בין דורכ קאָנסקיוואַלע געשוואמען און האָב אין זיין פענצטערל
אריינגעקוקט ... ער שטארבט, לייבל קאָנסקיוואַלער ... אן אלטער מאַן ... זיין
ווייסע באָרד איבער דער קאָלדרע פלאַנקט ווי הייל זילבער ... נאָר דאָס פאָנעם איז
אינגעשרומפן און געל ... איך האָב געזען, ווי מען האָט אים א פעדער אונטער
די נאָלעכער געלייגט; איך האָב אָבער נישט געזען, זי זאָל זיך רירן.

און דער מאלאכ, דער שאמעש פון נאניידן, האָט פא קיינעם קיין רעשום
ניט גענומען, אל דאָס אצמוי איז ער אראַפגעשאסן אפ דער ערד נאָך לייבל
קאָנסקיוואַלערס נעשאַמע.

עס וועט אן אומגעריכטע פרייד זיין אין נאניידן.
אזוי האָט ער געטראכט.

פלינק פלעגן מאלאָכים, — נאָר — די שווארצע ווי די ווייסע ...

און אז דער ליכטיקער מאלאכ איז אראָפּגעקומען, האָט ער שוין געמראָפּן
 א פינצטערן מאלאכ באַם נויסעס צוקאָפּנס ...
 צי איז דער פינצטערער פּרוער ארויס, צי האָט ער צו אונדז א קירצערן
 זועג? ווער ווייסט?
 — וואָס טוסטו דאָ? ווונדערט זיך דער ליכטיקער מאלאכ, דערשראָקט.
 עס איז דאָך לייבל קאָנסקיוואַלער!
 — איז וואָס? לאַכט דער שוואַרצער. און צוויי שורעס ווייסע ציין בלויזן
 אימ ארויס פון אויסגעקרימטן מויל...
 — דאָס איז מיין נעשאַמע! איך בין שאַמעש פון גאָנידן.
 — זייער אָנגענעם! מאַכט דער שוואַרצער א האַוואַיע, איך בין נאָך
 א לאַפּיטוט פון געהענעם, נאָך לאָמיר זען!
 און ער ניט א שאַר מיט א פּוס אונטערן קראַנקנס פעט, און עס דוקט
 זיך ארויס א פאַרפונדענער זאַק.
 — וואָס ליגט דאָ איך זאַק?
 — טאַלעס־טופּיליג, וויל דער גוטער מאלאכ טרעפּן.
 — אונטערן פעט פּאהאַלטנ? אווירעס פּאהאַלט מען!
 און ער בויגט זיך אראָפּ צום זאַק און פינדט איך אופ, און עפנט איך,
 און דערלאַנגט איך א שטויס מיטן פּוס — א גאָלדענער גלאַנצ וואַרפט זיך
 איבער דער שטוב, א גאָלדענער קלאַנג לויפט איך נאָך — גאָלדענע רענדלעך
 טן זיך אויס...
 — גניווע־נעלט, גניווע־נעלט! רופט אויס דער שוואַרצער מאלאכ.
 אויסגענאַרט פּא נישט קלונג, גערויפט פּא אלמאַנעס, גענאַזלט פּא יעסוימיס
 פון צדאַקע־פּושקעס ארויסגענומען ... מיט בלוטיקע טרערן זיינען זיי געוואשן
 און האַרציקע בלוט־פּלעקן קלעפּן אָן זיי ... און זע, ווי ער וועקט זיך, אז מען
 רירט זיי גאָלד!
 מיט פאַרשלאָסענע אויגן וואַרפט זיך דער נויסעס...
 פאַרציטערט בלייבט דער ווייסער מאלאכ און פאַרשטעלט זיך דאָס פּאַנעם
 מיט דער ערשטער פּאָר פּליגל ... דורכ א שפּאַלט פון לאָדן רייסט זיך אַריין
 א שטראַל פון דער מאָרגנדיקער זון, ער פאַלט איבערן נויסעסעס פּרעמען —
 זיי ציטערן.
 צום לעצטן מאַל עפנט ער האַלב די אויגן אופ:
 — ווער איז דאָ? פּרענג די פאַרשעמטע, פאַרגעלטע ליפּן מיט א שאַרף
 פון א פאַרפּוילטן בלאַט...
 — איך! ענטפּערט דער שלעכטער מאלאכ: איך, וואָס איך בין נאָך
 דיין נעשאַמע געקומען ... סוף!
 — ווו אַהינ?
 — איך געהענעם אַריין!
 פאַר שרעק פאַלן דעם נויסעס צוריק די אויגן צו.

— בעט, בעט נאָט! רופט דער גוטער מאלאכ: טו טשווע... עס איז
נאָכ ציט... זי מאפקיר דינ גאָלד...

— שמא... הייבט דער גויסעם אָן.

— ער זועט ניט מאפקיר זיין! זאָגט דער שלעכטער מאלאכ און ליינט
זיין שווערן, שווארצן פליגל איבערן גויסעסעם פאָנעם, און אונטערן פליגל
ווערט דאָס קאָל צוזאמען מיטן גויסעם דערשטיקט.
דער וויסער מאלאכ רוקט זיך צוריק אָפּ פארשעמט.

איז א פינצטערעד, פארנאָסענער האַלבער נאכט, צווישן גערויש, געשריי
און געפילדער איז געהענעם, שנידט זיך דורכ א שארפֿ-שניידנדיקער באפעל:
— נאכמענקע פון זפאראש גייט אויס... ער פלעגט זיך שניידן די נעגל
נישט איבערנעהיפּט, אוועקווארפּן... נישט איין מאָל פארנעסן מינכע צו
דאווענען, — ווער נייט נאָכ זיין נעשאַמע?

— איכ! — רופט זיך אָן א מאלאכ־כאַנאַלע!

— גרייט דערווייל צו א קאָכעדיקן קעסל סמאַלע.

ער שפּרינגט אונטער און פליט ארויס פון געהענעם...

געשווינד פלעגט שלעכטע מאלאכים, צום גליק אָבער גוטע אויך; די גוטע
זיינען עפשער ווייטער פון אונדן, נאָר דאָס גרעסטע ראכמאָנעס טראָגט זיי...
און אז דער מאלאכ־כאַבאָלע איז צום קראנקס בעט געקומען, האָט ער
שוין צוקאפּנס א ווייסן גוטן מאלאכ נעמטראָפּן. ער איז געזעסן און האָט
געטרייסט:

— שרעק זיך נישט, אָרעמער מענטש, פארן טויט... עס איז נאָר א
בליק, א קורצע גרעניץ צווישן פינצטערקייט און ליכט... פון זאָרג און אומרו
אן איבערנאנג צו די און גליק...

נאָר דער קראנקער, דוכט זיך, הערט נישט; ער איז פארטראָגן, און די
פלאמענדיקע אויגן פלאַנדרזשען ארום אפּ די ווענט...
און דער שווארצער מאלאכ בלייבט שטיין בא דער טיר און קוקט פארוואַגל
דערט...

— האָסט ניט קיין טאָעס, כאווער? פרענט ער דעם ליכטיקן מאלאכ.
— ניין! ענטפערט דער גוטער: איך בין געשיקט געוואָרן נאָכ דער
געשאַמע, נאָכ דער ריינער בארימהערציקער געשאַמע; דו קענסט איבער איר
קיין שליטע נישט האָנגן!
— ער האָט נישט אלייף דינ די נעגל געשימטן!...

— איך ווייס, האקט אים איבער דער גוטער מאלאכ; נאָר דערפאר קיין
איינציקע רענע פאר זיך נישט געלעבט... נאָר פאר שוואכע און קראנקע, פאר
אלמאָנעס און יעסוימיס, פאר פארפינצטערטע, פארוואַגלטע, פארמאטערטע...
— בא אונדן איז בוכ און פארשריבן, וויפּל מאָל ער האָט מינכע
פארפעלט...

— נאָר קיינמאָל נישט פארפעלט, ווען מען האָט געדארפט עמיצן העלפּן.
 קיינמאָל נישט פארנעסן צו טרייסטן, צו הארציקן און צו קרעפטיקן דאָרט,
 וווּ די פליגל זיינען אראָפּגעפאלן מיד, וווּ די נאל האָט געזאָלט די ריינסטע
 געשאַמע פארגיסן, וווּ די לעצטע האָפענונג, האָט זיך געדאכט, איז
 פארשווונדן... ער האָט זיך קיין הויז נישט געבויט... דאָס דאך איבערן
 קאָפּ נישט פארריכט, זיין בעט זיך נישט ווייך געבעט, קיין ליבשאפט באַ
 קיין פרוי נישט געזוכט, אפּ קיין נאכעס פון קינדער נישט געהאַפט ... נאָר
 אלץ פאר אנדערע ... ווייל אלע אנדערע האָט ער געהאלטן בעסער פאר זיך ...
 שווארצע וואָלקן ציען זיך אינדרויסן איבערן הימל ... אפּ א רענע
 שניידט זיי דורך א פליצ, נאָר ער ווערט פארלאָשן און נאָך בעסטער ציען זיך,
 נאָך ענגער שליסן זיך צוזאמען די ריקע, פינצטערע וואָלקנס.
 דער פליצ האָט צום לעצטן מאָל דעם גויסעס געוועקט.
 — ווער איז דאָ באַ מיר? ווער זיצט מיר צוקאָפּן? פרעגט די פארברענטע
 ליפּן.

— איך, איך, א ליכטיקער מאלאך, פון זיין ליפּן נאָמעס ליכטיקער
 פאמאליע ... און פון זיין ליפּן נאָמעס נאָך דיין געשאַמע געשיקט! ... קומ
 מיט מיר!
 — וווּ אהוי? פרעגט דער קראנקער.
 — צום הימל ארום, איך נאניידן אריין!
 — הימל ... נאניידן ... שטאַמלט נאָך דער גויסעס איך הייז: און ווי
 אזוי לעבט זיך דאָרט איך הימל, איך נאניידן דאָרט?
 — גוט ... פון נאָטס גענאָד באַשטראַלט, איך גלאַנצ פון קיסיי האקאוועד ...
 מיט גאָלדענע קרוינען אפּ די קעפּ ...
 — גלאַנצ ... גאָלד ... קרוינען ... שטאַמלט דער גויבעס נאָך: וואָס וועל
 איך דאָרט טאָן?
 — וועסט ניט דארפן טאָן ... דאָרט איז אייביק הייז, אייביק ליכטיקער
 נאכעס, אָן אופהער שטראַלנדיק גליק ... קומ!
 — אָבער וואָס וועל איך דאָרט טאָן? דרויט זיך מיטן לעצטן קוואַך דער
 גויסעס אויס צום מאלאך: איז דאָרט דאָ וועמען צו העלפּן, געפאלענע אויפצור
 הויבן, קראנקע צו היילן, הונגעריקע צו זעטיקן, דאָרשיטיקע די ליפּן צו געצן,
 פארלוירענע צו זוכן און געפינען? דאָס איז דאָך מיין גליק געווען! ...
 — ניין, דאָס נישט! — ענטפערט מיט א נישט זיכער קאָל דער מאלאך:
 דאָס איז דאָרט נישט פאראן, דאָרט וועט קיינער נישט דארפן דיין הייל ...
 — און וואָס וועל איך דאָרט טאָן, מאלאך, דאָרט, וווּ קיינער ברויך
 מיין געשאַמע נישט, מיין הארץ נישט; נישט מיין ראכמאָנעסדיקע טרער
 איך אויך, נישט מיין וואָרט צו טרייסטן פון מויל, און נישט מיין האנט,
 אופגעוויבן צו ווערן פון גרויב?
 דער שלעכטער מאלאך הערט און שמעקט ארויס די צונג און פאלעקט

זיך ... א כוויזעק־שמיכל לייגט זיך אימ איבערן מויל פון אויער צו אויער ... ער
עפנט דאָס מויל און צוויי שורעס ווייסע ציין בליצן אופ אין דער פינצמערער
שטוב ...

און צערודערט ויצט דער ליכטיקער מאלאכ און ווייס נישט, וואָס צו
ענטפערן דעם גויסעם ...

— וואָס פאָרט, מאלאכ! וואָס פאָרט?

און דער גוטער מאלאכ דרייט זיך אויס צום פענסטער און קוקט ארויס
צום הימל און ווארט פון דאָרט אן אייזע און א ראָט ... נאָר פארשלאָסן איז
דער הימל; אָן א וואָרט, אָן א שטראל, אָן א פונק ... און עס יאָגט אָן אלץ
נייע און נייע, אלץ שווערערע און שווערערע וואָלקנס — א שאַטן פאלט
איבערן ליכטיקן מאלאכס פאָנעם, דער הימל זעט אויס הארט און בייז, אָן
ראכמאַנעס זעט ער אויס, ער האָט אימ נאָך קיינמאָל אזוי נישט געזען ... ער
בלויבט פארציטערט.

מיט דער וויילע פאנוצט זיך דער שלעכטער מאלאכ און גענעענט זיך
צוכ פעט פון דער צווייטער זייט.

— קוכ בעסער מיט מיר, דוימט ער איינ דעם גויסעם.

— ווו אהינ?

— דאָרט, ווו דיין הארץ געלויבט ... צו די אומגליקלעכע, הונגערדיקע,
לעפצנדיק־דאָרשטיקע ... צו די פארכאלעשטע און פארמאטערטע, צו די
פארלוירענע, פארשאלטענע, צו די פון גאָט פארגעסענע ... העלפן וועסטו נישט
קענען, אָבער, צוואמען לייבן, מיטפילן ...

— איך ניי! איך ניי! רופט דער קראנקער אויס מיט קראפט — — —

און דער ווייסער מאלאכ איז אוועק מיט ליידיקע הענט.

אדאפגעלאזטע אויגן

1.

נאָר נאָר פארציטטן האָט עטלעכע מייל אונטער פראַג געווינט אין א דאָרף
איינער א יוד, א געוויסער יעכועל־מיכל, וואָס האָט געהאלטן די קרעטשמע אין
דאָרף.

און דער פאָרוי איז נישט קיין פראַסטער פאָרוי, נאָר א שעמדאָוואָר
— א גראַפ, האָט טאקע יעכועל־מיכל געהאט פארנאָסע בעשעפע, ווי מען זאָגט:
מיט א שמיץ, און איז געוואָרן א גאנצער „יעש" — א באלצדאָקע, א מאכניס־
אורעכ, און יאָמיט־נויראָזם, אז ער פלעגט אריינפאָרן קיין פראַג, לאָזט ער זיך
קאָסטן אין שטאָט. און קיין אמהאָרעצ איז יעכועל־מיכל אויך נישט געוועזן,
ווערט ער א שטיקל איינגייער באַם דאָו און ראָשי־עשיווע, קויפט ער באַ אימ

עסרויניג, מאצע־שמורע אוכערדימע... בעט ער בא אימ באַנימ זכאַרימ אויכ. זעט אָבער דער ראַשייע־שיווע בערוואכ האקוידעש, אז דעם יוד איז נישט פאשערט. קיינ נאכעס פונ קינדער, און באַנימ זכאַרימ, פונ וועלכע מען האָט קיינ נאכעס. נישט, איז טאקע „טויוו לאָהעם שעלוי ניוורעאו“, זאָלג זיי בעסער אפ דער וועלט נישט קומען. זאָנט ער אימ פּשאט פּאַשעט אָפּ. פאלט יעכועל־מיכל אריין אין אצוועם, טרייסט ער אימ און זאָנט אימ: „דערפאר, יעכועל־מיכל, אז נאָב וועט דיר העלפן, און וועסט אָנקלעבן נאדן קידעבאָע, און וועסט קומען צו מיר און בעטן, וועל איך דיר אויסקלעבן אן איידעמל, אז דו וועסט קיינ כאַראַטע נישט האָבן!“

נו, פאָרט ער אהיימ א ביסל געטרייסט. צוויי מיידלעך האָט ער, מאכט ער זיך א קניפל אפ נאדן, פרויער פאר דער עלטערער, דערנאָכ פאר דער יונגערער. מילע — איידעם בניירטירע איז אויך נישט קיינ שפאם. זאמלט ער, און גאָט העלפט. און אז ער קומט צו די ערשטע כאַמעש מייעס טאָלער, זאָנט ער צו דוואַשן זיין ווייב: — עס איז געקומען די צייט, כאסענע צו מאכן אונדזער עלטערע טאָכטער געכאמע.

זאָנט דוואַשע, אז עס איז זייער גלייב. און מען רעכנט: דרין מייעס נאדן און שטיי מייעס אפ האלבאָשע און מאטאָנעס פאר כאַסני־קאלע, כאסענער־הויצאָעס, אוכערדימע... און א סודע פאר אַרעמע לייט וועט מען מאכן — פּראַג זאָל געדענקען!

נישט אזוי אָבער געשווינד טוט זיך, ווי עס רעדט זיך. עס מאכן זיך, ווי דער שטייגער איז, מענעס. דער פאָריץ שיקט אהין, שיקט אהער; דערווייַל מאכן זיך שטייגער און פארשיטן די וועגן; זומער־צייט פאלן רעגן; קומט גאָר אַן כאַנע, קאָן מען די קרעטישמע נישט פארלאָזן... מיט איינ וואָרט: נישט אזוי געשווינד מאכט זיך עס, און דערווייַל, ווי דער שטייגער איז: א מענטש דענקט, און גאָט לענקט...

2

געכאמע, דעם ארענדארס עלטערע טאָכטער, איז אפילע זייער ווערט צו פאקומען א כאַסן פונ פּראַגער יעשיווע: א מיידל — א גאָלד, א גוטע געשאַמע, א שטילע. די גוטסקייט קוקט איר פונ די שטילע אויגן ארויס, און זי לאָזט זיך מאַדרייך זיין, טאקע: וואָס דער טאטע הייסט, וואָס די מאמע הייסט און אלע גוטס פרומע לייט, וואָס שטעלן זיך אָפּ אין קרעטישמע הייסן... זי נעמט כאלע מיט קאוואָנע. בענטשט שוין שאפעס־ליכט, זאָנט שוין איורע־טייטש ווי א וואסער, מיט איינ וואָרט: זי איז ווערט די כופע־שטאנען...

זי איז ווערט, ווערנד בא דער יונגערער טאָכטער שניידט זיך א ביסל אין דער קרום. קיינ שלעכטס, כאס־ווישאַלעם, נישט; נאָר אזוי: עפעס א מעשור נעדיקע פרויע, א פארטראכטע, א פארכאַלעמטע, אלץ פאלט איר פונ די הענט...

טוילמאָל לאָזט זי אראָפּ די ברעמענ און גייט ארום מיט א בלאס פאָנעם ווי א קרייט, ווי אפּן אוילעם האדרימענ; רופט מען זי — גלייב מען וואָלט זי פונ יענער וועלט אראָפּגערופּן, ציטערט זי און פאלט מאמעש פונ די פיס... און אמאָל גיט זי א קוק אפּ א מענטשן מיט אזוינע אויגן, מיט אזוינע שטארקע אונ-שטעכעדיקע אויגן, אז עס ווערט פאָשעט נישט היימלעך!

און א האסכאָלע פונ מידעס מענוגעס אויב: עס איז זי גיט אָפּצורייסן פונ קרעטשמע. ביפראט באנאכט, ווען מען שפילט און טאנצט. נאנצע נעכט וואָלט זי געזעסן און די אויגן זיב אויסגעקוקט, ווי די יונגע פויערימ שטיפן מיט די שיקסעס, טאנצן א ראָד, א שווינדלדיקן ראָד, און זינגען אריין זייערע געזאנג-גען, אז די קרעטשמע היילעכט און ציטערט...

און נעמט מען זי אריין איבער געוואלט אינ אלקער, און מען לייגט זי שלאָפּן מיט נעכאמעלען אינ בעט, לייגט זי מיקלוימערשט מיט פארמאכטע אויגן, ביז יענע שלאָפּט איין. קוים שלאָפּט יענע איין, שפרינגט זי אראָפּ פונ בעט, זומער און ווייטער, באַרוועסערהייט, און קוקט אריין דורכנ לאָב פונ שליסל, דורכ א שפארע אינ טיר, צי אינ פריישישן ווענטל. טרעפט זי די מוטער, און רייסט זי אָפּ, ברענט איר דאָס ליב ווי אינ א פיבער און די אויגן שפריצן מיט פונקען, אז דוואָשע דערשרעקט זיב און לויפט צוריק אריין צו יעכעל-מיכלען און דערציילט אייב.

— מען זאָל קאָנען פריער באסענע מאכנ די יונגערע! זיפצט יעכעל-

מיכל.

— מען דארפ עמיצן פרענג! — ענטפערט דוואָשע...

דערווייל מאכנ זיב ווייטער מענועס, ביז עס טרעפט זיב אזא מיסע:

3.

דער פאָריץ פונ דאָרפ, דער גראפ, הייסט עס, האָט געהאט א זון א בעניאָ-כיד, האָט ער אימ אופגעצויגן אינ פאָרוי, ווי דעמלט דער שטייגער איז געווען בא גרויסע פרייזימ. קומט ער צופאָרן איין מאָל אינ יאָר אפּ א קורצע צייט, אפּ וואקאציע, זעט מען איבן אויב נישט: א יונגער פאָריץ, רייט ער ארום טעג און נעכט אינ די וועלדער אפּ געיען. די פעלעכלעכ פונ די האָזן און אנדערע כאיעס קריגט יעכעל - מיכל פונ קיב ארויס בעכאָצי - כינעם.

מאכט זיב איינמאָל אָבער א גרויסע היץ — פֿיער איז געפלונגן אינ לופטן; רייט ער דורכ איבערן וועג בא דער קרעטשמע, פאלט אימ איין, שפרינגט ער אראָפּ פונ מילכ-זויסן פערד, פינדט עס צו צו דער צוים, שפרינגט אריין אינ קרעטשמע און הייסט זיב געבן א גלאָז מעד.

דערלאנגט אימ יעכעל-מיכל מיט ציטערדיקע הענט א גלאָז מעד. נעמט דער יונגער פאָריץ צום מויל און גיט א זופ און פארקוימט זיב; בא זיין פאָמער אינ קעלער איז פאראן, אפאָנעם, בעסערער מעד, גאָט ווייסט ווי אלט ער איז. ער

וואָלט עפּשער דערלאַנגט מיטן גלאַז יעכועל־מיכלען אין קאָפּ אַריין, דערזעט ער
אַבער מאלקעלען, ווי זי זיצט אזוי אין עק קרעטשמע מיט פארשטארטע אויגן
און א ווייס פענימל. שטעלט ער אוועק געלאסן דאָס גלאַז, ווארפט אפן שענקר
מיש א הארטן טאַלער און גיט א פרעג:

— מוישע (בא גרויסע פריצים הייסן אלע יודן מוישע), דאָס איז דיין
טאָכטער!

ווערט יעכועל־מיכלען א לאַב אין הארץ, שטאַמלט ער, יעבעכ: „יא, יא,
מיין טאָכטער“. און דער יונגער פאָריץ קוקט און קוקט, און רייסט פון מיידל
קיינ אויג נישט אָפּ. און צו מאַרגנס קומט ער ווייטער טרינקען מעד... און
אזוי אפן דרייטן, און פירטן טאָג... נעמט מען דאָס מיידל און מען באהאַלט
פון אימ, בייזערט ער זיך, ער זאָגט ניט פארוואָס, נאָר ער דרייט די שווארצע
וואַנסעלעכ און פליצט מיט די אויגן. ניט ער אמאָל א זאָג: אז יעכועל־מיכל
צאָלט ווייניק פאר דער קרעטשמע... אז פראַגער יודן לייגט פאָר גרויסע הויסאַפּעס...
און דאָס איז עמעס געווען, נאָר דער אלטער פאָריץ האָט זיי קיינמאָל נישט
געלאָזט איבער דער שוועל; א גרויסע זאכ: א יוד זיצט, זאָל ער האָבן פאר
נאָסע... ווערט יעכועל־מיכלען נישט היימלעכ. ביפראַט אז מאלקעלע גייט
נאָכ מער ארום אפן אוילעמ האדימיען, רעכנט ער טאַקע, צו פאָרן זיך מיסיאַעז
זיין קיינ פראַגן. מאכט זיך אָבער ווייטער מענועס, און דער יונגער פאָריץ קומט
אַלץ יעדן טאָג און איינמאָל גיט ער פון דער העלער הויט א זאָג:

— מוישע, פארקויפ מיר דיין טאָכטער!
טרייסלט זיך יעכועל־מיכלען די ווייסע באַרד, און עס ווערט אימ כוּישען
אין די גרויע אויגן.

לאַכט ער, דער פאָריץ:

— זי הייסט עסטערקע? — פרעגט ער.

— ניין, מאלקע הייסט זי...

— זאָל זיך דיר דאַכטן, — זאָגט ער — אז זי הייסט עסטער, דו — מאַרדכע
און איך אכאשוויריעש... וואָס? מיינ נישט, איך וועל איר ארופזעצן א קרוי
אפן קאָפּ! נאָר דו קריגסט די קרעטשמע אומזיסט און אפ אייביק פאר קינדער
און קינדס־קינדער!
און ער גיט אימ א צייט, אפ ישעוו...

4

זעט יעכועל־מיכל, אז עס איז שלעכט, שפאנט ער פארטאָג איין פערד־אונד
ביטקע, כאפט זיך אראָפּ קיינ פראַגן, פארפאָרט גלייב צום ראָון און ראָשיעשווע.
טרעפט ער אימ בא דער געמאָרע, נעמט ער „שאַלעם אלייכעם“ און גיט טאָך
קעריי דיבור א פרעג:

— רעבע, צי מען מען כאסענע מאכט א יונגערע פאר אן עלטערע?

לייגט דער ראָשיעשווע די עלנבויגן אפ דער געמאָרע און ענטפערט אימ:

— ניין, יעכועל־מיכל, בא אונדן פירט זיך ניט אזוי ... נישט קיין יידישע
זאך. און דערמאנט איך די מייע מיט יאקווי וועלן אויפן.
— איך ווייס — זאגט יעכועל־מיכל — אָבער אז מען מוז?
— דעהינע?

נעמט יעכועל־מיכל און גיסט אויס פארן פראַגער צאדיק זיין ביטער הארץ,
דערציילט איך אלץ קאהאוואיע. פארטראכט זיך דער פראַגער צאדיק און זאגט:
— מוילע, בישאס הארכאק שניני!

דערציילט יעכועל־מיכל דעם צאדיק וועגן זיין ריכטיגקייט, וועגן די ה' מייעס
טאָלער, און דערמאנט איך זיין צוואַג וועגן אויסקלייבן אַ באַסן פון דער יעשווע.
פארטראכט זיך דער פראַגער צאדיק, שפארט אָן אַפ אַ ווילע דעם קאַפּ אַפּ
די עלנבויען איבער דער נעמאַרע און הויבט אַפּ דעם קאַפּ און זאָגט איך:
— ניין, יעכועל־מיכל, דאָס קאָן איך נישט.

— פאַר וואָס, רעבע, — פּרעגט יעכועל־מיכל פאַרציטערט: — האָט דען
מיין מאַלקעלע, כאַסדוועשאַלעם, אַ זינד אַפּ דער נעשאַמע? אַ יונג קינד, אַ יונג
ביימלע, ווי מען בויגט עס ...

— כאַסדוועשאַלעם! — ענטפּערט דער ראָשיעשווע — איך זאָג נישט,
אז זי האָט, כאַסדוועשאַלעם, נעזינדיקט, דאָס האָב איך בעקאוואַנע נישט גע-
האַט ... נאָר עס פאַסט נישט. הער, יעכועל־מיכל, דיין טאָכטער האָט נישט
געזינדיקט. אָבער, אָבער אָנגערירט, פאַרשטייסטן, אַביסל אָנגערירט איז
זי דאָך ... און דער איקער — זאָגט וויטער דער ראָשיעשווע — מיין איך דיין
טויווע דערמיט. וואָרומ האַשגאַכע דאַרפּ דיין טאָכטער. האַשגאַכע פון אַ
מאַן, און טאַקע פון אַ מאַן — אַ מענטש, אַ סויכער ... כּוּצ דעם — האַשגאַכע
פון שווער און שוויגער ... פון שטוב־לײַט ... ווי עס איז, מען דאַרפּ איר
ארויסשלאָגן פון קאַפּ ... זי דאַרפּ דעריבער אַרײַנקומען אין אַ הויז ... אין
אַ הויז מיט אַ סאַך אויערן און אויגן ... מיטן ייצער־האַרע, אז ער כאַפּט זיך
אַרײַן, מוז מען שטאַרק מילכאַמע האַלטן ... עס איז אַ מיין ביטערער כּרײַן,
מען זײַט איך נאָר איין מאָל און וואַקסן וואַקסן ער אייביק ... דו רײַסט, און
ער וואַקסט! ... וואָס, ניין?

יעכועל־מיכל מוז, נעבעכ, צושאַקלען מיטן קאַפּ אַפּ יאָ.
— און אַצונד, — זאָגט וויטער דער צאדיק, — לײַן צו קאַפּ, יעכועל־
מיכל: לעמאַשל, איך וויל זײַן אַ גוטער, און האַלטן וואָרט, — עס
איז דאָך נאַריש, צוגעזאָגט האָב איך דיר, — און איך וויל זײַן אַן אוימעד־
בעדובורי און טאַן דיין ראַצן; און נעם, און גיב דיר פאַר אַן אידעם אַ באַכער
פון דער יעשווע. הייסט עס: אַן אָיעמבאַכער, אַ פאַרלאַזט יונגל ... נון,
וועט גוט זײַן?

וואָס איז דאָס יונגל? אַ בענטוירע ... ער וועט זיצן און לערנען ...
מער ווייסט ער נישט און וויל נישט וויסן, און ער טאָר נישט וויסן ...
און ווי וועט ווײַנען דאָס פאַר־פאַלק?

צו דיר אין דאָרפ אריינ אפ קעסט וועסטו דאָך דאָס פאַרפאַלק נישט
נעמען?

— אוואדע נישט, קאלומאן דער יונגער פאַריץ איז דאָ!
— אונ ווער ווייסט, ווי לאנג ער וועט זיין? ! א קאשע אפ א פאַריץ! זיי,
אז עס פאלט עפעס אינ די אויגן אריינ! ער האָט אנדערע זאָרג? פארנאָסע
פעלט אים? ... האקלאל צו זיך אפ קעסט נישט. לאָזטו זיי איבער אין פראַג-
דינגסט א דירע און לאָזט זיי איבער און שיקסט זיי פארנאָסע. נו, וואָס טוט
דאָס פאַרפאַלק? ער, דער יונגערמאן, זיצט יאָמימ וועלילעס אינ בעס-מער-
רעש, אל האטוירע וועאל האָאווידע, — און זי? דאָס יונגע וויפל, וואָס טוט?
וואָס פאר מאכשאַוועס טראכט זי? אפ וועלכט אוילעמ האדימיען גייט זי
ארום?

— נערעכט, רעבע — איז יעכועל-מיכל מוידע מיט א הייזעריק קאָל. —
וואָס דען טוט מען?

— וואָס עס לאָזט זיך! — ענטפערט דער ראָשיע-שווע. — און איך וועל
דיר העלפן. איך אליין וועל שיקן נאָך א שאַדנך און זאָגן אים. ווו אהינ ער
זאָל גיין ... עס זאָל זיין א הייז מיט מענטשן, מיט א שטאט, מיט א ביסל
אוילע-האזע, נאָך בעהעטער, נישט בעאיסער. ... וועסט זען, מיט זיין ליבן
נאָמען הילפ!

— דערפאר, יעכועל מיכל, — טרייסט ער אים, — אז דו וועסט קומען צו
מיר וועגן דער צווייטער טאָכטער, און נאָט וועט דיר העלפן און וועסט האָבן א
קניפל — קריגסטו, זאָג איך דיר, א פראכט, מיט גאָלד אָפצאוועגן ...
דערווייל מאכ כאסענע ...

5.

וועקאכ האווע.

אפן ראָשיע-שוועס באַראָט, און בעסאָד סוידעס האָט מען מיט מאלקעב
א באלעבאטישן שידעכ געטאָן. און מאלקע האָט ביז דער לעצטער רעגע נישט
געוויסט, נאָך וואָס עס קומען שניידער און מעסטן איר אָן קליידער, און פאר
וואָס מען וועלט זי אופ פארטאָג און מען פירט זי אוועק קיין פראַג ...

און אז זי האָט שוין פארשטאנען, וואָס דאָס באַטייט, האָט זי אויך קיין
וואָרט נישט גערעדט. די יונגע נעשאַמע האָט זיך בא איר ווי אָפגעשלאָסן.

וואָס עס האָט זיך בא איר אין האַרץ געטאָן, האָט קיינער נישט געוויסט;
אַבער פון אויבנאָפ, האָט זיך געדאַכט — אפ אלע בנים ציען געזאָגט! טאקע
מיט אלע מיילעס ... אביסל צו בלאס, עפעס שטענדיק די אויגן אראָפגעלאָזט
— מאלע וואָס? פרויער האָט עס געהייסן קאלע-כיינ, דערנאָך: אזוי האָט זי
שוין זיין ליבער נאָמען באשאפן, און ס׳ווי ס׳ווי — א יעפיופיע! א פארנעמע-
ניש! און אדעראַבע! זי גייט אָן דער שוויגער נישט קיין טריט, וואָס מען גיט
איר, עסט זי; וואָס און ווען מען דערלאנגט איר, טרינקט זי; און וואָס פאר
א קלייד מען וויל, טוט זי אָן. ציכטיק, שטיף און שיינ. און שאבעס, אז זי טוט

אָן דאָס שוואַרצ-אַטלאַסענע קלייד מיט דער גאָלדענער שפּאַנגע, נעמט אַפּט אלבאַסמער-ווייסן האַלדז די פּערל, און עס באַמפלען זיך איר בא די אויערן די ברייאַנטענע אוירינגלעך, בלייבן ווייבער שטיין אין די גאַסן און גאַפּן, און מען זאָגט: א פּרינצעסינ... און זי — גלייב מען מיינט נישט זי, ניט זיך ווייטער שטיל און ציכטיק, צווישן שוויגער און שוועגערין אין דער ווייבערשער שול אריין, שטעלט זיך נעבן דער שוויגער בא דער קראַטע און לאָזט אַראָפּ די זיידענע ברעמען, און עפנט מיטן ווייסן הענטל די זילבערנע קלאַמערס פונ מידער מיטן גאָלדענעם שניט, און די ליפּלעך הייבן אָן צו ציטערן, צו ציטערן...

און א גאַנצע וואָך? יעדן פאַרנאַכט?

— ווּוּהיג ווילסטו היינט גיין שפּאַצירן, מאַלקע?

זי זאָגט נישט ווּוּהיג; וווּ מען גייט, גייט זי... און אז מען גייט פאַרביי פאַר פענצטער מיט צירונג, שטעלן זיך אלע אָפּ און קוקן, מאַלקע נישט. זי שטעלט זיך אָפּ, וויל זיי שטעלן זיך אָפּ, אָבער קוקן, קוקט זי אין דער לופט אריין...

זאָגט מען: וואָס דאַרפ זי צירונג, זי אליין אין צירונג!

ביפּראַט, אז דער יונגע־מאַן פילט אָן איר די נעשאַמע נישט. ער היט זי, ווי אַן אויג אין קאַפּ, ווי דאָס שוואַרצ-אַפּל אין אויג...

און אזוי אלע...

פונ אויבן אָפּגעטאַקט, אָפּגעשניצט און ריין, ווי שיינער קריסטאַל... אָבער אינעווייניק?

אַ נעווייניק אין געלעגן די קרעטשמע מיטן געזאַנג און טאַנצ און געשפּיר-לעריי... אין האַרצ האָט צווישן איר און דער וועלט אַרומגעשוועבט דער פּאַר-טרעט פונ יונגן פּאַריז... קוים פאַרמאַכט זי די אויגן, צי אין שול בא דער קראַטע, צי מוויצאַע שאַבעס צו, „גאָט פונ אַוּרְאַהאַמ“ צי בא שאַבעס-ליכט בענטשן, צעשפילט זיך אין איר דער קוואַך האַדאַם, טאַנצט זי, ראַכמאַנע ליצלאַן, מיטן פּאַריז, און מיטן ראָד אין קרעטשמע גאָב שניט... אָדער זי רייט מיט אימ צוזאַמען און טרייבט אפּן ווייסן פּערד ווי א מילך, איבער וואַלד און טאָל... און ביפּראַט, אז עס נענענט זיך צו איר דער מאַן, אין דער רעגע שליסט זי די אויגן צו און האַלדזט און קושט — וועמען? דעם יונגן פּאַריז האַלדזט זי און קושט...

בעט זיך בא איר דער יונגער מאַן — אירע שיינע אויגן האָט ער ליב געהאַט — בעט ער זיך: לעבן מינס, עפּן דינע שיינע אויגן, דינע טויערן פונ גאַנידן אופ! — בעשום אויפן נישט! וויל ער אַמאָל (א יונגער מאַן!) אויס-פירן, וויל ער זיך מיקלוימערשט אַפּרוקן, האַלט זי אימ מיט די אַרעמס, ווי מיט צוואַנגען... דערשרעקט ער זיך פּלוצלונג און וויל זיך אויסרייסן, בעט זי זיך מיט א פאַרבאַלעשט קאָל:

— פּאַריז מינער, אָדלער מינער!...

מינט ער — אזוי ליב האָט זי אימ, אז ער איז איר פּאַרזי, איר אָדלער ...
„דאַרפֿלאַשן“ — טראכט ער. און זאָל זי נישט עפענען די אויגן, אז זי
שעמט זיכ!

6

און אזוי האָט מאלקע אָפּגעלעבט א יאָר נאָך א יאָר. קיינ קינדער האָט זי
נישט געהאט און געלעבט האָט זי — נישט מיטן מאן ...
צו וואָס איז דאָס געגליכנ?

צו אן עפל, וואָס הענגט, דאכט זיכ, געזונט און פריש אפ א גרינער צווייג,
אפ יא גאלדענעם עפּלבוים, און די הויט פון אויבן איז גערויטלט, ווי דער מיזדעכ
אויף די זון פאווויזט זיכ, און א פרישער הויכ, ווי פון גאנידן, ליגט אפ אימ:
„שמעקעדיק, אזוי פארנעמיש, אָבער איך עמעסן אריין איז געזונט און פריש
נאָר די הויט, די שאָל פון אויבן, אינעווייניק אָבער האָט שוין אלץ דער וואָרט
אויסגעעסן ...

אָבער פונקט לעהייעכ האָט זיכ אויסגעשניטן דאָס מאָל פון יעכועל-
מיכלס עלטערער טאָכטער — נעכאמע. בא-יעכועל-מיכלען אליין האָט זיכ אלץ
איבערגעקערט, און, ווי עס טרעפט זיכ, דאווקע מיט דער פוטער אראָפּ ...
אָפּגעשפּילט און אָפּגעטאנצט איך פּראָג, איז יעכועל-מיכל אהיים געפאָרן
פון פּראָג איך גאנצן מיט עטלעכע מאטבייעס איך קעשענע, און ווי ער קומט צו
צו דער גרענעצ פון דאָרפ, דערזעט ער, ווי זיין גאנצ קלייבאויס מיט די בעטן, מיט
די טישן און בענק פון קרעטשמע לינג אפן פרייען פעלד און א פויער פון פּאַריזעס
הויפּ שטייט דערפון ווי א שוימער.

און דער שוימער לאָזט אימ שוין נישט אריינפאָרן אין דאָרפ אריין ... עס
ווייזט זיכ ארויס, אז בישאס ווען ער האָט געטאנצט אפ דער יונגערער טאָכטערס
כאַסענע, האָט אימ דערווייל עמעצ אויסגעדונגען די קרעטשמע, א גרויסע
הויסקאָפּע געגעבן, און דער יונגער פּאַריז האָט איבערגעדאָבערט דעם אלטן
פּאַריז, ער זאָל נעמען די הויסקאָפּע ... און דער יוד יוצט שוין אין קרעטשמע!
הייבט אָן דאָס ווייב מיט דער טאָכטער צו וויינען, צו כאלעשן. בעט זיכ
יעכועל-מיכל באמ שוימער, ער זאָל כאָטש אריינלאָזן א וואָרט רידן מיטן
אלטן פּאַריז, נעמט דער שוימער אראָפּ די ביקס, וואָס האָט אימ געהאנגען אפ
די פלייצעס, און זאָגט: ער וועט שיסן! ער וועט מוזן שיסן, זאָגט ער.

א היימישער פויער געווען, טרערן איך די אויגן האָט ער געהאט; נאָר
אז דער פּאַריז האָט געהויסן, וואָלט ער אוואדע געשאָסן! זעט יעכועל - מיכל,
אז עס איז פארפאלן, און צוריק אריינפאָרן קיינ פּראָג האָט ער נישט מיט וואָס,
נאָך דער כאסענע איז אימ קוים עטלעכע רעדלעכ געפליבן: און מיט זיין
אַרעמקייט דער אויסגעגעבענער טאָכטער די אויגן פארשווארען וויל ער אויב
נישט — נעמט ער דאָס ווייב און נעכאמען, די טאָכטער, און פאָרט מיט זי
אריבער צו אן אנדער פּאַריז איך א דאָרפ אריין, נאָך ווייטער פון פּראָג און

בעט באמ פאָרצו רעשום, און עפנט זיך א געוועלעכע מיט זאלצ, בעקער־ברויט און אנדערע קליינע סכירעס איך דאָרפ, און לאָזט איבער דאָס געוועלעכע אפן ווייב מיט דער טאָכטערס פאראַט, ער אלייך אָבער לאָזט זיך אפ דער וועלט, צו פראָצעסירן מיט יענעם פאָרצו, ווייל דער קאָנטראַקט איז נאָך ניט געווען אויס־געגאנגען, און אויך צו האָבן די־נטיורעס מיטן יודן, וואָס האָט אים מאַסיג גוואָל געווען... נאָר עס גייט נישט אזוי געשווינדט, ווי עס רעדט זיך, ביפראַט מיט ליידקע הענט. געדויערט א פאָר יאָר; פארשפילט ער דעם פראָצעס מיטן פאָרצו און זיצט אָפ א צייט איך טפיסע פאר די הויצאָעס פון פראָצעס: דעם דיך טוירע קעגן מאַסיג־גוואָל געווינט ער סאָפ קאָל סאָפ, נאָר דער מאַסיג־גוואָל ווייל בעשום אויפן וועצאד דעם פסאק נישט האלטן; און דער פראָגער צידיק, וואָס האָט קויאכ געהאט צו גויט, איז דערווייל ניסטאלעק געוואָרן, און פראָג זוכט און זוכט א ראָוו, און קען דערווייל נישט צוקלייבן זיך, און לעס דיך וועלעס דייען. קומט ער, יעכעל־מיכל, אהיים נאָך א פאָר יאָר, אן אויסגעמאטערטער, אן אויסגעהונגערטער און לינגט זיך קראַנק איך בעט ארונט, און לינגט אָפ א פאָר וואָכען און שטארבט; לעבט אים דאָס ווייב זינס לאנג נישט איבער, איך נעכאמע ווערט א יעסומע, איינע אלייך איך דאָרפ, ווי א שטייג, און לייוז לייוז מען נישט... עס איז נישטאָ פאר וואָס צו לייוז... און די יונגע פויערליך, זיט זי איז אלייך געבליבן, לאָזן זי נישט דוען, די יודישע קאפּעצנטע...

שרעפט זי אייך בריוו און א צווייטן צו דער שוועסטער קיין פראַג. לעבט אָבער די שוועסטער איך פראַג, ווי מיר ווייסן, איך אן אוילעם־האטויהו און לייענט נישט קיין בריוו... באַקומט די פארלאָזטע יעסומע קיין טישווע נישט; הויבט זי זיך אופ פאנאכט און פארמאכט דאָס ליידקע קרעמל און נאנוועט זיך פון דאָרפ ארויס צופוס; זי לאָזט זיך גיין אפ גאָטס פאראַט, אז זי וועט טרעפן צו דער שוועסטער קיין פראַג, א שוועסטער איז דאָך קיין שטייג נישט...

7.

גייט זי אזוי מיט א שטיקל ברויט איך דער האנט פון דאָרפ ארויס. קומט זי צו צומ וואַלד, האָט זי מוירע פאר כאיעס דאָעס. גייט זי נישט טיפ איך וואַלד ארונט, גראַבלט זי זיך ארום אפן ערשטן בעסטן בוים, און ווייל איבערווארטן, ביז עס וועט טאָג ווערן, צווייטן די צווייטן אפן בוים. לינגט זי אזוי א וויילע; דערהערט זי, איך מיטן קרישמע לייענען, ווי הינט בילן און לויפן. און דאָס געלויפערט און געבילערט קומט אלע מאָל געענטער; פארשטייט זי, אז עס איז א געיען פון פרייזיך אפ כאיעס איך וואַלד. פארשטופט זי זיך נאָך טיפער צווייטן די צווייטן. און דאָס געיען קומט אלע גענטער און גענטער, און א נאנצע מאכע הינט שפרינגט צו צומ בוים און הויבט אָן ישטארק צו בילן; און צוויי דיטער קומען געשווינט אָן צו רייטן, קעדיי צו זען, וואָס די

הינט בילן אזוי און לויפן אזוי ארום בוים. און די צוויי ריטער זינען צוויי יונגע פריצים געווען. און זיי האָבן אַרופגעקלעטערט אפן בוים און האָבן זי אַראָפגענומען איבערגעוואלט, און פניער געמאכט, און באטראכט, ווער דאָס איז; האָבן זיי געזען, אז עס איז א יודיש קינד, און זייער א שיינ מידל, נאָר אַן אויסגעהונגערטס. זאָגן זיי איר, אז זיי וועלן איר, כאס וועשאַלעם, קיין שלעכטס נישט טאָן, וואָרום זי ליכט איך דער פינצטער ווי א מאָרנשטערן ... אז מען דארף זי נאָר איבערטאָן, וועט זי שינען ווי א מאַלקע, און שמעקן ווי א רויו ... ווערט איר, פארשטייט זיך, א לאָב איך האַרצ. דערווייל, הערט זי, צעקרינג זיך די יונגע פריצים: יעדער וויל זי נעמען צו זיך, יעדער טינעט. אז זי איז זיין, אז דאָס האָט זי זיין הונט צום אלעם ערשטן דערשפירט. ... בלייבט, זיי זאָלן זיך שיסן, און ווער עס וועט לעבן בלייבן, דער זאָל זי נעמען. שטעלן זיי זיך איינער קעגן צווייטן און ווילן שוין אָנהייבן צו שיסן. האָבן זיי איך מיטן א יישעזן, זיי וועלן בעסער ציען קניפלעך. ציען זיי קניפלעך, און איינער, וואָס האָט ארויסגעצויגן דאָס קניפל, האָט זי אַרופגעצויגן צו זיך אפן פערד און איז מיט איר גאלאָפּ אוועקגעריטן צו זיך איך פאלאצ אריין. ... כאלעשט זי ... און אז זי האָט זיך צו מאָרנגס אופגעכאַפט באַם פאָריץ איך פאלאצ ---

8

און אז זי איז באַם פאָריץ איך פאלאצ צו זיך געקומען און דערזען, אז ער האָלט זי אפ דעם שויס, און האָט דערפילט, אז ער קוישט זי און האַלדזט זי. ... האָט זי פארשטאנען, אז עס איז פארפאלן, אז זי וועט זיך שוין נישט דאטעווען, האָט זי זיך נאָר געבעטן: --- פאָריץ לעב, איך בין בא דיר איך די הענט ... און דו ביזט צו שטארק, איך זאָל מיך ווערן קעגן דיר, און איך האָב שוין נישט מיט וואָס זיך צו ווערן ... בעט איך בא דיר נאָר איינס: האָב אפ מיר דאכמאָנעס און זאָג מיר נאָר די איינציקע זאך צו: האָסט מיר פארזינדיקט דעם גוף, פארפאלן! פארזינדיקט מיר כאַטש נישט די נעשאַמע, לאָז מיך בא דער עמונע ... און בא מינע מאכשאַוועס ... לאָז מיך טראכטן און קלערן, וואָס איך וויל ...

דער פאָריץ האָט אפילע נישט דעכט פארשטאנען, וואָס זי מיינט דערמיט, נאָר בעמעס ליב געקרינג האָט ער זי, האָט ער איר צוגעזאָגט. ... געמיינט האָט ער: און וואָס שאַדט עס אימ? כאַסנע האָבן מיט איר וועט ער סיי ווי סיי נישט. איינמאָל האָט ער אפילע געקויפט בא א יודן איך פראָג א סידער און האָט איר געבראַכט א מאַטאָנע. זי האָט גענומען דעם סידער מיט פרייד, נאָר באלד פונ דער האַנט ארויסגעלאָזט אפן טיש ... „מינע הענט --- האָט זי געזאָגט --- זינען נישט ווערט די ריינקייט צו טראָגן" ...

וונדערט זיך דער פאָריץ און שווינט.

און באם פאָרצו אינ הויפּ האָט נעכאמע געפירט א לעבנ, וואָס איז געווען נאָר דער הייפּעכ פון לעבנ, וואָס די שוועסטער האָט געפירט אינ פּראָג... ביידע האָבן פארמאכטע אוינגן געהאט, ארומגענאנגען פרעמד און פארכאָלעמט. נאָר בישאַם ווען מאלקע האָט געזינדיקט מיט דער נעשאַמע אינ א ריינעם גופ, האָט נעכאמע, פארקערט: אָפּגעלאָזט דעם גאנצן גופ און רייג געהאלטן די נעשאַמע...

עס גייט צו איר צו דער פאָרצו, — פארמאכט זי די אוינג און טראכט: „די מאמע קוישט מיב“... עס האלדזט זי און עס קוישט זי די מוטער און לערנט זי פראַבע זאָגן, און „גאָט פונ אווראָהאָט זאָגן...“

ער וויל, זי זאל אים ליב האָבן...

זי האָט ליב, שטארק ליב — די מוטער! זי נעמט ארומ די מוטער... „נאָכ אמאָל, מאמיש,“ מוידע ציוואָ לאָנו“... שעפטשעט זי... און מיט די זינדיקע ליפן רעדט זי אפילע די ווערטער נישט ארויס... אינ דער נעשאַמע זוימלען זיי בא איר, דאָרט ליכטן זיי טיפ, טיפ אינעווייניק...

9

לעבן לעבט מען נישט אייביק, און ביידע שוועסטער איז קיין לעבן נישט באשערט געווען...

און אז די נעשאַמעס האָבן זיכ אָפּגעטיילט פונ גופ, איז דער יונגערער, מאלקעס, נעשאַמע, וואָס איז געווען דורכגעפלעקט פונ זינד, ארויס ווי א שווארצע קראָ פונ וויכטן גופ און איז באלד ערנעצ פארפאלן געוואָרן אינ קאפּ האקעלא... דער עלטערער, נעכאמעס, וויסע, קלאָרע נעשאַמע אָבער, קוימ האָט זי זיכ באפרייט פונ זינדיקן גופ, האָט זי זיכ לייכט און שטיל ווי א טויב אופגעהויבן אינ דער הויכ צומ הויכט הימל. פארן טויער איז זי אפילע געבליבן שטיין פארציטערט, נאָר גאָטס ראכמאַנעס האָט זיכ צו איר באוויזן און האָט איר געעפנט דעם טויער און האָט זי געטרייסט און אויסגעווישט די טרערן פונ די אוינג.

פונ דעם אלעם אָבער האָבן מענטשן אפ דער ערד נישט געווסט... די פראַגער גוידע האָט געהאט א גרויסע לעווייע. מען האָט איר אויב א גרויסן העספער געמאכט, עס האָט א מאַנענ געקאָסט! און מען האָט זי אויבענראָגן אפן בייסדהאכניג, צווישן אלע צנועם, געלייגט. און צום יאָר האָט מען איר א גרויסע מאציווע מיט אלעליי אויסגעקריצטע שוואַכיב געשטעלט...

אָבער אז דער פאָרצו האָט דער עלטערערס גופ קיין פראַג געשיקט... האָט קיין כעוורעמאן נישט געוואָלט זיכ צורירג צום זינדיקן גופ, האָט מען צו דער טארע פראַסטע טרענער געדונגען און מען האָט זי אינגעהילט אינ אן אלטן זאק און אריינגעוואָרפן אינ א גרוב ערנעצ אונטערן פלוים... א מענטש זעט נאָר פונ אויבן...

און איז א צייט ארום, אז מען האָט צוגענומען א שטיק פון אלטן פראָגנע
 בייסאלמינ צו דער שטאָט, פרייטער צו מאכט א גאס, און מען האָט אויס-
 געגראָבן די קוואַרים, איבערצופירן די איבערגעבליבענע ביינער, האָט א קאברענ
 געעפנט געכאמעס קייווער פאם פלוּיט און נישט מער געפונען ווי א שארבן. —
 פון ליב און דעם רעשט ביינער איז קיין סאָרד אופאָליט נישט געבליבן...
 און ווען ער האָט נישט ווילנדיק מיטן פוס אוועקגעשטופט דעם שארבן, איז
 ער אָפגעשפרונגען און איז ערגעץ פארוואלנערט געוואָרן... און איז שוין
 צו קוונדע נישט געקומען.

דער קאברענ אָבער, וואָס האָט געעפנט מאלקעס קייווער, האָט זי געפונען
 אינגאנצן גאנץ און פריש, קימאט מיט א פרישן שמייכל אפן ווייטן פאָנעם.
 — דאָס הייסט א צאדיקעס! — האָבן מענטשן געזאָגט. — די ווערעם
 האָבן אפ איר קיין שליטע נישט געהאט...

וואָרום אזוי טראכטן און זאָגן מענטשן, וואָס זעען נאר מיט די אויגן
 פון אויפגראַבן, און ווייסן קיינמאָל נישט, וואָס איז הארץ טוט זיך, וואָס
 בא עמיצט אפ דער געשאַמע איז...

אויב נישט נאָכ העכער

א ספרדישע דערשייַנונג

און דער געמיינאווער פלעגט סליכעס - צייט יעדן פרימארגן געזעם ווערן,
 פארשווינדן!

מען פלעגט אים נישט זען און ערגעץ ניט אין שול, ניט אין ביידע באַטיי-
 מעדראָטיק, נישט פא א מיניען און אינדערהיים אוואדע און אוואדע נישט.
 די שטוב איז געשטאנען אפן. ווער עס האָט געוואָרט, איז ארויף און ארויסגע-
 גאנגען; גענאנוועט פאם רעפן האָט מען נישט, אבער קיין לעבעדיק בא-
 שעפעניש איז אין שטוב נישט געווען.
 ווו קען זיין דער רעפע?

וו זאָל ער זיין? מיין האפטאם איז הימל! ווייניק געשעפטן האָט א רעפע
 פאר יאָמינדנוראָים צו פארזאָרגן? יודעלעך, קיין אנהאָרע, דארפן פארנאָסע,
 שאַלעם, געזונט, גוטע שידוכים, ווילן גוט און פרומ זיין, און די זינד זיינען
 דאָך גרויס, און דער סאָטן מיט זינע טויזנט אויגן קוקט פון איין עס וועלט
 פון דער צווייטער, און ער זעט, און פארקלאָגט, און מאסערט... און — ווער
 זאָל העלפן, אז נישט דער רעפע?

אזוי האָט דער אוילעם געטראכט.

איינמאָל איז אָבער אָנגעקומען א ליטוואק, לאכט ער! איר קענט דאָך די ליטוואקעס: פונ מוסער-ספאָריר האלטן זיי ווייניק, דערפאר שטאָפן זיי זיך אָן מיט שאם אופאָסקי. וויזט דער ליטוואק א בעפירושע געמאָרע — די אויגן שטעכט ער אויס. אפילע מוישע ראפיינן, וויזט ער, האָט באמ לעבן נישט געקאָנט ארום אפן הימל, נאָר געהאלטן זיך צען טפאָכימ אונטערן הימל! נו, ניי ישפאר זיך מיט א ליטוואק!

— ווידען קומט אהיין דער רעבע?

— מיין רינגעל! — ענטפערט ער און ציט מיט די אקסל, און טויך קערוי ריבער (וואס א ליטוואק קען!) איז ער זיך מעיאישעו, צו דערגיין די זאכן.

נאָך דעמוזעלעבן פארנאכט, פארד נאָך מיזערעו, גאנוועט זיך דער ליטוואק צום רעבן איז כידעך ארטיג, לייגט זיך אונטערן רעבנס פעט, און ליגט. ער מוז אָפּווארטן די נאכט און זען, ווו דער רעבע קומט אהיין, וואָס ער טוט סליכע-ציט.

אן אנדערער ווארט עפישער אינגעדערעמלט און פארשלאָפן די ציט; א ליטוואק טוט זיך אן איינע: לערנט ער זיך אויסווייניק א גאנצע מעסיכטע! פארטאן הערט ער, ווי מען קלאפט צו סליכעס.

דער רעבע איז שוין נישט געשלאָפן א ציט. ער הערט אים שוין עפישער א גאנצע טאָ קרעכצען.

ווער עס האָט געהערט דעם געמיראָווער קרעכצן, ווייס, וויפיל צאד פאר קאָל די יוסראעל, וויפיל זיכוריים עס האָט געשטעקט איז זיין יעדן קרעכצ... די געשאמע פלעגט אויסגיין, הערנדיק דאָס קרעכצען! א ליטוואק האָט דאָך אָבער אן אויזן הארץ, הערט ער צו און ליגט זיך וויטער! דער רעבע ליגט זיך אויך: דער רעבע, זאָל לעבן, אפן פעט, דער ליטוואק אונטערן פעט.

דערנאָך הערט דער ליטוואק, ווי די בעטן איז הויז הייבן אָן סקריפען... ווי די בנייבאוס כאפן זיך ארויס פון די בעטן, ווי מען מורמלט א יודיש וואָרט, מען ניסט וואסער אפ די נעגל, עס קלאפן אופ און צו די טירן... דערנאָך איז דער אוילעם ארויס פון שטוב, עס ווערט וויטער שטייל און פינצטער, דורכט לאָדן שניטט קויט ארטיג א קליינ ביסל ליכט פון דער לעוואָנע...

מידע האָט ער געווען, דער ליטוואק, אז ווען ער איז געבליבן איינער אליין מיטן רעבן, איז אים האפאלן אן איימע. די הויט איז שוין אים אופגע-לאָפן פאר ירעק, די וואָרצלעג פון די פיועס האָפן אים געשטאָכן איז די שלייפן ווי די נאָדלען.

א קלייניקייט: מיטן רעבן, און סליכע-ציט, פארטאָגן אליין איז שטוב!...

א ליטוואק איז דאך אָבער איינעשפארט, ציטערט ער ווי א פיש אין
זואסער און לינט. —

ענדלעך, שטייט דער רעבע, זאָל לעבן, אופ...
פריער טוט ער וואָס א יוד דארף טאָן... דערנאָך גייט ער צו צו דעם
קליידער־אלמער און נעמט ארויס א פעקל... עס באווייזט זיך פויערשע
קליידער: ליטוונטענע פלודערן, גרויסע שטיוול, א סערמיענגע, א גרויס פוטערן
היטל מיט א ברייטן לאנגן לעדערנעם פאם, אויסגעשלאָנגן מיט מעשענע נעגעלעך.
דער רעבע טוט עס אָן...

פון דער קעשענע, פון סיערמיענגע, שטארט ארויס אן עק פון א גראָבן
שטריק... פון א פויערשן שטריק!

דער רעבע גייט ארויס; דער ליטוואק — נאָכ!
דורכנייענדיק, טרעט אָפּ דער רעבע אין קיך, בויגט זיך איין, פון אונטער
א בעט נעמט ער ארויס א האק, פארלייגט זי אונטערן פאם און גייט ארויס פון
שטוב.

דער ליטוואק ציטערט, נאָר ער טרעט נישט אָפּ.

א שטילער, יאָמימ־נייראָמדיקער פאכער וויינט זיך איבער די טונקעלע
נאסן. אָפט רייסט זיך ארויס א געשרי פון סליכעס פון ערגעץ א מיניענ, אָדער
א קראנקער קרעכץ פון ערגעץ א פענצטער... דער רעבע האלט זיך אלץ
אין די זיטן פון די נאסן, אין די שאַטן פון די הייזער... פון איין הויז
צום אנדערן שווימט ער ארויס און דער ליטוואק נאָכ אימ...

און דער ליטוואק הערט, ווי זיין אייגן הארץ־קלאפן מישט זיך צוזאמען
מיטן קאָל פון רעבנס שווערע טריט; אָבער גיין גייט ער, און קומט צוזאמען
מיטן רעבן אויס דער שטאָט ארויס.

הינטער דער שטאָט שטייט א וועלדל.

דער רעבע, זאָל לעבן, נעמט זיך אין וועלדל אריין. ער מאכט א דרייסיק־
פערציק טריט און שמעלט זיך אָפּ בא א ביימל און דער ליטוואק ווערט ניווהאל
אומישטויעמע, זעענדיק, ווי דער רעבע נעמט ארויס פון פאם די האק און
שלאָגט אין ביימל אריין.

ער זעט, ווי דער רעבע האקט און האקט, ער הערט ווי דאָס ביימל
קרעכצט און קנאקט. און דאָס ביימל פאלט, און דער רעבע שפאלט עס אפ
ליפעס... די ליפעס — אפ דינע שייטלעך; און ער מאכט זיך א בינטל
האַלץ. נעמט עס ארום מיטן שטריק פון קעשענע, ער ווארפט דאָס בינטל
האַלץ איבער די פלייצעס, שמעקט צוריק אריין די האק אינעם פאם, לאָזט
זיך ארויס פון וואַלד און גייט צוריק אין שטאָט אריין.

אינ א הינטערגעסל שטעלט ער זיך אָפּ באַ אַן אָרעם, האַלב אינגעבראָכע
:הינדל און קלאַפּט אָן אינ פענצטערל.

— ווער איז? פרעגט מען דערשראָקט פון שטוב אַרויס. דער ליטוואַק
:דערקענט, אז עס איז אַ קאָל פון אַ יודענע, פון אַ קראַנקער יודענע.

— יא! ענטפערט דער רעבע אַפּ פויעריש לאָשן.

— קטאָ יא? פרעגט מען ווייטער פון שטוב.

און דער רעבע ענטפערט ווייטער, אַפּ מאלאַראָסיש לאָשן: וואַסיל!

— וואָס פאַר אַ וואַסיל און וואָס ווילסטו, וואַסיל?

— האַלצ, זאָגט דער פאַרשטעלטער וואַסיל, האָב איך צו פאַרקויפּן!

זייער ביליג... בעקאַזי כינעם האַלצ!

און, ניט וואַרטנדיק אַפּ אַ טשווע, נעמט ער זיך אינ שטוב אַרעין.

דער ליטוואַק נאָנוועט זיך אויב אַרעין און, פאַם גרויענ ליכט פון פּריענ
מאַרגנ, זעט ער אַן אָרעמע שטוב, צעבראַכע, אָרעם קלויבאַס... אינ בעט
ליגט אַ קראַנקע יודענע, פאַרוויקלט מיט שמאַטעס, און זי זאָגט מיט אַ ביטער
קאָל:

— קויפּן? מיט וואָס זאָל איך קויפּן? וווּ האָב איך, אָרעמע אלמאַנע, נעלט?

— איך וועל דיר פאַרגנ! ענטפערט דער פאַרשטעלטער וואַסיל, איננאַנצן

זעקס גראָשן!

— פּונוואַנען וועל איך דיר פאַצאָלן? קרעכצט די אָרעמע יודענע.

— נאָריש מענטש — מוסערט זי דער רעבע, — זע, דו ביסט אַן אָרעמע
קראַנקע יודענע און איך געטרוי דיר דאָס ביסל האַלצ, איך בין פּאַטראַכ, אז
דו וועסט פאַצאָלן; און דו האָסט-אזאַ שטאַרק, גרויסן גאַט, און געטרויסט
אימ נישט... און האָסט אַפּ אימ, אַפּ נאָרישע זעקס גראָשן פאַרן בינטל
האַלצ, קיינ ביטאַכע נישט!

— און ווער וועט מיר אינהייצן? קרעכצט די אלמאַנע, — איך האָב

דען קוואַכ אופּצושטוינ? מיין זון איז אַפּ דער אַרבעט געבליבן.

— איך וועל דיר אינהייצן אויב — זאָגט דער רעבע.

און, אַרטיילינגנדיק דאָס האַלצ אינ אויוון, האָט דער רעבע, קרעכצענדיק

געזאָגט פון סליכעס דעם ערשטן פיזמענ...

און, אז ער האָט עס אונטערגעצונדן און דאָס האַלצ האָט פּריילעכ
געברענגט, האָט ער געזאָגט, שוין אַ ביסל לוסטיקער, פון די סליכעס דעם
צווייטן פיזמענ...

דעם דריטן פיזמענ האָט ער געזאָגט, ווען עס האָט זיך אויסגעברענגט און

ער האָט די פּלעכ פאַרמאַכט...

דער ליטוואק, וואָס האָט אלץ געזען, איז שוין געבליבן א נעמיראָווער
כאָסיד.
און שפעטער, אויב א כאָסיד האָט אמאָל דערציילט, אז דער נעמיראָווער
הייבט זיך-אָפּ, סליכעס צייט, יעדן פרימאָרגן, און פלייט ארום אין הימל
אריין, פלעגט שוין דער ליטוואק נישט לאַכן, נאָר צוגעבן שטילערהייט:
אויב נישט נאָך העכער!

פּוֹן „א גילגל פּוֹן א נײַגײַט“.

— א טאלנער נינג ווילט איר?
דאכט זיך, אין פלוג א קלייניקייט — נעמען א נינג פון א טאלנער שאלעש-
סודעס און נאָכזינגען! עס איז אָפּער נישט אזוי ווי עס דאכט זיך!
דער טאלנער נינג מוז געזונגען ווערן בערויוו אָמ; כעוורע מוז אים זינגען!
אונטערהעלפן ווילט איר? ניין, ברודער! מיט דער הילף פון פוילישע
כסידים זינגט זיך נישט קיין טאלנער נינג!
איר האָט נאָר קיין האַסאָגע, קיין יעדע אינעם נינגע!
איך הער דאָך אינערע קלעזמאָדים, אינערע כאַזאָנימ! עס גרימפלט זיך,
נישט עס שפילט און באַמ זינגען רייסט איר אייך, ווי געקוילעטע הענער!
אפילע די סיני-נינגים קומען באַ אייך ארויס מעשונע ווילד... און אינערע
מארשן, אינערע קאָזאקלעך? זיי זינגען נאָך ווילדער ווי אינערע טנועס און
האוואיעס! איר זאָגט, עס איז כסידעס! ... באַ אונדז זינגען אנדערע כסידים! ...
פון וואַנען מיר האָבן נעגינע? עפּשער קומט עס שוין בעיערושע און
עפּשער ליגט עס אין דער געגנט!

איך אונדזער קוועווער געגנט איז ניטאָ קיין הויז אָן א פידעלע!
א באַלעפאטיש קינד, אָדער, ווי מען זאָגט אין יענע קאָנט: א טאטנע
א קינד, מוז האָבן א פידעלע, מוז קענען שפילן ...
איר ווילט וויסן, וויפיל מאַסלייט עס געהערן צו א שטוב? קוקט אפ
די ווענט! וויפיל עס הענגען פידעלעך, אזויפיל מאַסלייט!
אלע שפילן: עס שפילט דער זידע, עס שפילט דער פאָטער, עס שפילט
דער זון...

עס איז נאָר א שאָד, וואָס יעדער דאָר שפילט אנדערש, שפילט באַזונדער!
דער אלטער זידע שפילט סיני - נינגים אָדער אזוי באַזאָנישע זאכען:
א „קאָלנדייט“, א „שוישאַנאס-יאַקויוו“, — א דינגע וואָס? — דער פאָטער, א
כסידישער מענטש, צענייט זיך אין א גוט - יודישן שטייגער! דער זון ווילטער —
שפילט שוין פון נאָטן! מען שפילט שוין נאָר פון טעאטער!

אזוי ווי דער דאָר, אזוי איז דער ניגון!
— וואָס טוען כסידים, אז עס פעלט א ביסל בראָנפן? רעדט מען פון
בראָנפן! ... זינגען איינער אליין, אָן כעוורע, אָן א ברען פון אוילעם, קען מען
נישט; וועלן מיר ריידן פון נענינע...

נענינע, מוזט איר וויסן, איז א גרויסע זאך! נאנצ טאלנע איז נעשטאנען
אפ מעלאווע-מאלקעס, און דער איקער מעלאווע-מאלקע איז געווען דער ניגון!
עס ווענדט זיך נאָר, ווער עס זינגט און וואָס ער זינגט...
מיט די אייגענע ציגל קען מען שטעלן א שול און א קלויסטער, א פאלאצ
און א טפיסע, און נאָר א העקדעש!

מיט די אייגענע אויסיעס שרײַבט מען סוידים האטויראָ און, לעהאוודל,
דאָס גרעסטע אפיקורסעס! און מיט די אייגענע קוילעס קען מען ארום צו
דער העכסטער מאדריינע פון היסלאוועס און דוויקעס, און מען קען אראָפּ
פיוז שעאויל טאכטוע און וואלגערט זיך דאָרט ווי א וואָרעם אינ פלאָטע!

א בריוול — ווי מען ליענט עס; א ניגון — ווי מען זינגט אימ!
נעמט, לעמאַש, א „פריילעכס“; קען זיין א טאלנער שאפעס-שירע-
דיקע מעלאָווע - מאלקע, — א סימכע פון מיצוועס און מיסימטויווי; און
עס קען זיין די פרייד פון אן אויסגעלאסענעם פויגל אין א העפקע-דוועלט!
א ניגון ברענט, טאקע „טויכוו ראָצופ אהאוואָ“ — אויסגעוויקט איז ער
מיט ליבשאפט; נאָר ליבשאפט זינגען פאראנען אסאך: עס איז פאראנען
אהאוואס האמאָקוים, אהאוואס האבריוויס, א ליבשאפט צו קאָל-ישראל...
איינער אָבער האָט נאָר זיב אליין ליב.

א ניגון קלאַנט זיך, א ניגון וויינט, נאָר איינער וויינט אפן נאָכאָש, אפן
פארלאָרענעם נאניידן, א צווייטער — אפן גאָרום האשכונע, אפן כורבן ביים
האמיקדעש, אפן אונדזער דאלעס און שיפלעס! ... „רעיי אמידאָסינגו...“ קלאַנט
ער זיב, דער ניגון...

נעמט כאָטש דאָס לידל:

ר' דאָוידל האָט געוויינט אין וואסילקאָוו — אין וואסילקאָוו

און היינט וויינט ער אין טאלנע;

ר' דאָוידל, ר' דאָוידל, האָט געוויינט אין וואסילקאָוו,

היינט וויינט ער אין טאלנע! ...

עס זינגען עס טאלנער, עס זינגען עס וואסילקאָווער! נאָר אז די טאלנער
זינגען, איז עס אן עמעס „פריילעכס“, שפריצט עס און ברענט מיט סימכע,
מיט טינגען; זינגען עס אָבער וואסילקאָווער, איז עס אויסגעוויקט מיט צאר
און מאָרע-שכורע! און ווענדן ווענדט זיך עס אין דער נעשאַמע, וואָס מען
גיט ארײַן אין ניגון...

דער ניגון, מוזט איר וויסן, איז א סאכ-האקל פון קוילעס, אָדער, ווי יענע

זאָגן — טענער.

די קוילעס אָדער די טענער נעמט מען פון דער טעווע; זיי איז קיינער
נישט מעכאדעש, און אין דער טעווע פעלט נישט קיין קוילעס. אלץ האָט א.
קאָל, זײַן אייגענעם קלאַנג, אויב נישט נאָר א נאנצן נינג!
די גאלגאלימ, האָבן מיר א קײַמע-לאָג, זינגען; טאָג און נאכט — „יומ
ליומ... לילאָ לעלילאָ“... האָבן זייער זעמער... מענטשן און פייגל זינגען,
כאיעס און בעהיימעס זאָגן שירע... א שטיין אָן א שטיין קלאַפּט, מעטאל
קלינגט... וואסער, אז עס לויפט, שווינגט עס ניט; הינט א וואַלד! באַט
קלענסטן ווינטל, זינגט ער דאָס א „וואָלאַכ“, אן עמעסן, שטילג, זיסן וואָ-
לאַכ! און די באַן, לעמאַש, — די כײַער-דאָע, מיט די רויט-פלאַמענדיקע
אויגן, אז זי לויפט, באַטויבט זי נישט מיט איר געזאנג? אפילע די שטומע
פיש, האָב איך אין אן אלט סייפער געזען, ניבן אויב אמאָל ארויס-פונ-זיך א קאָל
געניגע. טייל פיש, שטייט אין סייפער, שווימען פון צייט צו צייט צו צום ברעג,
קלאַפּן מיט די עקן אין זאמד, אפ א שטיין און זינגען זיך דערמיט מעכאיע!
ווייניק קוילעס? מען דארף נאָר האָבן אן אויער, עס זאָל די קוילעס
אופכאַפּן ווי א נעץ, אײַנזאַפּן ווי א שוואַם!

נאָר פון טענער אליין איז נאָך קיין נינג נישט!

א הויפּן ציגל איז נאָך נישט קיין הויז!

דאָס איז ערשאַן דער גוף פון נינג; ער דארף נאָך א נעשאַמע!

און די נעשאַמע פון א נינג איז שוין א געפיל פון א מענטש:

זײַן ליבשאַפט, זײַן צאָרן, לײַטזעליקײַט, נעקאַמע, האַרצעבענקעניש, כאַראַטע,
צאָר, — אלץ, אלץ, וואָס א מענטש פילט, קאָן ער ארײַנגעבן אין א נינג און
דער נינג — לעבט.

וואָרימ איך, ראַבויסני גלויב, אז דאָס, וואָס מיך איז מעכאיע, מוז
אליין האָבן א כועס, לעבט אליין!

און הינט, אז א נינג איז מיך מעכאיע, אז איך באַקומ פון א נינג אן
עמעס כועס, א נייע נעשאַמע, זאָג איך, אז א נינג לעבט...

און וועהאָ רייע: נעמט א נינג און צעשניידט אים, זינגט אים קאפויר,
כאַפט פרויער ארויס די מיט און דערנאָך זינגט די האַסכאַלע מיטן סאָפּ, נו האָט
איר א נינג? בעסאכ-האקל האָט איר אלע קוילעס, עס פעלט איך קיין איינציג
קער טאָג, נאָר די נעשאַמע איז ארויס! איר האָט א לעבעדיקע ווייסע טויב
געקוילעט און אונטערן מעסער איז ארויס די נעשאַמע!

עס איז געוואָרן א מעס, א באַר-מינאַן פון א נינג!

אין טאַלנע איז באָרור קאַשעמעש, אז נינג לעבט!

און א נינג לעבט, און א נינג שטאַרפט; און מען פאַרנעסט א נינג,

ווי מען פאַרנעסט א שויכנ-אַפּאָר!

יונג און פריש איז ער אמאל געווען, דער נינג! מיט פריש לעבן האָט
ער געשפּריצט... מיט דער צייט איז ער אָפּגעשוואַכט געוואָרן, ער האָט אָפּגע-
לעבט זיין צייט און די קויכעס זינען אימ אויסגעגאנגען... אָוואַר אובאָטל
איז ער געוואָרן... דערנאָך איז זיין לעצטער הויכ אריין אינ דער לופט און
ערגעץ פארשטיקט געוואָרן — וועיינענו!

נאָר א נינג קען אופשטיין טכאס האמיסימ...
פלוצים דערמאָנט מען זיכ אַן אלטן נינג, ער שווימט פלוצים ארויס.
און ריטט זיכ פון מויל אראָפּ... נישט ווילנדיק, לייגט מען אינ אים אריין א
ני געפיל, א נייע געשאַמע, און קימאט א נייער נינג לעבט...
דאָס איז שוין א גילגל פון א נינג...

שעה סימכע בימעינוי.

זיי שרייען אלץ איינינעם: אוילעמדהאזע!
אוילעמדהאזע ווילן זיי, לוסטיק ווילן זיי זיין, פרוילעכ... סימכע ווילן
זיי האָבן, א טאמ פון לעבן פילן...
— און איך זאָג אייך: שעה סימכע בימעינוי...
די קוואל פון סימכע איז ער... פון אימ שטראַלט זי ארויס!
סימכע שטעקט אין דער טוירע, אינ מיצוועס און מיסימ טויווימ, אינ
געשאַמעס פון צאדיקים, — אינ אלעמ דעם, וואָס האָט א יעניקע פון
דאָרט! פון גלאַנץ פון קיסריהאקאוועד!
אפן נאנצן אוילעמדהאזע — זאָג איך אייך — ליגט א טרויער, א מאָרע-
שכוירע; אלץ איז איינגעטונקט און איינגעהילט אינ א צוועס, אינ אומעט...
וואָרומ וואָס? אוילע סימכע מאַ זו אויסע? מיט וואָס האָט
מען זיכ צו פרייען?
און דעריבער דארף יעדע זאכ טיקן... יעדע זאכ מוז אויסגעלייזט ווערן
פון דער מאָרע-שכוירע. פון דער פארגליווערטסניט, אינ וועלכע אלץ פארפאלט,
אַן דעם שטראַל פון זיין גנאָד!

א „וועהָ רייע“:

מיר טרינקען און זיי טרינקען...

וואָס פאר א טאמ האָט א טרונק-בראָנפן אינ שענק... און — וואָס פאר
א טאמ האָט א טרונק - בראָנפן אינ שטיבל בא א סעם, בא א יאַרעניט, אָדער
גלאַט בא א פאַשעטן שאלעש-סודעם!
בא זיי לאָזט זיכ דער בראָנפן נישט טרינקען, און עס גלוסט זיכ אימ
גאַרנישט צו טרינקען; נאָר דער יעיצערהאַרע הייסט! ער רעדט אָן און זיי

פאלגנ ... דעריבער נעמט מען א קאפ און מען פארקרימט זיך — די נעשקע
איז מענטש שרומפט זיך איין, ציט זיך צוזאמען פאר ווייטיק, דעריבער פאלט
איין די הויט און קנייטשט זיך ווי א פארמעט ...

מאכט מען אָבער איבער דער מאשקע א בראַכע, טרינקט מען זי לעשעמ
מיצווע, איז מען זי מעסאקנ ... לאַזט זיך די מאשקע טרינקען און די
נעשקע האָט נאָכעס פונ טרינקען און ווידל טרינקען! ..

זיי רימען זיך, אז זיי עסן מיט דערעכערעצ! נו, האָב נישט קיין דערעכ
ערעצ, אז מען איז פארגליווערט, פארשטארט און פארכווישעכט ווי אן אלטער,
אינגעפאלענער קוימען, וואָס האָט שוין לאנג קיין פונק פֿינער ניט געזען ...

זיצן זיי טאקע שטייפ און קאלט ווי איין: איינער קען דעם צווייטן נישט
ליידן, א טאטע מיט א זון קענען פונ איין שיסל ניט עסן! אפילע זאלצמעסער
לעב שטעלט מען יעדן באזונדער ... פונוואנען זשע זאָל זיין סימכע?

סימכע שטעקט איין דער נעשקע, און וואָס האָט די נעשקע דערפון, אז
דער גופ פרעסט!

און דאָס איז טאקע דער סאָד פונ טרומעס אומישרעם, פֿונ כאַלע נעמען,
פונ פארציטישע אָרעמע סודעס, פונ אן אווראכ בעטן צום טיש ... פונ בראַכעס
מאכט, פונ זמירעס זינגען ...

זיי ווילן פריילעך זיין! גאַרנישט אָפגעטיילט פאר א מיצוועזאכ, אָן א
בראַכע, אָן זמירעס, און נעמט מען פאר בושע אהיים אן אווראכ, זעצט מען אים
אוועק בא די דינסטן איין קיב ...

איין קיב איז עפשער פריילעך — נאָר איין די שטיבער, זאָן איך אייב, איין די
שטיבער איז טויט, טויט, ווי אלע טויטע!

איך הער ווי איר לייגענט אייערע שירים ... פונ דער לעוואָנע האָט איר
שטארק נאכעס ... איך הער דאָך: די שיינע זיסע בלאסע לעוואָנע, זאָנט איר ...
און פונ קויבאָוויץ-אומאזאָלעס רעדט איר מיט לויב, און אויב פֿונ דער טעווע,
פעלדער, וועלדער, טייכט ...

א יב זאָן אייב: פרישע לופט איז, עמעס, ביפראט, אז מען ליידיט אפ דער
ברוסט — א רעפוע שליימע! נאָר סימכע איין דער טעווע האָב אייב געפֿילט
(איך בין דאָך אויב אמאָל יונג געוועזן) פאר הוישינגער אַבע... פארטאָג א נאָעך
הימל — שטיל, — צווישן סטראָסטינעס רינט דער טייכ ... פיקרפיק! רופט זיך
פונ ערנעצ אָן א נעפעשל, — טיטעס! אן אנדערש ... און איך גיי מיר באַמ
ברעג און שנניד מיר הוישינגעס ...

פונ קויבאָוויץ אומאזאָלעס איז דאָך נישטאָ וואָס צו ליידין ... נאָר די
לעוואָנע, פונ וואָס מיינט איר האָט זי איר קיין באקומען?
פונ אונדזער קידעש-לעוואָנע! ...

גלויבט מיר, ווען נישט קידעש-לעוואָנע, ווען נישט דאָס ליכט, וואָס מיר
שיקן ארום צו דער לעוואָנע — וואָלט זי אויסגעזען נאָר נאָר, נאָר נאָר, אזוי
נאָר ווי א צינערנער העקדעש-טעלער!

נאָך א וועהאַרטיע — אן עמעסע מיסע!

אמאָל איז געווען א בעני-מעלעכ איז ער געווען אָנגעזאפט מיט מאָרע-
שכּוירע... די דאָקטוירים האָבן געוואָלט דערקלערן, פּונוואָנען די מאָרע-שכּוירע
נעמט זיך: האָבן טייל געזאָגט, אז ער האָט שלעכטע אויגן, אז אלץ, אפּ וואָס
זיי קוקן, קומט ארויס געל, גרינ און געל... מען האָט אָבער געזוכט אלערליי
ברילן צו די אויגן און קיין איינציקע האָט נישט געהאָלפּן...

אנדערע האָבן דערקלערט, אז ער האָט עפעס געמוזט יונגערהייט אינשלינגען,
עפעס א טאַמע כּינעלע, און עס האָלט זיך אין דער נעשאַמע און פארמועסט איר
דאָס לעבן, האָט מען צו דעם אויב קיין רעפּוע נישט!

ווי עס איז, דער מיינעכ האָט אים געוואָלט ראַטעווען, פּריילעכ מאַכן,
מעסאַמייעכ זיין, ער האָט אים געקויפט זיכערנע און גאָלדענע קיילימ...
פון דער נאַנצער וועלט האָט מען אים צונויפגעפירט אלערליי בעסאַמימ-אלער-
ליי קריסטאַלן און אזוי טייערע כּפּייצימ — עס האָט נישט געהאָלפּן!

מען האָט אים געשטעלט א פּאלאז אין א גאָרטן, און אין דעם גאָרטן האָט
מען געפּלאַנצט אלערליי ביימער, אלערליי געוויקסן און פּלומען; מען האָט אויס-
געשיט די וועגן מיט גאָלדיקן זאַמד; מען האָט אויסגעגראָבן א טייב און פּאַרנאָסן
מיט פּריש קוואַל-וואַסער, לעבעדיק וואַסער, און אפּן וואַסער האָבן געשוואַמען די
ווייסע גענדרן, מיט די לאַנגע ווייסע העלדער, וואָס ווייגן זיך אפּן וואַסער אזוי רויק,
אזוי שיינ, ווי די נעשטאַמעס אין נאַנידן — עס האָט אלץ נישט געהאָלפּן...

און אפּ אלעם, — זאָגט דער בעני-מעלעכ, — ליגט א מאָרע-שכּוירע, דער
בוים וואַקסט, זאָגט ער, מיט מאָרע-שכּוירע, די פּלומען פּלוען מיט מאָרע-
שכּוירע, דאָס וואַסער — זאָגט ער — וויינט אין דער שטיל, גלייב עס וואָלט
אפּ עפעס געטרויערט, און די ווייסע גענדרן דערמאָנען אים נאָר אין טאַכריכטיג.
און די זיסע פּירעס, די וויינעפּל, די גראַנאַטן, די וויינטרויבן, אלץ —
זאָגט ער — איז ביטער, ביטערלעך און נודנע...

דאָס ערנסטע איז געוועזן, אז דער בעני-מעלעכ האָט אין גאָרטן, אין וואַסער
אָדער אין פּאלאז אין א שפיגל זיין אייגן פּאַנעם דערזען...

— איינציג טויט, פּלענט ער שרײַען, אפּ מיין פּאַנעם ליגט נישט קיין שנין
פון לעבן...

און איינמאָל האָט זיך פּלוצים אלץ פּאַרענדערט!

דער בעני מעלעכ האָט זיך פּלוצים צעלאַכט!

פּלוצים איז אלץ אין גאָרטן געוואָרן גרינ און לעבעדיק און שיינ — אלץ
האָט אָנגעהויבן לעבן און ער אויב.

און וואָס, מיינט איר, איז געשען? א קלייניקייט!

אפן וועג, פארבני דעם גארטן, איז געגאנגען א צאדיק, מיד און פאר-
שטאכט איז ער געגאנגען: אפ אויסצולייזן געפאנגענע אָדער אפ אן אנדער מיצ-
ווע, איכ ווייס?

גאר מיד איז ער געווען און געליטן האָט ער הונגער און דאָרשט. אָט אָט
וועט דער צאדיק כאלעשן, ער וועט פאלן! דאָס וויל מען אָבער אין הימל ניט
דערלאָזן.

ריסט זיכ אָפּ אן עפל פון בוים און פאלט דעם צאדיק צו די פיס...
הייבט ער אופ דעם עפל, מאכט א בראָכע, בניסט אריין — און שוין!
בעוסיגן-האַרענע איז פון אלעס אראָפּ די מאָרע - שכורע, פארשווונדן דער
קישעפּ, אלץ איז געוואָרן מאָלע - סימכע! וואָרום ווי איכ זאָג איינ: שעהא-
סימכע בימעיוני.

צווישן צוויי בערג.

פון בריסקער ראָוו און ביאלער רעבן האָט איר אוואדע געהערט, דאָכ
נישט אלע ווייסן, אז דער ביאלער צאדיק, רעב נועכקע, איז פרוֹגער געוועזן דעם
בריסקער ראָווס א טאלמיד מוזהעק, אז ער האָט בא אימ געלערנט א שיינע
פאָר יאָר און דערנאָך ערשט איז ער געלעמ געוואָרן, אָפּגעהאלטן א פאָר
יאָר „גאָלוס“, און איז ניסנאלע געוואָרן אין ביאלע.

און אוועק איז ער מיהי טימע: מען האָט געלערנט טוירע, גאָר די טוירע,
האָט דער רעבע געפילט, איז טרוקענע טוירע... מען לערנט, לעמאַשל, א דינ
באָסער בעכאַלאָוו, צי דינע מאָמענעס... זייער זויל! קומט רווונ וועשימען
האָבן א דינ טוירע, קומט א מעשאָרעס א שילע פרענג, אָדער אן אישע
האָט א שילע, — קריגט בעאוויסע האָרענע דאָס לערנען א כועס, לעבט עס אופ
און עס האָט א מעמשאַלע אפ דער וועלט. אָבער אזוי, אָן זיי פילט דער רעבע,
אז די טוירע, דאָס הייסט: דער גופ פון דער טוירע, דער נינלע, דאָס, וואָס עס
ליגט פון אויפנאָפּ — איז טרוקן. נישט דאָס, האָט ער געפילט, איז טוירעס
כינימ! — טוירע דארפ לעבן! לערנען אנדערע קאבאָלעספאָרימ האָט מען
אין בריסק נישט געטאָרט. דער בריסקער ראָוו איז געוועזן א מיסנאנער און
בעטעווע א נויקעם ווענויטער ווי א שלאנג. האָט עמיצ אָנגערירט א זויהאר,
א „באָרדעס“ פלעגט ער שעלטן, אין כירעם אריינלייגן! איינעם האָט מען
געכאפט בא א קאבאָלע-סיפער, האָט ער אימ געלאָזט אָפּגאָלן די באָרד
דורכ אריילימ! וואָס קלערט איר? דער מענטש איז יאָצע מידאטע געוואָרן,
אין מאָרע-שכורע אריינגעפאלן. און, וואָס מער כידוש איז, עס האָט אימ
שוין קיין גוטער יוד נישט געהאָלפּן! — איר שפילט איינ מיטן בריסקער ראָוו!
און פונדעסטוועגן, ווי פאָרט מען עס אוועק פון בריסקער ראָווס יעשוועע?

א צייט לאנג האָט ער זיכ טאקע געשלאָנגן מיט דער דייע.
גאָר איינמאָל האָט מען אימ געוויזן א כאלעם. עס האָט זיכ אימ

געכאלעמט, אז דער פריסקער ראָוו איז צו אימ ארטינגעקומענ און געזאָגט: קומ, נויאכ, וועל איך דיך פירן איך נאניירן האטאכטויג ארטיג. און ער האָט אימ אָנגענומענ בא דער האנט און געפירט. זיי זיינענ געקומענ אינ א גרויסן פאלאצ ארטיג. אינ פאלאצ איז נישט געוועזן, נישט קיין טיר און נישט קיין פענצטער, אויסער די טיר, דורך וועלכער זיי זיינענ ארטינגעגאנגענ. ליכטיק איז דאָך אינ פאלאצ געוועזן, ווייל די ווענט, ווי עס האָט זיך דעם רעפן געדאכט, זיינענ געווענ פונ קריסטאָל און האָבן געשלאָנג פונ זיך אלייג א ליכטיקן גלאנצ.

און זיי גייענ אזוי, און גייענ און מענ זעט נישט קיין סאָפ.

— האלט דיך אָן מיג יופעצע, — מאכט דער פריסקער ראָוו — דאָ איז פאראנענ סאליעס אייג לעשאער וועאייג לעסאפער, און קוימ רייסטו דיך אָפ פונ מיר, וועסטו פארבלאָנדזענ אפ אייביק. . . .

דער רעבע טוט אזוי, און זיי גייענ אלץ ווייטער און ווייטער, און אפן נאנצן וועג זעט ער נישט קיין בענקל, קיין שום קלייבאויס, נאָרנישט!

— דאָ זיצט מענ נישט, פארטייטשט אימ דער פריסקער ראָוו, נאָר מענ גייט אלץ ווייטער און ווייטער! — און ער איז אימ נאָכגעגאנגענ. און אייג זאל איז גרעסער און ליכטיקער געוועזן פונ דעם צווייטן, און די ווענט האָבן געשניט דאָ מיט דער, דאָ מיט אן אנדערער קאָליר; דאָ מיט עטלעכע, דאָרט מיט אלערליי קאָלירן. . . . נאָר קיין מענטשן האָבן זיי נישט געטראָפן אפן וועג. . . .

דער רעבע איז מיד געוואָרן גייענדיק. עס האָט אימ באַגאָסן א שווייס, א קאלטער שווייס. קאלט איז אימ אויך געוואָרן אינ אלע איינוריס. דערצו הייבן אימ נאָך אָן די אויגן וויי צו טאָן פונ באַשטענדיקן גלאנצ. . . .

און עס איז אימ אָנגעפאלג א שטארקע בענקשאפט, א בענקשאפט צו יודן, צו כאווייריס, צו קאָל ייסראָעל! א קלייניקייט — מענ זעט קיין יוד נישט פאר זיך! . . .

— בענק נישט צו קיינעם, — מאכט דער פריסקער ראָוו — דאָס איז א פאלאצ נאָר פאר מיר און פאר דיר. . . . דו וועסט אויך אמאָל זייג פריסקער ראָוו?

און דער רעבע האָט זיך נאָך מער דערשראָקן און אָנגעכאפט זיך אָן דער וואנט, נישט אומצופאלג. און די וואנט האָט אימ אָפגעברייט! נאָר נישט ווי פניער פריט, נאָר ווי אייז פריט!

— רעבע! — האָט יער א געשריי געטאָן, — די ווענט זיינענ אייז, נישט קריסטאָל! פאָשעט אייז!

דער פריסקער ראָוו שווייגט.

און דער רעבע שרייט ווייטער:

— רעבע, פירט מיך ארויס פונ דאנענ! איך וויל נישט זייג אלייג מיט אייך! איך וויל זייג צוזאמענ מיט קאָל ייסראָעל!

און קוים האָט ער עס ארויסגעזאָגט, איז דער ברויסקער ראָוו נעלעם
 געוואָרן און ער איז געבליבן איינער אליין אין פּאַלאַצ.
 קיין וועג, ווי אויס און ווי איין, ווייסט ער נישט; פון די ווענט שלאָנט
 אפ אימ א קאלטער פאכאר, און דאָס בענקשאפט, צוג א יוד, צו דערזען א יוד
 באַדיי א שוסטער, א שנידער, איז אלע בא אימ שטארקער און שטארקער
 געוואָרן. האָט ער אָנגעהויבן שטארק צו וויינען...
 — „ריבוינע שעל אוילעם, האָט ער זיך געפעטן, — נעם מיך ארויס פון
 דאנען! בעסער איך געהענעם מיט קאַל ייסדאָעל צוזאמען. איידער דאָ איינער
 אליין!“

און בעאוויסע האָרענע, האָט זיך אימ באוויזן א פּראָסט יודל, מיט א רויטן
 באלענגאלישן גארטל אפ די לענדל, און א לאנגער פּיטש אין דער האנט. דאָס
 יודל האָט אימ, שווינגנדיק, אָנגענומען פאם ארבל, ארויסגעפירט פון פּאַלאַצ,
 און איז — פארשוונדן געוואָרן. אזא כאַלעם האָט מען אימ געוויזן!
 אז ער האָט זיך אופגעכאפט פארטאָג, קוים וואָס עס האָט אָנגעהויבן
 גראָען, האָט ער פארשטאנען, אז עס איז נישט קיין פּראָסטער כאַלעם געוועזן.
 ער האָט זיך געשווינד אָנגעטאָג און געוואָלט לויפן אין בעסערערעש אריין,
 לאָזן זיך פויסער-כאַלעם זיין פון די לאַמדימ, וואָס נעכטיקן אין בעסערערעש.
 דורכגייענדיק דעם מאַרק, האָט ער אָבער דערזען א שטייענדיקע בויך, אן אינגער
 שפאנטע גרויסע, פארציטישע בויך, און בא דער בויך איז געשטאנען א
 באלענגאָלע, מיט א רויטן גארטל ארום די לענדל, א לאנגע פּיטש אין דער
 האנט, און פונקט אזא יודל, ווי דער, וואָס האָט אימ אין כאַלעם ארויסגעפירט
 פון פּאַלאַצ.

שטויסט ער זיך, אז „דעוואָריש פענוי“; נייט ער צו און פרענט:

— ווו אהין פאָרט א יוד?

— נישט דיין ווען! ענטפערט דער באלענגאָלע גאר גראָב.

— פאָרט? — בעט ער זיך, — עפּשער וועל איך מיטפאָרן!

דער באלענגאָלע האָט זיך א ביסל פארטראכט און דערנאָך געענטפערט.

— און צו פוס, — זאָגט ער, — קען אזא פאכער נישט זיין? ניי דיר

דיין ווען!

— און ווו אהין זאָל איך זיין?

— ווו די אויגן וועלן דיך טראָגן, — ענטפערט דער באלענגאָלע און

דרייט זיך אָפּ. — מיין דיניע!

דער רעבע האָט פארשטאנען, און האָט זיך געלאָזט אין גאָלד אריין!

ווי געזאָגט, נישטאלע איז ער געוואָרן עטלעכע יאָר שפּעטער אין ביאלע.

(אייד מיפּי אייד, ווי אזוי עס איז געוועזן, דערצייל איך נישט, כאָטש עס איז

מיל און אויערן אופצושיטעלן!) און לערעכ א יאָר נאָך זיין היסנאלוס, האָט

מיכ א ביאלער באלעפאס, ר' יעקעל האָט ער געהייסן, אראָפּגעברענגט צו זיך פאר א מעלאמדער.

לעכטליכע האָב איך אפילע נישט געוואָלט אָננעמען דאָס מעלאמדערס רעב יעקעל, מוזט איר וויסן, איז געוועזן אן אוישער, א פארציטישער, אָננער שטאָפּטער אוישער. די טעכטער פלעגט ער געבן צו טוויזנט רענדלאַכ נאָרן און טאָן מיט די גרעסטע ראַבאָנימ, און זיך לעצטע שטוד איז געווען טאקע דעם בריסקער ראָווס טאָכטער!

פארשטייט איר דאָך אליין, אז אויב דער בריסקער ראָווס מיט די רעשט מעכטאָנימ זינען כוילקייט, מוז רעב יעקעל אויך זיין א כוילקע... און איך בין דאווקע א ביאלער כאָסיד, נו — ווי לאָזט מען זיך אין אזא הויז אריין? האָט עס מיך אָבער פאַרט געצויגן קיין ביאלע! א קלייניקייט — מיטן רעבן אין איין שטאָט! געקלערט אהין, געקלערט אהער, איך פאָר!

און רעב יעקעל אליין, האָט זיך אויסגעוויזן, איז אן עמעס פאַשעטער, קאָשערער יוד, איך בין אויך אפילע אָרעו, אז זיין הארץ האָט געצויגן צו א רעבן ווי מיט צוואַנגען. וואָרום בעמעס, קיין לאַמדן איז ער נישט געוועזן, אפן בריסקער ראָווס פלעגט ער אוואַדע קוקן ווי א האָג אפן בניי אָדעם! ווערט ער מיר נישט צו האַלטן זיך אין ביאלער רעבן, נאָר ער אליין איז זיך מיסראַכעק. אז איך דערצייל עפעס פון רעבן, מאַכט ער זיך געניצן, כאָטש די אווערן, זע איך, שפּיצט ער אָפּ. נאָר דער זון זינער, דעם בריסקער ראָווס איידימ, דער קנייטשט אַינ דעם שטערן, קוקט אפ מיר מיט קאס און לייצאָנעס צוואַמען, נאָר שפארן שפארט ער זיך נישט; ער פלעגט בעטעווע ווייניק היידן.

וואיעהי האיוט — רעב יעקעלס שטוד, דעם בריסקער ראָווס טאָכטער, דארפ גיין צו קינד! דאָכט זיך, מאלע א וויב'ל גייט צו קינד? איז אָבער א מייסע דערביי! געוויסט האָט מען, אז דער בריסקער ראָווס, ווייל ער האָט א כאָסיד אָפּגעגאַנגלע, דאָס הייסט געהייסן אָפּגאַנגלע באָרד און פייעס, איז ניוועק געוואָרן פון די צאדיקיי האַדאָר. בירדע צוויי זיך זינען איך, לוי אלייבעם, בעמעשעכ א 5 — 6 יאָר ניפּטער געוואָרן, און אלע זינען דריי טעכטער האָבן קיין באָנימ זכאָרימ נישט געהאט. דערביי איז נאָך יעדע פון זיי געוועזן, ראַכמאַנע ליצלאַג, א מאַקשע ליילייד, בעשאַס מיין געוועזן יעדעס מאָל מער דאָרטן ווי דאָ! אז מען האָט אָבער מיין האַשקאַמאָ. עוואָלט, עס זאָל זיין מאַכליקעס האָבן ילע געזען און געוויסט, אז עס איז אן אוינעש פון די צאדיקיי האָווס. זיין בריסקער ראָווס, נאָר ער אליין, מיט זינע ליכטיקע אויגן, האָט עס נישט געזען! און עפשער — נישט געוואָלט זען! ער האָט ווייטער געפירט זיין היסאנאָדוס פּעיאָד כאַזאַקע — מיט כראָמעס און טקיפעס פון אַנשיי כויל, ווי איך יענע צייטן...

מיר איז גיטעלע (אזוי האָט זי, דעם בריסקער ראָווס טאָכטער, געהייסן) בעמעס א שאָר געוועזן, זייער א שאָר געוועזן. ערשטנס — א יודישע נעשקאַמע;

צווייטנס — א יודישע, קאָשערע געשאַמע; עס איז נאָך אזא צאדייקעס, אזא קאָשערע זאך אפּ דער וועלט נישט געוועזן...

קיין איינציקע אַרעמע קאלע האָט אָן איר הילף נישט כאסענע געהאט; אזא זינדענע בריע! און דאָס דארפ געשמאַפט ווערן פארן פאָטערס קאאס! און דערביפער, אזוי ווי איך האָב נאָר באמערקט, אז די באַבע הייבט זיך אָן דרייען אין שטוב, האָב איך שוין אָנגעהויבן ארבעטן אפּ אלע קיילימ, מען זאָל שיקן צום ביאלער רעבן... זאָל זײַן א קוויטל אָן א פיריען, באשער — ער דארפ גייטיק פיריונעס!...

דער ביאלער רעבע האָט גאָר ווייניק געהאלטן פון פיריונעס!

מיט וועמען אָבער רעדט מען?

איך פרוּוו מיטן בריסקער ראָווס איירימ, און, איך ווייס — אז מאמעש, נאפשווי קעשוראָ פענאפשאָ, וואָרן, ווי ער האָט זיך נישט באהאלטן, האָט עס דאָס שאַלעם באַז ארויסגעשמעקט פון יעדן ווינקעלע, פון אלע זייערע טנועס און האוואיעס, — איז ער דאָך אָבער דעם בריסקער ראָווס איירימ! שפּיט ער אויס, גייט ער אוועק און לאָזט מיך שטיין מיט אן אָפּן מויל.

נעם איך מיך צו ר' יעכוועלן אליין, ענטפערט ער מיר: עס איז דעם בריס-קער ראָווס טאָכטער! איך וועל עס אים, דעם בריסקער ראָוו, נישט טאָן אפּילע ביי סאקאָנעס געפאָשעס כאס-וועשאַלעם! פרוּוו איך מיך מיט זײַן פלוז-ניסטע — א קאָשערע יודענע, נאָר א פראָסטע, — ענטפערט זי מיר קעהי לישנאי זאָל מיין מאן הייסן, שיק איך באלד צום רעבן מיין גאַנטעוודיק שטערנטיכ? מיט די אויערינגלעך; א מאטמען מיט געלט האָט עס געקאָסט! נאָר אָן מיין מאן, נישט קיין פאָכעס מישאַווע פרוטע — נישט א פיפּיץ!

— אָבער א קוויטל... וואָס שאדט אייך א קוויטל?

— אָן מיין מאנס וויסן, גאָרנישט! ענטפערט זי, טאקע ווי א קאָשערע יודענע דארפ ענטפערן, און דרייט זיך אָפּ פון מיר און איך זע, אז זי וויל נאָר באהאלטן די טרערן, — א טאמע! לייוו יודיאי — איר הארץ האָט שוין געפילט די סאקאָנע...

אז איך האָב אָבער געהערט דעם ערשטן געשריי, בין איך א לייב געלאָפּן צום רעבן.

--- שמאיע, — ענטפערט ער מיר, — וואָס זאָל איך טאָן? איך וועל מיספּאלעל זײַן!

--- גיט מיר, רעבע, — בעט איך, — פאר דער ווילעדעס, וואָס עס איז — א שמירעלע, א מאטבייע, א סאמיעלע... וואָס עס איז גיט מיר...

--- עס וועט, כאס וועשאַלעם, ערגער מאַכן, — ענטפערט ער, — אָן עמונע שאדטן אזוינע זאכן, און זי האָט דערינען קיין עמונע נישט...

וואָס האָב איך געקאָנט טאָן? עס איז די ערשטע טעג סוקעס, זי איז מאקשע ליילייד, העלפן קען איך נישט, פלויב איך שוין בעסער באמ רעבן אין

שׁוּבוּ. אַ בַּעַבְרָאִים בֵּין אִיב גַּעזוּעֵנ, טראַכט אִיב מיר, אִיב וועל קוקן יעדער
רענע מיט געבעט צום רעבנ, אפּשׂר וועט ער זיב מעראַכעם זײַן ...

הערנ הערט זיב, אז עס איז נישט גוט. דעם דריטן טאָג שטייענ שוין די
וויענ ... מענ האָט שוין אלץ געטאָג, וואָס מענ האָט געקאָנט: די שול
אינגערסן, קוואַריב געמאָסטן, הונדערטער פונט ליכט אויסגעברענט אינ שול,
אינ באַטייִר־עדראָשימ, היינט צדאָקע — א מאַטמוינ! ... עס איז דענ נאָכצור־
דערציילן? אלע קליידער־שענק זײַנענ געשטאנען אָפּן; א באַרג מיט אלערליי
מאַטבייעס איז געלעגן אפּן טיש, אונ אָרעמעלייט זײַנענ ארײַנגעקומען אונ
גענומען, ווער עס וויל, וואָס ער וויל, וויפל ער וויל!

עס האָט מיב שטארק אָנגעכאפט דאָס האַרץ.

— רעבע — זאָג אִיב, עס שטייט דאָכ: „צדאָקא טאציל מימאָוועס“.

אונ ער ענטפערט מיר, שעלוי מימונ האַט זײַנע, דאכט זיב:

— עפּשער וועט קומען דער בריסקער ראָוו!

אונ בעאויסוי האָרענע קומט ארײַן רעב יעכנעל! צום רעבן רעדט ער נישט

גלייב ער וואָלט אים נישט געזען, נאָר —

— שמאיע, זאָנט ער צו מיר, אונ כאַפט מיב אָן באַם לאַץ, הינטן שטייט א

פור, גיי זעצ דיב אויב אונ פאָר צום בריסקער ראָוו, זאָל ער קומען ..

אונ געפילט האָט ער שוין, אפּאָנעם, אינ וואָס עס גייט, וואָרעם צוגעגעבן

האָט ער:

— זאָל ער אליינ זען, וואָס עס טוט זיב! זאָל ער זאָגן, וואָס צו טאָגן!

אונ אפּאָנעם האָט ער געהאַט, וואָס זאָל אִיב אִיב זאָגן, — מיסימ זײַנענ

שענער פאַר אִיב!

מיילע, פאָר אִיב! טראַכטן, טראַכט אִיב מיר, אז אויב דער רעבע ווייסט,

אז ער וועט קומען, וועט שוין עפעס דערפונ ארויס! עפּשער נאָכ א שאַלעם!

דאָס הייסט: נישט צווישן בריסקער ראָוו מיטן ביאלער רעבן, זיי אליינ האָבן

קיינ מאַכלויקעס נישט געפירט. נאָר צווישן די צדאָדימ ביכלאל! וואָרעם

בעמעם. אז ער וועט קומען, וועט ער דאָכ זען! אוינג האָט ער דאָכ!

נאָר מינ האַשקמאִיב, אפּאָנעם, לאָזט מענ אזא זאב אזוי געשווינד נישט

צו. מינ האַשקמאִיב האַט מענ מיט מיר מילכקאָמע געהאַלטן. קוים בֵּין אִיב

ארויסגעפאָרן פונ ביאלע, גיט זיב איבערן הימל א יאָג א כמאַרע, אָבער ווי

הייסט א כמאַרע! א שוואַרצער שווערער וואָלטן, מאמעש ווי א סמאָלע, אונ א

בלאָז האָט פּלוצימ געטאָג, גלייב עס וואָלטן רוכעס געפּלוינג אונ פונ אלע זייטן

מיטאַמאָל. א פויער, לעהאוורל, פארשטייט זיב אפּ אזוינע זאכט, ציילעמט

ער זיב אונ זאָנט, אז עס וועט זײַן, כאַסד וועשאַלעם, א שווערער ווען, אונ ווייזט

מיר מיט דער בײַטש אינ הימל ארײַן ... טאָכ קעדייִר־בער מאַכט זיב נאָכ א

שטאַרקערער ווינט, ער צערניסט די כמאַרע, מאמעש ווי מענ צערניכט א שטיק

פאפיר, און הייבט אָן צו יאָגן און צו טרײַבן א ייִן שטיק כמארע אפ דער צווייטער, איינע אפ דער צווייטער, גלייב ער וואָלט קרויעס געטריבן אפ א טייב. איב האָב שוין איבערן קאָפּ צוויי שטאָק און דרײַ שטאָק כמארע. לאכעמכילע האָב איב אפילו קיין מוירע נישט געהאט: אויסגענעצט ווערן איז בא מיר קיין נײַם נישט געוועזן און פאר דונערן שרעק איב מיב נישט. ערשטנס, דונערט נישט סוקעסצייט, און צווייטנס — נאָכן רעבנס שויפער-בלאָזן! מיר האָבן א קיטער לאָן, אז נאָך אזא שויפער-בלאָזן האָט א גאנצ יאָר קיין דונער קיין שליטע נישט! אז עם האָט אָבער ראפטום געגעבן א פלאַסק מיר איב פאָנעם ארײַן, ווי מיט א ביטש... איינ מאָל, דאָס צווייטע מאָל, דאָס דריטע מאָל... איז מיר טאקע דער מוטערס מילכ אנטפאלן! איב האָב געזען בעכוש, אז דער הימל פאטשט מיב, אז מען טרײַבט מיב צוריק!

און דער פויער, לעהאוודל, בעט זיב אויב: לאָמיר צוריקפאָרן. איב ווייס אָבער, עם איז סאקאָנעס געפאָשעס. איב זיצ אפ דער פור, אוב, אינעם שטורעם, הער איב, ווי די ווילעדעס קרעכצט, ווי דעם בריסקער ראָווס איידימס פינגער קנאקן; ער ברעכט זיב די הענט; אויב זע איב פאר מיר רעב יעכילעס שווארצ פאָנעם מיט די אינגעפאלענע, ברענענדיקע אויגן! פאָר, בעט ער מיב, — פאָר — און מיר פאָרן.

און דאָ ניסט און ניסט, עם ניסט פון אויבן, עם שפריצט פון אונטער די רעדער, און פון אונטער די פערדס פיס. און דער וועג ווערט אינגאנצן פארנאָסן. מאמעש באדעקט מיט וואסער. איבערן וואסער גייט א פיאנע. די פור, דאכט זיב, הייבט שוין אָן שווימען — וואָס זאָל איב איב דערצײלן? מיר האָבן נאָך דערצו געבלאָנדזשעט... נאָר אויסגעהאלטן האָב איב! מיטן בריסקער ראָוו פון איב געקומען אויפ הוישגעראדאָע!

נאָר, דעם עמעס צו זאָגן, אזוי ווי דער בריסקער ראָוו האָט זיב ארופגעזעצט אפ דער פור, איז שטיל געוואָרן! די כמארע האָט זיב איבערגעריסן, פון שפאלט האָט זיב ארויסגעוויזן די זון, און מיר זינען בעשאלעם שייג און טרוקן ארײַן געפאָרן קיין פיאלע. דער פויער, לעהאוודל, האָט עם אפילע באמערקט און געזאָגט אפ זײַן לאָשן: וועלקי-ראַביב צי דיוושי-ראַביב!...

נאָר דער איקער איז געוועזן אונדזער ארײַנקומען! — ווי די הוישעריקן זינען צו איב צוגעפאלן די ווייבער, וואָס זינען איב שטוב געוועזן... קימאט אפן פאָנעם זינען זיי פאר איב געפאלן און געוויינט... די ווילעדעס פון דער צווייטער שטוב הערט מען נישט, אָדער דורכט געוויינט פון די ווייבער, אָדער, טראכט איב, זי האָט שוין, כאסרועשאלעם, קיין קויאכ נישט צו קרעכצן... רעב יעכילע האָט אונדז אפילע נישט געזען, ער איז געשטאנען ארײַנגעדריקט מיטן שטערן איב א שויב, דער קאָפּ האָט איב אפאָנעם געברענט... דעם בריסקער ראָווס איידימ דרייט זיב אויב נישט איבער דערלאנגען שאלעם, ער שטייט מיטן פאָנעם צו דער וואנט, און איב זע בעכוש, ווי דער נופ

זינער צימערט און ווי דער קאפ קלאפט אָן דער וואנט! ...
 איך האָב געמיינט, איך פאל! אזוי האָט מיך דער צאר און די שרעק
 דורכ און דורכ גענומען. עס איז מיר קאלט געוואָרן אין אלע אייוואָרטי, איך האָב
 געפילט, אז די נעשאַמע ווערט אין מיר קאלט! ...
 נאָר צי האָט איר געקענט דעם בריסקער ראָוו?
 דאָס איז געוועזן אַ מענטש — אן אמוד באַרזעל, זאָגן איך איך!
 אַ הויכער־הויכער ייִד. אן איימע האָט ער געוואָרפן, ווי אַ מאלכעס! —
 אַ ווייסע לאַנגע באַרד, איינ שניצ, געדענק איך נאָך ווי הינט, האָט זיך אימ
 אַריינגערוקט אונטערן נארטל, דער צווייטער שפיצ־באַרד צימערט איבערן
 נארטל ...

ברעמען — ווייסע, דיקע, לאַנגע — אַ האַלב פּאַנעם האָבן זיי אימ פאַר־
 שטעלט. און, אז ער האָט זיי אופגעהויפן — ריבוינע שעל אוילעם! די נאָשימ
 זינען מאמעש צוריקגעפאלן, ווי פון אַ רונער צוריקגעוואָרפן, אזוינע אויגן האָט
 ער געהאט! — כאלאָפּים, בלאַנקע כאלאָפּים האָבן אין זיי געבליצט! און אַ
 געשריי האָט ער געטאָן ווי אַ לויב: אוועק, נאָשימ!
 דערנאָך האָט ער שטילער און איידעלער געפרעגט:
 — און וווּ איז מיין טאָכטער?
 מען האָט אימ געוויזן.

ער איז אַריינגעגאנגען, און איך בין געבליבן שטיין מאמעש ארויס פון די
 קיילימ: אזוינע אויגן, אזא בליק, אזא קאָל! עס איז נאָר אן אנדערער דערעך,
 אן אנדערע וועלט! דעם ביאלער רעפנט אויגן ליכטן אזוי גוט, אזוי שטיל,
 עס קומט אריין א כנעם אין הארץ; ער ווארפט אפ דיר א בליק, האָט ער דיך
 מיט גאָלד באַשיט ... און זיין קאָל, דאָס זיסע קאָל, דאָס סאַמעטן זיסע קאָל —
 ריבוינע שעל אוילעם — באַמ האַרץ כאַפט עס אָן, באַמ האַרץ גלעט עס אזוי
 שטיל, אזוי מעכאיעדיק ... נישט קיין מוירע, כאַס וועשאַלעם, האָט מען פאַרן,
 נאָר די נעשאַמע צענייט אין ליבשאַפט, אין מעסיקעס פון ליבשאַפט. זי וויל
 ארויס פון גוף און באַהעפּטן זיך מיט זיין נעשאַמע ... זי רייסט זיך, ווי
 לעהאוודל, אַ זומערפלינגלע צו אַ העלער פלאַם! ... און דאָ — ריבוינע שעל
 אוילעם: איימע וואָפּאָכאד! אַ גאַען, אַ פאַרציטיקער גאַען! און ער גייט
 אַריין צו אַ ווילעדעם!

„ער וועט פון איר מאכט, — שרעק איך מיך — אַ קרווע ביינער!“
 לויב איך צום רעבן.

און דער רעבן פאנענט מיך באלד אין טיר מיט א שמיכל:
 — האָסט געזען, מאַכט ער, קאָוועד האַטויראָ? ריינעם קאָוועד האַטויראָ?
 איך האָב מיך פאַרוקט. אז ער שמיכלט, טראַכט איך, איז גוט! —

און עס איז טאקע גוט געוועזן. שמיני אצערעס איז זי איבערנעקומען.

סימכאס-טוירע האָט שוין דער בריסקער ראָזו נעזאָגט טוירע באַמ טיש. איך האָב געוואָלט אפילו ערגעץ אנדערש זיין באַמ טיש, נאָר איך האָב זוירע געהאַט. ביפראַט, אז מיט מיר איז געוועזן א מיניענ. ... מען וועט בענטשן געוואָרייך עלווהיינו ...

מילע, וואָס זאָל איך אייך דערציילן? דעם בריסקער ראָזוס טוירע? אויב די טוירע איז א יאמ, איז ער געוועזן דער ליוויאָסן אינ יאמ, — מיט איין טנוע גיט ער א שווימ דורכ צענ מעסיכטעס; מיט איין טנוע מישט ער אויב שאכ אופאַסקים! אז עס היילכט און שפּריצט, זירט און קאַכט, טאקע, ווי מען דער-ציילט פון עמעסן יאמ. ... דעם קאַפּ האָט ער מיר צעשרויפט ... נאָר „ליווי יודיין מאָראַס נאפשווי!“ דאָס הארצ מיניס האָט פאָרט נישט געהאַט קיין סימכאס יאָנטעוו, און דעמאָלט האָב איך מיר דערמאָנט אינ רעבנס כאַלעם. ... און איך בין פארשטאַרט געוואָרן! די זון איז געלעגן אינ פענצטער, ווייניג האָט באַמ טיש נישט געפעלט, דער גאַנצער אוילעם, זע איך, שוויצט, און מיר? מיר איז געוועזן קאַלט, קאַלט ווי אייז! און דאָרטן, האָב איך געוויסט, זאָגט מען אנדערע טוירע. ... דאָרטן איז ליכטיק און ווארעם. ... יעדעס וואָרט איז דורכ-געוועבט און דורכגעווייקט מיט אהאוואָ און דווייקעס. ... מאלאָכימ, פילט מען, פלוצע ארומ שטוב; מאמעש מען הערט, ווי עס רוישט די גרויסע, וויסע פליגל...

אוי, ריבוינע שעל אוילעם! נאָר אינעווייניק טאָר מען נישט!

פלוצלונג האקט ער איבער, דער בריסקער ראָזו, און גיט א פרעג:

— וואָס פאַר א רעבן האָט איר עס דאָ?

— איינעם, א נויאכ, ענטפערט מען אים.

מילע, שנודים עס מיכ באַמ הארצ! „איינעם, א נויאכ“ — אכ, די כניפע,

די כניפע!

— א באַל-מויפעס? פרעגט ער ווייטער.

— ווייניק, מען הערט נישט. ... ווייבער אפילו דערציילן, נאָר ווער

הערט זיי?

— ער נעמט א זוי געלט, אָן מויפסיט. ...

זאָגט מען אים שוין דעם עמעס, אז געלט נעמט ער ווייניק און גיט אפאכ

אוועק.

דער בריסקער ראָזו פארקלערט זיך.

— און לערנען קען ער?

— מען זאָגט — א נאָדל!

— פונוואנען איז ער, דער נויאכ?

קינער ווייסט נישט, און איך מוז ענטפערן. מאכט זיך שוין א שמועס

צווישן מיר מיטן בריסקער ראָזו.

— איז ער נישט, דער נויאכ, אמאָל אינ בריסק געוועזן? פרעגט ער.

— צי דער רעבע, שטאַמל איך, איז געוועזן אינ בריסק? דאכט זיך —

יאָ!

— א מאכט ער — א כאָסיד זינער! און עס האָט זיך מיר געדאכט, אז ער האָט אפ מיר א קוק געמאָן ווי אפ א שפיגל.

און ער האָט זיך איבערגעדרייט צום אוילעם.
— בא מיר, — זאָגט ער, — איז אמאָל געוועזן א טאלמיד נויאכ... אפילע א נוט קעפל, נאָר עס האָט אים געצויגן אין יענער זייט אריין — איך האָב אים איינמאָל געזאָגט, צוויי מאל... איך האָב אים געוואָלט זאָגן צום דריטן מאל, מאזהיר זיין, איז ער געלעבט מיר געוואָרן... צי איז עס נישט דער? — ווער ווייסט?

און ער הייבט אָן אויסמאָלן: א דארער, א קליינער, א שווארץ בערדל, שווארצע געקריזלטע פייעס, א פארטראכטער, א שטיל קאָל און דערגלײכע.
— עס קען זיין, זאָגט דער אוילעכ, אז דאָס איז ער; קאָרעוואָלעמעס!
איך האָב שוין גאָט געדאנקט, אז מען האָט אָנגעהויבן בענטשן.
נאָר נאָך דעם בענטשן איז געשען אזוינס, וואָס עס האָט זיך מיר גאָרנישט געקאָממען.

דער בריסקער ראָוו הייבט זיך אופ פון בענקל, רופט מיך אוועק אין א זייט און זאָגט מיר שטילערהייט: פיר מיך צו דיין רעבן און מיין טאלמיד.
נאָר, הערסט, — קיינער זאָל נישט וויסן!

מיין האסטאמ פאָלג איך, נאָר אפן וועג פּרעג איך אים מיט שרעק:
— בריסקער ראָוו, זאָג איך, מיט וואָס פאר א קאוואָנע גייט איר?
און ער ענטפערט מיר פאָשעט:

— עס איז מיר איינגעפאלן באַם בענטשן, אז איך בין אהער געוועזן א דאָן שעלוי בעפאָנגוון... זען וויל איך, איך וויל אליין זען, און עפּשער — האָט ער שפּעטער צוגעגעבן — וועט מיר גאָט העלפּן, איך וועל ארויסראטעווען מיין א טאלמיד.

— ווייסט, שייגעצ — מאכט ער ווייטער מיט האַלאָצע, — אז אויב דיין רעבע איז דער נויאכ, וואָס האָט בא מיר געלערנט, קען ער זיין א גאָדל בעיוס-ראָעל, א בריסקער ראָוו אמאָל!

אצינד האָב איך שוין זיכער געוויסט, אז דאָס איז ער, און דאָס הארץ האָט ערשט אָנגעהויבן צאפּלען...

*

און די צוויי בערג האָבן זיך צוזאמענגעטראַפּן... אז איך בין אין דער מיט נישט געבליבן אפן אָרט, איז טאקע א נגל מיין האשקאמין.

דער ביאלער רעבע, זיכרוניו ליווראָבע, פלעגט שימכאס טוירע ארוישיקן די כסידים שפאצירן ארום דער שטאָט, און ער אליין איז זיך געזעסן אפן גאניקל, און געקוקט, און מעקאבל נאכעס געוועזן...

עס איז נישט געוועזן הינטיק ביאלע. עס איז געוועזן דעמאָלט נאָר א קליין שטעטל. סאמע קליינע, נידעריקע, געבויעט הינזלעכ; אויסער דער שול

מיטן רעפנס בייס-מעוררעש. דעם רעפנס נאניקל איז געוועזן אפן צווייטן שטאק
און מען האָט פון נאניקל אלץ געזען ווי אפ דער האנט — די פערנלעכ פון מיז
ראכזיגט, דעם טייב פון מינרעוו... — און דער רעבע זיצט אפן נאניקל
און קוקט. דערזעט עטלעכע כסידים וואָס גייען און שווינגן, ווארפט ער זיי אראָפּ
פונדערהויב א האסכאָלע פון א נינג. זיי כאפן אונטער און גייען שוין ווייטער
זינגענדיק — און קיטעס, קיטעס גייען פארביי, און לאָזן זיך ארויס פון
שטאָט, מיט געזאנג, מיט עמעסער פרייד, מיט עמעסער סימכאס טוירע... און
דער רעבע פלעגט זיך נישט רירן פון נאניקל.

דעמלט אָבער האָט דער רעבע, אפאָנעם, דעהערט אנדערע טריט, האָט
ער זיך אופגעהויבן און איז אקעגן גענאנגען דעם בריסקער ראָוו.
שאַלעם אלייכעם, רעבע, מאכט ער מיט אנוועס און מיט זיין זיס קאָל.
אלייכעם שאַלעם, נויאכ! — האָט דער בריסקער ראָוו געענטפערט.
— זיצט, רעבע!

דער בריסקער ראָוו זעצט זיך, און דער ביאלער רעבע שטעלט זיך פאר אימ.
— זאָג נאָר, נויאכ! — מאכט דער בריסקער ראָוו מיט אופגעהויבענע
ברעמען, — וואָס ביסטו עס אנטלאָפן פון מיין יעשויווע? וואָס האָט דיר דאָרטן
געפעלט?

— עס האָט מיר, רעבע — ענטפערט ער געלאסן, — אָטעם פארפעלט...
איך האָב נישט געקאָנט דונם אָטעם כאפן...
— ווי הייסט? וואָס רעדסטו, נויאכ?
— נישט מיר, — פארטייטשט דער רעבע מיט א שטיל קאָל, — נאָר מיין
געשאַמע האָט אָטעם פארפעלט...
פארוואָס, נויאכ?

— אינער טוירע, רעבע, איז סאמע דינ, אָן ראכמיס איז זי! אָן א פונק
כעסעד איז אינער טוירע! און דעריבער איז זי אָן סימכע, אָן פרייען אָטעם...
סאמע אייז און קופער, אינזעבנע געזעצן, קופערנע דינים... און סאמע הויכע
טוירע, פאר לאָמדימ, פאר יעכידע סגולע!...

דער בריסקער ראָוו שווינגט און דער רעבע זאָגט ווייטער: און זאָגט מיר,
רעבע, וואָס האָט איר פארן קלאַי-יסראָעל? פארן האָלצ-העקער, פארן קאצעוו,
פארן באלמעלאַכע, פארן פראַסטן ייִד... ביפראט — פאר א זינדיקן ייִד?
וואָס, רעבע, האָט איר פאר נישט לאָמדימ?

דעם בריסקער ראָוו שווינגט, גלייב ער פארשטייט נישט, וואָס מען רעדט צו
אימ. און דער ביאלער רעבע שטייט אלץ פאר אימ און זאָגט ווייטער מיט זיין
זיס קאָל:

— זיט מיר מויכל רעבע, נאָר דעם עמעס מוז איך אייך זאָגן... הארט
איז געוועזן אינער טוירע, הארט און טרוקן. ווייל זי איז נאָר דער גופ און נישט די
געשאַמע פון דער טוירע!

— די נעשצאמע ? פרעגט דער בריסקער ראָוו און ריבט זיך דעם הויכט

שמערן.

— אוואדע ! איינער טוירע, רעבע, האָב איך געזאָגט, איז נאָר פאר יעכידים
סכולע, פאר לאמדאָנים, נישט פאר קאָל ייסראָעל. און די טוירע מוז זײַן פאר
קאָל ייסראָעל ! די שכינע מוז רוען אפ קאָל־ייסראָעל ! וואָרן די טוירע איז די
נעשצאמע פון קאָל ייסראָעל !

— און דײַן טוירע, נויאכ ?

— איר ווילט זי זען, רעבע ?

— טוירע — זען ? ווונדערט זיך . בריסקער ראָוו.

— קומט, רעבע, איך וועל זי אייך ווייזן ! .. איך וועל אייך איר גלאנצ

ווייזן ; זי סימכע, וואָס שטראַלט ארויס פון איר אפ אלע, אפ קאָל ייסראָעל !
דער בריסקער ראָוו רירט זיך נישט.

— איך בעט אייך, רעבע, קומט, נישט ווײַט !

ער האָט אימ ארויסגעפירט אפן גאניקל. שטילערהייט בינ איך זיי נאָכ־

געגאנגען.

דער רעבע האָט דאָך דערפילט : מענסט נאָכניין, — מאכט ער, — שמאיע,

היינט וועסטו אויך זען ... דער בריסקער ראָוו דעט אויך זען ... סימכאס

טוירע וועט איר זען ... איר וועט זען, עמעסע סימכאס טוירע !

און איך האָב געזען דאָס אייגענע, וואָס אלע סימכאס־טוירע, נאָר איך האָב

א נ ד ע ר ש געזען ... ווי א פאָרהאנג איז מיר אוועקגעפאלן פון די אויגן.

א גרויסער, ברייטער הימל — מאמעש אייניסאָפ, און בלאָ, אזוי העל־בלאָ

איז דער הימל געוועזן, אז עס האָט מעכאיע געוועזן דאָס אויג. איבערן הימל

זינען געשווימען ווייסע, מאמעש זילבערנע, וואָלקנדלעך, און אז מען האָט זיך

איך זיי איינגעקוקט, האָט מען געזען, ווי זיי ציטערן מאמעש פאר פרויד, ווי זיי

טאנצן אונטער מיט סימכאס טוירע ! הינטן ווייטער האָט ארומגענומען די

שטאָט א גרינער, ברייטער גארטל, א טונקל־גרינער, נאָר דאָס גרינע איז געוועזן

לעבעדיק גריין, אזוי לעבעדיק, גלייך עס וואָלט א „כועס" ארומגעפלוין צווישן

די גראָזן ; וואָס א מאָל, האָט זיך געדאכט, פלאמט ערגעץ אנדערש אויס א

כועס, א געשמאק, א לעבן ; — מען האָט געזען בעכוש, ווי די פלעמלעך שפרייט

גען און טאנצן צווישן די גרעזעלעך ... גלייך זיי האַלדזן זיי און קושן זיי ...

און אפ די לאַנקעס מיט די פלעמלעך האָבן זיך ארומגעדרייט קיטעס און

קיטעס פון כסידים ... די אטלעסענע און אפילע די לאסטיגענע קאפאטעס

האָבן געבלאנקט ווי די שפיגל, די צעריסענע ווי די נאנצע ... און די פלעמלעך,

וואָס האָבן זיך ארויסגעריסן פון צווישן די גרעזעלעך, האָבן זיך געכאפט און

געציעפעט אָן די שפיגלדיקע ביגדיי יאָנטעוו, און עס האָט זיך געדאכט, אז זיי

טאנצן ארומ יעדן כאָסיד, מיט היסלאוועס, מיט ליבשאפט ... און אלע קיטעס

כסידים האָבן געקוקט מיט ווונדערלעך דאָרשטיקע אויגן ארום צום רעגן

גאניקל... און די דאָרשטיקע אויגן, האָב איך געזען מאמעש בעכוש, זייגן פון גאניקל, פון רעבנס פאָנעם די ליכט, און וואָס מער ליכט זיי האָבן געזויגן, העכער געזונגען האָבן זיי... אלץ העכער און העכער... אלץ לוסטיקער, אלץ הייליקער...

און יעדע קיטע האָט זיך געזונגען איר ניגן, נאָר אין דער לופט האָבן זיך די אלע ניגונים מיט אלע קוילעס אויסגעמישט; און צום רעבנס גאניקל איז צוגעקומען איין זעמער, איין ניגן... גלייב אלע זינגען איין זעמער. און אלע זינגען — דער הימל זינגט, די גאלגאלים זינגען, און די ערד פון אונטן זינגט, און די נעשאַמע פון דער וועלט זינגט — אלץ זינגט! ריבוינוי שעל אוילעם! איך האָב געמיינט איך צעגוי אין מעסיקעס...

עס איז אפער נישט באשערט געוועזן.
— מען דארף מינכע דאוונען! — האָט פלוציך דער פריסקער ראָוו ארויסגעזאָגט שאָרף; און אלץ איז פארשוונדן געוואָרן...
שטיל — דער פאָרהאנג איז מיר צוריקגעפאלן פאר די אויגן: אויבן — א פאָשעטער הימל, אונטן — פאָשעטע פאשע, פאָשעטע כסידים אין צעריסענע קאפאָטעס... אלטע צעריסענע שטיקלעך ניגונים... אויסגעלאָשן די פלעמלעך — איך קוק אפן רעבן, זיין פאָנעם איז אויך בוישעך — — —

זיי האָבן זיך נישט אויסגעגלייכט; דער פריסקער ראָוו איז געבליבן א מיסנאָגעד ווי פריער; מיט דעם איז ער אוועקגעפאָרן!
דאָך א פולע האָט עס געהאט! גערוידעפמי האָט ער שוין נישט. —

ווערטערפונד פון העברעזומען.

צו דרני נייטאָרינס.

א צעדאָקטרינע אפן נאָמען
פונ א באַרומטן ראָוו מיינער
באַלינעס.

מאיר בעל נם

מיינער באַלינעס

צו באַנציע שוויג.

דער וואָס באַגראַפֿט מיינער
אוינגעלאַדנע געוואָרן.
אפ א זיצונג אונ די הומלענ.
דער ערנשטול (גאָס טראַג).
דער הימלישער געריכט.
שלנדער-לעפל.
דער מאלעכ דער פארטידוקער

קברן
נתבקש געוואָרן
בישיבת של מעלה
בסא הכבוד
בית דין של מעלה
בף הקלע
מליץ יושר

קאברען
ניספאקעש געוואָרן
פּינשווע שעל מילע
קיסוי האקאוועד
בעודנ שעל מילע
קאפ האקעלא
מוליציונישער אָדער
מאלעכ-מיליצ

דער באַשולדיקער.
יעריכונו — א שטאַם אונ פאר
לעסטונק, וועמעס מויערג זיך
נען אוינגעפאלג נאָכדעם, ווי
די יודנ האָבן געבלאָזן מיטן
שויער.

קטיגור
יעריכונוס מויערג

קאטיגער
יעריכונוס מויערג

די פאלישע וועלט (די וועלט).
די עמעסע וועלט (יענע וועלט).
דער פאַרויצער פונ געריכט.

עולם השקר
עולם האמת
אב בית דין

אוינעם האשעקער
אוינעם האַעמיס
אָוו בעודנ

צו באַם פון יג כופע-קלייד.

האַזע

עזות

אונעס

צו דאָס שמרנימל.

צום ווייניקסטן.
ער אלייג טאקע.
די פרומע פרוי מיריאם.
פרוי מיריאם

לכל הפחות
בכבודו ובעצמו
האשה הצנועה
מרת מרים

לעבאל האפאָעס
ביכווידע אוועאצמע
האַנשע האַנזע
מאַראם מיריאם

סויכע	תחיה	אַל לעבן
ראכמאַנע ליצלאַן	רַחמנא ליצלן	גאַם זאַל באהיטן
כוימער	חומר	קערפער.
קאלפי	קלפו	אורנע (בא די וואלנ)
דאכקעס	דחקות	אַרעמקניט
(ער קען נישט) צורעס מאמביצורת ממבע		ער ווייס ניט, ווי א מאמבויע
		זעט אויס.
יוויל	יובל	פופציק יאָר.
מינ נאפקע מינע	מאי נפקא מינה	וואָס איז דער אונטערשייד
כני	ח"י	אכצן (ח—8, י—10 לויטג
		העברעיִשן אלעפבויוז)
באלטיווונניק	בעל תאוהניק	א מענטש, וואָס יאָגט זיב נאָכ
		פארגעניגט.
אזעס מעכוצפעניק	עזות מחוצפהניק	א באלהאָזע.
קאַלבוניק	כלבוניק	וואָס טוט אל דאָס ביז.
אווידע זאָרע	עבודה זרה	געצנדינער.
מינסע יאָדו	מעשה ידו	מינע אייגענע ארבעט.
נאַשימ צידקאַניעס	נשים צדקניות	פרומע פרויען.
אכרוי בלויסו	אחרו בלותי	אפ דער עלטער.
מעפארנעס זיינ	מפרנס זיינ	שפּונוז.

צו „די פרומע קאצ“

בינימעס	בנימות	געלאסן.
אוילעם האבע	עולם הבא	יענע וועלם (נאָכט מויט).
שולכנ אָרעכ	שלחן ערוך	אזא סיפער פונ דיניט
פוינכעס בענע עלאַזאַר	פנתם בן אלעזר	דער מענטש, וועלכער האָט
בענ ארנ האקויהענ	בן אהרון הפהן	זיב אָנגענומען גאַטס קרויוודע.
דעמ פסאק מעקלעעס זיינ	דעם פסק מקום זיינ	אויספירט דעם שטראַפֿ־אור־
		בויל.
זיב שלאָנג אל בעט	זיב שלאָנג על חטא	מיסוואדע זיינ זיב אפ די
		אוויירעס.
בוירע אוילאָם	בורא עולם	דער באשאפער פונ דער וועלט.
יזראס שאַמא'ם	יראת שמים	גאַטספאָרכמיקניט.
משווע	תשובה	כאראַטע האָנג אפ זינד
א טווילעיקאצ	א טבילה קאצ	א קאצ, וועלכע טווילט זיב
		אַפט (וואַס זיב)
ארבע מיסעס בעזנד	ארבע מיתות בית דין	די פירערליי טויטשטראַפֿן פונ
		אמאָליקנ ייִדישן געריכט
		(פארשטיינען, פארברענען,
		אוועקהארגענען אונ דער -
		ווערג).
מאכזער לעמוטעוו זיינ	מחזיר למוטב זיינ	ארופירט אפג גוטע וועג.

צו „מיינ נישט“

לעס דיג וועלעס דיענע	לית דין ולית דין	ס'איז ניטאָ קיינ מישפעט
		אונ ס'איז ניטאָ קיינ ריכטער
		(ס'איז ווילקיר).

צו „ניסים אפני יאמ“.

פונ לאנצע דוויצעס. זאנג „שאט ייסראעל“ (זאמ מפילע).	אבות אבותיו	אָוועס אווויסאָוו
א הייליקער אָבם (א קלויז). די לעצטע מפילע, וועלכע זאנג זאנג יאמקיפער.	מקום קדוש נעילה	מאָקעס קאָדעש גילע
א הייליקער שאט (זוג זאמ שמיענדיג די פוירעס).	ארון קודש	אַרנ קוידעש
צרייסקנים א רעדנער	רחבות בעל דברן	ראכוועס באל דארענ
ייסנינג די סומע.	גוססן	גויסעסג
אונ אייג פאָג פארדרום.	סכום הפולל זיהי היום	סכום האקוילעל ווזיהי האיוים
„ווער זעסט דעזע אונ זענר זעסט פארזאגלעט ווערנ“ (א יאמקיפערדיקע מפילע). צייקוסעך	עגמת נפש מי ימות ומי יבוע	אגמעס נעפעש מי יאָנאָאָכ ומי יאָנאָאָ
	גיבר זינג	גיוווער זינג

צו „באמ גויסעס צו קאָפנס“

א סעכש, וועלכער האלט באם שמארבג.	גוסס	גויסעס
פונ לאנצע יאָר. דער ערשטער (דער מראָג, אפ וועלכע גאָס זיצט).	מכמה וכמה יאָר כסא הפבוד	מיקאמע וועקאמע יאָר קיסוי האקאָוועך
איינער, דאָס איז דאָס לעצט וואָרס פונ שמא ייסראעל, וואָס באמ דאוונעך צום מענ לאנג אויס.	אחד	עכאָד
זווייטיק פונ ליבשאפט. פריסאָרגנדיקע מפילע. פארנענינג א נאנצ קליינער פעלער. אזא מפילע. הערשאפט.	יסורים של אהבה שחרית תענוג פגימה שמונה עשרה ממשלה הצות	יסורים שעל אהווד שאכרים מינעג פענימע שמוינע עסרוי מעמשאָלע כצאָס
א מפילע, וואָס מענ זאמ האלצע באכט. דערלויבעניש. צא קיינעם זיג בערענע. א קרומע סינע. דער מאלעך, וועלכער איז אויב בענומען צו צעשטער. אוועקווארט (ווער עס וויל זאל עס בעמען).	רשות על דעת עצמו העויה מלאך חבלה מפקיר זינג	רעשום אל דאאס אצטוי האוואיע מאלעך כאבאָלע מאפּקיר זינג

א בארימבקימ.	שם דבר	שעמדאונאר
אסאכ פארדינסט.	פרנסה בשפע	פארנאמע בעשעפע
ז וויכטיקער מענטש	יש	יעש
(פיגוראל)		
גיט געדאָועס.	על צדקה	באלצדאָקע
נעמט אופ (אַרעמע) געסמ.	זכנים אורת	מאכניס-אויורעכ
קינדער יוגלעכ.	בנים זכרים	באַנים זעכאַרים
א מענטש, וואָס איז נים גע- לערנט.	עם הארץ	אמהאַרעצ
ער פירער פונ יעשוווע.	ראש ישיבה	ראָשיעשוווע
זא פירער, איבער וועלכער מען מאכט א בראַכע סוקעס.	אתרוגים	עסרוגים
אומעטיקייט.	עצבות	אצוועס
ענוג נאד.	נדן בדבעי	נאדן קידעפאַר
פינפ הונדערט.	חמש מאות	כאַמעש מיועס
נאד.	נדובא	נעדוניע
צוויי הונדערט.	שתי מאות	שטוי מיועס
קלוידונג.	הלבשה	האלבאַשע
ראָוו כאונ, טויכעס.	רחש (רב, חזן, שוחם)	ראכאש
אונ דאָס גלויבן.	זכדומה	אוכעדוימע
אופטערקואסקייט, קאַנצענט- רירונג.	כונה	קאוואַנע
אַנהייב.	התחלה	האמכאַלע
שענדלעכע זיסט.	מדות מגונות	מידעס מעגונעס
א שמער.	פביעה	מעניע
זאלב אומזיסט.	הצוי חנם	בעכאַצע כונעס
צוגאַב, דערלוינג געלט.	הנספות	הויסאַפעס.
איז מיט די רייד.	מוך כדי דבור	סאַכ קעדיי דיבור
בא אונדז ווערט אזוי נים געטאָנ.	לא יעשה כן במקומו	לוי יעיאָסע כוין
איז א כוונפאל איז אנדערש. ווי די זאכ איז (איז דער עמעכט).	בשעת החזק שאני בהיות	בימקוימינו בישאם האדכאק שינוי קאהאואוי.
זינג גרויס ריכטום. אופזיכט.	את כבוד עשרו השגחה	עם קוויד אָשרוי האשגאַכע
באטראכט אלויג.	הגע בעצמך	האגא בעאעמעכאַ
זיכ האלש וואָרט.	עומד בדבורי	אוימיד בעדיבורר
טעג אונ נעכט.	ימים ולילות	יאָמיד וואָלילעס
לערנט סוירע אונ דינט גאַב. 'ערלויבטערהייט.	בהיתר	אל האטוירע וועאל האָונוידע על התורה ועל העבודה
'ארבאַטענערהייט.	באיסור	בעהעסער
אונ אזוי איז טאקע געווען דער קוואכ פונ די בלוט.	בפך הות פם תדם	בעאיסער וועקאב האווען קויאכ האדאמ

גאָט זאָל באהיטן
דערלויבעניש.
ארויסשטײַגן (געבן א העכערן
פּרײַז).
שטארבן
א וועלט פונ פאנמאזיע
(פיגוראלער אויסדרוק).
אזא מפילע.
אג איבערבליבעניש.

רחמנא ליצלן
רשות
משיג גבול זײַן
נסהלק ווערן
עולם התוהו
תורה צוה לנו
שריד ופלים

ראכטאָנע ליצלן
רעשום
מאסיג געווייל זײַן
ניסטאלעק ווערן
אוילעט האמויהו
שוורע ציווע לאָנו
סאָריד אופאָליט

צו ,,אויב ניט נאָכ העכער"

די אָוונטן אינ דער לעצטער
וואָך פאר ראַשיהאשאָנע, ווען
מען זאָגט די מפילעס, וועלכע
הייסן ,,סלויכעס".
פארשווינדן.
די ספאָריט, וועלכע לערענען
דעם מענטשן זיך צו פירן גוט.
די גמאָרעס און אנדערע ספאָר
רייט פונ רעליגיעזע אור
טאָריטעטן.
דער מאלעך, וועלכער פארמא-
טערט דעם מענטשן פאר גאָט.
פויסטן.
אינ די רייד, גלײַכ אפ אג
אַרט.
מפילעס, וועלכע מען זאָגט
האלבע נאכט אינ דער וואָך
פאר ראַשיהאשאָנע.
געמאָרע
שרעקלעכע טעג (די טעג פונ
ראַשיהאשאָנע און יאָמקייפער).
פארווינדערט.
האלפ אומזיסט.
שמוביזאכט.
זיכער.
זיכערקייט, זיך פארלאָזן אפ
גאָט.
א מפילע.

סלויכעס צײַט
נעלעם ווערן
מוסער ספאָריט
שאט אופאָסקימ
סאָטן
מפאָכיט
טאָך קעדין דיבור
סלויכעס
מען כּטע
יאָמקייפער
גיווהאליאומישטויכעט
בעכאַנע כּינעם
קלוי באַיס
באַטיאכ
ביטאַנ
פוזמען
סליחות צײַט
נעלם ווערן
מוסר ספרים
שט ופוסקים
שטן
מפחים
היך כּדי דיבור
סליחות
מסכתא
ימים נוראים
נכהל ומשתומם
בהצו תנם
כלי בית
בבוח
במהון
פומון

צו ,,נילגל פונ א נינ"

פארוואנדלונג.
אינ א גרויסער געזעלשאפט.

א גילגל
בערויוו אט
גלגול
ברוב עם

שאלע שר'סודעס

שלש סעודות

דער דריטער שאבעס דיקער טאָל-
צינט (מען עסט אימ שאבעס
פארנאכט).

קאַלנידריי, שוישאנאס יאקוויי פל נדרי, שושנת יעקב

האסאָגע השגה

געזאנג נגינה

מעלאווע מאלקע מלוח מלכה

אזעלכע טפילעס.

א באגריפ

געזאנג

שאבעס אינאָונט פארזאמלענ
זיב כסידים אונ פארברענגענ
זיב מיט געזאנג אונ טפילעס
—דאָס הייסט מעלאווע מאלקע.
אינעווייניק איז ער אויסגע-
פלאסטערט מיט ליבע.

טויבוי ראַצופ אהאווע

דווייקעס דבקות

מיט היסלאוועס מיט התלהבות

אהאוואס האמאָקעם אהבת המקום

אהאוואס האבר'יעס אהבת הבריות

שאבעס-שירע שנת שירה

עקסטאז

מיט ברענ.

ליבע צו גאָט.

ליבע צו מענטש.

א שאבעס, וועלכע-ווערט פא-
זונדערס געפֿיערט.

נאַכאַש נאָכאַש

שעויל טאכטוע שאול תחתיה

שופלעס שפלות

גאַלעס האשכינע גלות השכינה

רעיו אמודאָסיונו ראה עמידתנו

טַינעג תענוג

מאָרע שבוירע מרה שחורה

מעכאדעש זינג מחדש זינג

גאלגלום גלגלים

יוֹם לעווימ יום ליום

לַיִלָּאָ לַעֲלִילָּאָ לילה ללילה

אַוואַר אובאַטל עבר ובטל

באָרוֹר קאשעמעש ברור כשמש

וועינענו ואיננו

וועהאָ ראיע והא ראיח

האסכאַלע התחלה

שוֹכֵן אָפּער שוכן עפר

דער שלאנג.

דער קיווער; דער געהענעמ.

נידריקיט.

גאַטס גיטט איז אינ גאַלעס.

זע ווי (נידריק) מיר שטייענ.

פארגעניג.

שווערער געמיט.

אַרײַנטראָג עפעס נײַס.

הימל-סיטעמענ.

מאָגאַיַנג, טאָג אויס.

פונ נאכט צו נאכט.

ער האָט שױנ אָפּגעלעבט.

קלאָר ווי די זונ.

אונ ער איז ניט געוואָרנ.

א באווייז.

אַנהױב.

א טויטער.

צו „שעהאסימכע בימעווינו“.

שעהאסימכע בימעווינו

שהשמתה במעונו

אצוועס

אולעסימכע מא זו אויסע

עצבות ולשמחה מה זו עושה

סעסאקע זינג

מתקן זינג

וואָס די פרייד איז אינ זינג

(גאַטס) וווינונג.

אומעטיקייט.

וואָס איז זיב דאָ צו פרייענ.

פאריכטנ (פיגוראל: די זאכ

ווערט דערהויבנ).

דער טייל פונ טווענ, וועלכנ

מען גיט אָפּ דעם קויהענ.

תרומות ומעשרות

טרומעס אומיטרעס

קניכאווים אומאזאעלעס
וועהאָ ראיע
מאָמע
קלוי קעסעפ אוקלוי זאָהאוו פלי כסף ופלי זהב

שמערנ אונ פלאנעמנ.
א באוויזן.
אומרייב.
זולבערנע אונ גאלרענע קייר-
לייב.

פידיענ שוויימ
בעאוויסע האָרעגע

אויסלויז געפאנגענע.
אינ דעמועלכנ אויגנבליק.

צו „צווישנ צוויי בערג“

מאלמוד מוויזעק
מעהין טיימע
ניסגאלע געוואָרנ
פאָסער בעכאלעוו
דינע מאָמענעס
מעשאָרעס
בעזיסע האָרעגע
מעמשאָלע
ניגלע
טוירעס כאַמ
ניוקעמ ווענריטער
קענאָכאָס
יאָצע מידיאמע
גאניידנ האטאכטנ
איינ לעישאער וועייג לעסאפער אין לשער זאין לספר

אנ אויסגעצויכנסער שילער.
צוליב דער סיבע.
אנטפלעקט געוואָרנ.
פלוישוקע אונ מילכיקע.
נעלט־איניאָים
דינער.
אינ יענער רעגע.
הערשאפט.
דאָס באוויסטע.
די טוירע פונ לעבנ.
נעמט נעקאָמע.
ווי א שלאנג.
אראָפ פונ זינענ.
דער אונטערשמער גאניידנ.
ניט אָפצושאצנ אונ ניט
אזיסצודערצוילנ (זויער פיל).

פויסער כאלעמ זינ
דעוואָרימ בעגוי
אייד מופי אייד

אויסטויטשנ דעם כאלעם.
כע שמעקט וואָס אינ דעם.
איינ איידעם האָט איבערגעג
געבנ פונ א צווייטנ איידעם.
אנטדעקונג.

היסגאלום
הוילעק זינ, מערצאל חוילקימחולק, חולקים
ניזעק געוואָרנ
מיסראכעק זינ
צאדוקיו האדאָר
מאקשע לילייד
אוינעש

האָט אַן אנדער איבערצוגונג.
געשעדיקט געוואָרנ.
יב דערווייטערנ.
די צאדוקים פונ דאָר.
גייט שווער צו קונד.
א שמראָפּ.
פונ הימל.

מינ האשאָמאָמ
היסנאגדעס
בעיאָד כאַזאָקע
כראָמעס
מקיפּעס
אנשוו כויל
פידיענ מערצאל פודיונעס
פאָכעס מישאָווע פרומע

יב אנטקעגנ שמעלנ.
מיט געוואלט.
רוינלייגנ אינ כוירעם.
מיט געוואלט.
סאָלאַטנ.
א מאטאָנע פארנ רעבנ.
וויניקינער וויפל ס'איז ווערם
א פרומע (א פרוטה—די קלענ-
סמע מאחזיוע).

א שמירעלע קאמיועלע
 צדאָקע מאַציל מיכאַוועס
 שעלוי מימינ האַטניגע
 אמוד באַרזעל
 מישיכמוי וואָמאַלץ

אוימע וואָפּאכאד
 מעסקעס
 יוילעדעס
 גאל שעל אצאַמעס
 מעסיכמעס
 א גאַדל
 מאזהיר זינג
 קאַרעו לאַעמעס
 אהאווע אונ דוויקעס
 דאָג שעלוי בעפאַנאָוו
 מויפסימ
 נעס מינ האַשאַמאומ
 קאוואַנע
 מעקאַבל נאַכעס געווענ
 האַלאַצע
 האַסכאַלע
 קימעס
 יעכידע סגולה
 אוינ־סאַפּ
 באַרזעל אונכווישעס
 בעכוש
 גערודעפּט

שמירחלע קמיועלע
 צדקה תציל ממות
 שלא ממין השענה
 עמוד ברזל
 משכמו ומעלה

אימה ופחד
 מתיקות
 יולדת
 גל של עצמות
 מסכתות
 גדול
 מזהיר זינג
 קרוב לאמת
 אהבה אונ דבקות
 דן שלא בפניו
 מופתים
 נס מן השמים
 פונה
 מקבל נחת געווענ
 הלצה
 התחלה
 פיתות
 יהידי סגולה
 אין סוף
 ברזל ונחושת
 בחוש
 גערודפּט

אמולעט.
 צדאָקע ראַמעוועט פונ טוים.
 ניט אפּ דאָס, וואָס מענ פרעגט.
 אַג אַיזערנער זינגל.
 העכער מיט א פליוצע פאר
 אלע איבעריקע.

שרעק.
 זיסקניט.
 קימפעטאַרג.
 א קרווע בויבער.
 געמאַרעס.
 א גרויסער מענטש.
 וואַרענעג
 גאַענט צוט עמעס.
 ליבע אונ עקסטאון.
 אורטיילט אונטער די אויגן.
 ווונדער.
 א נעס פונ הימל.
 א מיינ.
 געשעפט פאַרגעניגן.
 א שפּאַס.
 אָנהויב.
 גרופעס.
 אויסדערזווילטע.
 אומגעגלעכ.
 אייז אונ קופער.
 מיט געפיל.
 פאַרפאַלגט.

אינהאלט

זייט	
3	דרני נייטאָרינס
4	פּאַנציע שווינג
11	בא דער פרעמדער כופע־קלייד
14	דאָס שטרנימל
20	די נאכט־וועכטער
21	די פרומע קאצ
23	מיינ נישט...
25	ניסים אפן יאמ
31	באמ גויסעס צו קאָפּנס
37	אראָפּגעלאָזטע אוינג
48	אויב נישט נאָכ העכער
52	פונ „א גילגל פונ א נינג“
55	שעהאסימכע בימעונוי
58	צווישן צוויי פּערג
71	ווערטערבוכ פונ העברע־זומעג

פרוי 1 5 30 ז

J. L. Perėcas

M O K Y K L A I

„Žydų Mokslo Mėgėjų“ Draugijos leidinys

1940 m.

Nac. S. Joselevičiaus spaustuvė, Kaunas, Ugniegesių 11 nr. Tel. 26219.

נאצ. דרוקערין ש. יאסעלעוויטש, קאונאס, אוגניא-עסיוו גאס 11. מעלעסאָנ 26219